

HOTUBA YA WAZIRI WA NISHATI

Mheshimiwa
January Yusuf Makamba (Mb.)

Akiwasilisha Bungeni Makadirio
ya Mapato na Matumizi ya
Wizara ya Nishati kwa Mwaka

2023/2024

Mhe. January Y. Makamba (Mb.)
Waziri wa Nishati

Mhe. Wakili, Stephen L. Byabato (Mb.)
Naibu Waziri wa Nishati

VIONGOZI WAKUU

> WIZARA YA NISHATI

Mha. Felchesmi J. Mramba
Katibu Mkuu

Bw. Athuman Selemani Mbutuka
Naibu Katibu Mkuu

ORODHA YA VIFUPISHO

2D	Two Dimension
3D	Three Dimension
AfDB	African Development Bank
BPS	Bulk Procurement System
BVS	Block Valve Station
CCM	Chama Cha Mapinduzi
CNG	Compressed Natural Gas
DUCE	Dar es Salaam University College of Education
EACOP	East African Crude Oil Pipeline
ESIA	Environmental and Social Impact Assessment
ETDCO	Electrical Transmission Distribution Construction and Maintenance Company
EU	European Union
EWURA	Energy and Water Utilities Regulatory Authority
FEED	Front End Engineering Design
FYDP III	Five Year Development Plan Phase Three
GNT	Government Negotiation Team
GPSA	Government Procurement and Services Agency
GRMF	Geothermal Risk Mitigation Facility
GSA	Gas Sales Agreement
HGA	Host Government Agreement
JICA	Japan International Cooperation Agency
JNHPP	Julius Nyerere Hydro Power Project
KV	Kilovolts
LNG	Liquefied Natural Gas
LPG	Liquefied Petroleum Gas
MoU	Memorandum of Understanding

An aerial photograph of a large dam and reservoir, likely the Julius Nyerere Dam, during sunset. The sky is a deep orange and red, casting a warm glow over the scene. The reservoir is a large body of water in the upper left, with the dam structure extending across the middle. The foreground and middle ground show a mix of cleared land, dirt roads, and some buildings, possibly a construction site or a small settlement. The background is a dense forest of green trees.

MPSA Model Production Sharing Agreement
MVA Mega Volts Amp
MW Mega Watt
NEEC National Economic Empowerment Council
NEMC National Environmental Management Council
NHC National Housing Corporation
OMC Oil Marketing Company
PBPA Petroleum Bulk Procurement Agency
PSA Production Sharing Agreement
PSMP Power System Master Plan
PURA Petroleum Upstream Regulatory Authority
REA Rural Energy Agency
SCADA Supervisory Control and Data Acquisition
SDGs Sustainable Development Goals
SGR Standard Gauge Railway
TANESCO Tanzania Electric Supply Company Limited
TEMESA Tanzania Electrical Mechanical and Electronics Services Agency
TGDC Tanzania Geothermal Development Company
TIC Tanzania Investment Centre
TIPER Tanzania International Petroleum Reserves
TPA Tanzania Ports Authority
TPDC Tanzania Petroleum Development Corporation
TRA Tanzania Revenue Authority
TTCL Tanzania Telecommunication Company Limited
UNCDF United Nations Capital Development Fund
ZRB Zanzibar Revenue Board

A. UTANGULIZI

1. **Mheshimiwa Spika**, naomba kutoa hoja kwamba, kutokana na Taarifa iliyowasilishwa na Mwenyekiti wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Nishati na Madini, Bunge lako Tukufu sasa likubali kupokea na kujadili Taarifa ya Utekelezaji wa Bajeti kwa mwaka 2022/23 na kupitisha Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Wizara ya Nishati na Taasisi zake kwa mwaka 2023/24.
2. **Mheshimiwa Spika**, awali ya yote, naomba nitumie fursa hii kumshukuru Mwenyezi Mungu kwa kunipa afya na uzima na kuniwezesha kusimama mbele ya Bunge lako Tukufu leo kuwasilisha Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Wizara ya Nishati kwa Mwaka 2023/24. Namshukuru Mwenyezi Mungu mwingi wa rehema kwa kuendelea kuwajalia afya njema Viongozi wetu Wakuu wa Kitaifa, Waheshimiwa Mawaziri wenzangu, Waheshimiwa Wabunge na Viongozi wengine mbalimbali.
3. **Mheshimiwa Spika**, kwa namna ya kipekee napenda kutoa shukrani zangu za dhati kwa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, kwa kuendelea kuniamini kusimamia Wizara hii. Aidha, maelekezo yake thabiti anayonipa, yananiwezesha kusimamia vyema Sekta ya Nishati ambayo ni muhimili muhimu katika maendeleo ya nchi yetu. Ni dhahiri kuwa Rais wetu amekuwa chachu na mwenye maono makubwa katika kutekeleza mipango mikubwa na yenye tija katika Sekta ya Nishati hapa nchini.
4. **Mheshimiwa Spika**, nitumie fursa hii pia kuwashukuru Mhe. Dkt. Philip Isdor Mpango, Makamu wa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania; na Mhe. Kassim Majaliwa Majaliwa (Mb.), Waziri Mkuu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa maelekezo mbalimbali wanayonipatia katika kusimamia Sekta ya Nishati. Nikiri kuwa maelekezo na miongozo ya viongozi wetu hawa ni msingi wa mafanikio ya utekelezaji wa majukumu ya Sekta ya Nishati. Aidha, napenda kumpongeza Mhe. Dkt. Hussein Ali Mwinyi, Rais wa Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar na Mwenyekiti wa Baraza la Mapinduzi kwa kuendelea kusimamia kwa umahiri utekelezaji wa shughuli za maendeleo katika Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar.
5. **Mheshimiwa Spika**, napenda kukupongeza wewe binafsi na Naibu Spika kwa kuliongoza Bunge letu Tukufu kwa umahiri mkubwa. Aidha, nitumie fursa hii kumpongeza Bi. Nanelwa Mwihambi, Katibu wa Bunge kwa usimamizi wa shughuli za Bunge. Ni dhahiri kuwa, chini ya uongozi wenu Bunge letu limeendelea kutekeleza majukumu yake ya kikatiba ipasavyo katika kuhakikisha kuwa Serikali inatekeleza wajibu wa kuwaletea wananchi maendeleo. Nikushukuru wewe binafsi Mheshimiwa Spika na Waheshimiwa Wabunge wote kwa ushirikiano mnaonipa, unaoniwezesha kutekeleza majukumu niliyokabidhiwa.

6. **Mheshimiwa Spika**, hivi karibuni Bunge lako Tukufu lilifanya uchaguzi wa wenyeviti wa Bunge. Nitumie fursa hii kumpongeza Mhe. Dunstan Luka Kitandula (Mb.), kwa kuendelea kuaminiwa na kuchaguliwa kwa kishindo kuongoza Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Nishati na Madini. Aidha, napenda kumpongeza Mhe. Judith Kapinga, Mbunge wa Viti Maalum Mkoa wa Ruvuma kwa kuchaguliwa kuwa Makamu Mwenyekiti wa Kamati. Aidha, nawapongeza na kuwashukuru Wajumbe wote wa Kamati kwa ushirikiano na ushauri wao wanaotupatia katika kuboresha usimamizi na uendelezaji wa Sekta ya Nishati.
7. **Mheshimiwa Spika**, namshukuru Mheshimiwa Wakili Stephen Lujwahuka Byabato (Mb.), Naibu Waziri wa Nishati kwa kuendelea kunisaidia kwa karibu katika kutekeleza majukumu yangu. Aidha, napenda kumshukuru Katibu Mkuu Mha. Felchesmi Jossen Mramba kwa uchapakazi wake mahiri na ushirikiano anaonipa katika kutekeleza shughuli zangu za kila siku za Wizara. Nampongeza pia, Bw. Athuman Selemani Mbutuka kwa kuteuliwa na Mheshimiwa Rais kuwa Naibu Katibu Mkuu wa Wizara ya Nishati. Nawashukuru pia Wakuu wa Idara na Vitengo, Wenyeviti na Wajumbe wa Bodi, Wakuu wa Taasisi zilizo chini ya Wizara na Watumi-shi wote kwa ujumla kwa ushirikiano na juhudi zao katika kufanikisha malengo ya Wizara.
8. **Mheshimiwa Spika**, Hotuba hii imeandaliwa kwa kuzingatia pia maudhui ya Hotuba ya Mheshimiwa Kassim Majaliwa Majaliwa (Mb.), Waziri Mkuu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kuhusu Mapitio ya Utekelezaji wa Kazi za Serikali kwa Mwaka 2022/23 na Mwelekeo wa Kazi za Serikali kwa Mwaka 2023/24.
9. **Mheshimiwa Spika**, baada ya utangulizi huo, naomba sasa nizungumzie mwelekeo wa dunia katika masuala ya nishati, nishati na maendeleo ya Sekta nyingine, Utekelezaji wa Shughuli za Wizara ya Nishati kwa Mwaka 2022/23 pamoja na Mpango na Bajeti kwa Mwaka 2023/24.

B. MWELEKEO WA DUNIA KATIKA MASUALA YA NISHATI

10. **Mheshimiwa Spika**, kutokana na hali ya mabadiliko ya tabia nchi inayoendelea duniani, mwelekeo wa sasa wa dunia ni kuhamia kwenye nishati safi (*clean energy transition*) kwa kutumia vyanzo vyenye kaboni kidogo au visivyokuwa na kaboni kabisa, na masoko ya mitaji yanajielekeza katika kugharamia miradi inayozalisha nishati safi. Mwelekeo huo utapelekea mabadiliko katika mfumo wa ugavi wa nishati pamoja na mitambo ya kutumia au kuzalisha nishati. Aidha, nchi mbalimbali kwa sasa zinaweka mkazo na uwekezaji mkubwa katika matumizi ya haidrojeni kwenye mitambo na nishati jadidifu katika kuzalisha umeme. Vilevile, nchi mbalimbali zilizoendelea zimejiwekea malengo ya kuondokana na magari yanayotumia mafuta ya dizeli na petroli ifikapo kati ya mwaka 2030 na 2050 pamoja na mipango mikakati mingine ya kuachana na matumizi ya vyanzo vya nishati visivyo rafiki wa mazingira.
11. **Mheshimiwa Spika**, hata hivyo, kwa kuwa utekelezaji wa mpango huo utakuwa na athari hasi kwenye nchi zinazoendelea, ikiwemo kuzorotesha mipango ya kuwafikishia wananchi nishati bora na ya kutosha, na kwa kuzingatia kuwa Bara la Afrika limechangia chini ya asilimia tatu (3%) katika uchafuzi wa mazingira duniani, Bara la Afrika na nchi nyingine zinazoendelea zimeona ni muhimu mwelekeo wa nishati safi kuwa wa haki (*just transition*) ambao utazingatia historia ya uchafuzi na ambao hautazuia maendeleo ya nchi zinazoendelea. Hivyo, nchi zinazoendelea zimeomba kupewa nafasi ili ziweze kutumia vyanzo mbalimbali vya nishati vilivyopo, ikiwemo mafuta na gesi katika kuendeleza miradi yake ya nishati, hususan uzalishaji wa umeme.
12. **Mheshimiwa Spika**, kutokana na mwelekeo huo wa kidunia, na Tanzania ikiwa sehemu ya dunia, hatuna budi sasa kutekeleza mikakati ya kuimarisha matumizi ya vyanzo vya nishati vyenye athari ndogo kwa mazingira kama vile vyanzo vya maji, nishati jadidifu na gesi asilia ambayo imebainishwa kuwa chanzo cha nishati ya mpito (*transitional energy*) inayoweza kutumika hadi mwaka 2050. Pamoja na kutekeleza wajibu wetu kama nchi kwa kuongeza jitihada za matumizi ya nishati jadidifu, hatutasita kutumia rasilimali zote za uzalishaji wa nishati na kukidhi mahitaji ya uchumi wa nchi yetu. Aidha, pamoja na kuendelea pia kutumia vyanzo vingine kuzalisha nishati ili kuendana na mahitaji, Serikali itaendelea kuhamasisha matumizi ya CNG na umeme katika uendeshaji magari na pia kushirikiana na wadau mbalimbali wanaoonyesha nia ya kuwekeza katika uzalishaji wa haidrojeni. Vilevile, mwelekeo wa Wizara ni kuendelea kuimarisha matumizi ya nishati safi ya kupikia ili ifikapo mwaka 2033, angalau asilimia 80 ya wanachi wawe wanatumia nishati safi ya kupikia.

13. **Mheshimiwa Spika**, pia, katika kipindi cha mwaka wa fedha unaokwisha, mazingira ya biashara ya nishati ya mafuta duniani yamebadilika kwa kiasi kikubwa kutokana na mafuta ya kutoka Urusi, nchi ya tatu duniani kwa uzalishaji mafuta duniani, kuondoka kwenye soko kutokana na vikwazo vilivyowekwa kwa bidhaa hiyo kutoka Urusi. Kuondoka kwa kiwango hicho kikubwa cha mafuta kwenye soko la dunia kumepelekea upungufu wa mafuta duniani na hivyo kuongeza bei ya bidhaa hiyo duniani.
14. **Mheshimiwa Spika**, vilevile, meli nyingi za kusafirisha mafuta kwenye soko la dunia kutoka Urusi zimezuiwa kufanya biashara hiyo na bei za bima ya kusafirisha mafuta zimepanda sana. Hali hii imepelekea kupanda kwa gharama za kusafirisha mafuta (*premiums*), jambo lililopelekea pia bei kuongezeka. Aidha, nchi nyingi za Afrika na kwingineko duniani zimekabiliwa na changamoto ya upatikanaji wa Dola za Kimarekani kwa ajili ya kulipia uagizaji na ulipiaji wa mafuta hayo. Changamoto hizi pia zimeikabili nchi yetu na kutoa viashiria vya tishio la usalama wa upatikanaji wa mafuta nchini pamoja na kupanda kwa bei.
15. **Mheshimiwa Spika**, hata hivyo, Serikali ilijidhatiti na kuchukua hatua za muda mfupi na wa kati wa kukabiliana nazo. Kwa sasa Serikali inapanga mikakati ya muda mrefu ili kujilinda na athari hizi za kuhakikisha kwamba nchi yetu wakati wote ina mafuta ya kutosha na kwa bei inayohimilika. Ndiyo maana mwaka jana wakati tunasoma bajeti ya Wizara, bei ya petroli kwa lita ilikuwa Shilingi 3,301 bila ruzuku na bei ya dizeli ilikuwa Shilingi 3,452 kwa lita bila ruzuku lakini leo bei ya mafuta hayo ni Shilingi 2,871 kwa lita.

C. NISHATI NA MAENDELEO YA SEKTA NYINGINE

16. **Mheshimiwa Spika**, maendeleo ya nchi yoyote yanahitaji uhakika wa upatikanaji wa nishati. Aidha, upatikanaji wa nishati ya uhakika na gharama nafuu ni kichocheo cha kuvutia uwekezaji na kufanya bidhaa na huduma zinazozalishwa kuwa shindani katika masoko ya ndani na kimataifa. Mwelekeo wa Dira ya Maendeleo ya Taifa ya mwaka 2025 ni nchi yetu kuwa Taifa la viwanda, lenye uchumi wa kati na lenye bidhaa na huduma zinazoweza kushindana katika masoko ya kikanda na kimataifa. Kwa kuwa viwanda vinahitaji nishati ya uhakika na gharama nafuu, kufikiwa kwa azma hii kunahitaji uwekezaji madhubuti katika mnyororo mzima wa uzalishaji, usafirishaji na usambazaji wa nishati katika maeneo ya uzalishaji. Aidha, viwanda vya bidhaa za ujenzi zikiwemo *gypsum*, marumaru, nondo, nyaya za mawasiliano (*fiber optic cables*), vioo, mbolea na dawa za binadamu (*pharmaceuticals*) vinatumia nishati ya gesi asilia katika uzalishaji wa bidhaa hizo, hivyo ustawi wake unahitaji upatikanaji wa nishati hiyo.

17. **Mheshimiwa Spika**, moja ya maeneo ambayo yamewekewa mkazo katika Mpango wa Tatu wa Maendeleo wa Taifa wa Miaka Mitano (2021/22 – 2025/26) ni uongezaji thamani katika bidhaa za kilimo, uvuvi, ufugaji, madini na maliasili. Upatikanaji wa nishati ya uhakika na gharama nafuu ni kichocheo kikubwa katika kufikiwa kwa azma hii kwani uhifadhi na uchakataji wa mazao ya kilimo, uvuvi, ufugaji na maliasili unahitaji kuwepo kwa nishati ya uhakika. Aidha, kuimarika kwa upatikanaji wa nishati ya umeme migodini kutachangia katika kupunguza gharama za utekelezaji wa shughuli hizo na hivyo kuimarisha tija na ufanisi na upatikanaji wa mapato ya Serikali. Vilevile, utekelezaji wa azma ya Serikali ya kutoa huduma bora za kijamii ikiwa ni pamoja na afya, elimu, maji safi na mawasiliano katika maeneo yote nchini, unahitaji uhakika wa nishati.
18. **Mheshimiwa Spika**, tukizungumzia suala la uzalishaji wa ajira nchini, hatuwezi kulitenganisha na upatikanaji wa nishati ya uhakika na gharama nafuu. Ukuaji wa shughuli za kiuchumi ikiwemo viwanda, kilimo, ufugaji, uvuvi, huduma na mawasiliano pamoja na shughuli za kujijiri kupitia ufundi wa aina mbalimbali na biashara ndogondogo ambao matokeo yake ni kukuwa kwa ajira, unahitaji kuwepo kwa nishati ya uhakika na gharama nafuu. Aidha, kuimarika kwa shughuli za kiuchumi vijijini, ikiwa ni pamoja na kilimo cha umwagiliaji kwa kutumia pampu za maji za umeme, biashara, uzalishaji wa vyakula vya mifugo, kuhifadhi mazao wakati wa kutafuta masoko hususan yasiyoweza kukaa kwa muda mrefu (*perishables*), kukausha na kuchakata mazao ya kilimo, ufugaji wa samaki unaohitaji matumizi ya pampu za maji na uzalishaji wa bidhaa za ujenzi mathalan tofali na bidhaa za chuma, kunaimarisha ajira katika maeneo hayo na kupunguza kasi ya uhamiaji mijini hususan kwa vijana ili kutafuta ajira.

Usambazaji wa Umeme Vijijini umeongeza ajira kwa Vijana kwa kuweka saluni zenye vifaa vinavyotumia umeme.

19. **Mheshimiwa Spika**, athari za uharibifu wa mazingira duniani na nchini zimeendelea kujitokeza, ikiwemo mabadiliko ya tabianchi. Uharibifu wa mazingira pamoja na mambo mengine, unatokana na matumizi ya vyanzo vya nishati visivyo rafiki wa mazingira, ikiwa ni pamoja na kuni na mkaa hivyo kusababisha uharibifu wa misitu na uoto wa asili. Kutokana na mwelekeo wa dunia kwa sasa wa kuelekea katika matumizi ya nishati isiyochafua mazingira, na kwa kuzingatia athari za mabadiliko ya tabianchi, ni muhimu kuwekeza katika kuwezesha upatikanaji wa nishati safi, ikiwemo vijijini ili kulilinda Taifa letu dhidi ya athari za uharibifu wa mazingira na pia kuendana na mwelekeo wa dunia kuhusu matumizi ya nishati safi.
20. **Mheshimiwa Spika**, kwa upande wa usafirishaji, nchi yetu inachukua hatua madhubuti za kuimarisha sekta hii, ikiwa ni pamoja na ujenzi wa reli ya umeme ya SGR, kuimarisha huduma ya mabasi ya mwendokasi pamoja na kuhamasisha wananchi kutumia Gesi Asilia Iliyoshindiliwa (*Compressed Natural Gas - CNG*) kama chanzo cha nishati katika magari. Ni muhimu kutambua kuwa, ni kupitia upatikanaji wa nishati ya uhakika na gharama nafuu, azma ya kufikiwa kwa ari hii itafikiwa.
21. **Mheshimiwa Spika**, upatikanaji wa nishati ya uhakika na gharama nafuu ni chachu ya kuimarisha ustawi wa wanawake hususan vijijini, ikiwemo kuwawezesha kupata elimu kupitia vyombo vya habari kuhusu masuala mbalimbali yanayowahusu kama vile elimu ya masuala ya afya ya uzazi, lische na malezi bora, haki za wanawake, shughuli za kiuchumi, athari za ndoa za utotoni na unyanyasaji wa kijinsia. Aidha, upatikanaji wa nishati hiyo unawezesha uboreshaji wa huduma za afya vijijini, ikiwemo za uzazi na pia kuwapunguzia adha wakina mama ya kutembea umbali mrefu na kutumia muda mwingi kutafuta nishati ya kuni ambayo pia matumizi yake yana athari za kiafya hususan katika mfumo wa kupumua.

Upatikanaji wa Nishati Safi ya kupikia umewapunguzia adha wakina mama ya kutembea umbali mrefu kutafuta kuni na kuepukana na athari za kiafya katika mfumo wa upumuaji.

22. **Mheshimiwa Spika**, mahitaji ya umeme yameongezeka kwa kasi katika mwaka huu unaoisha, ambapo rekodi ya kiwango cha juu cha mahitaji ya umeme (*peak demand*) imevunja mara nane, jambo ambalo siyo la kawaida katika historia ya mahitaji ya umeme nchini. Aidha, hali ya uzalishaji wa nishati ya umeme nchini kwa sasa haiendani na mahitaji ya shughuli za kiuchumi na kijamii yanayoongezeka kwa kasi na kuna upungufu mkubwa wa miundombinu ya usafirishaji na usambazaji wa umeme. Vilevile, baadhi ya miundombinu ni chakavu na mingine imezidiwa na matumizi ikilinganishwa na ilivyokusudiwa. Pia, pamoja na mafanikio makubwa yaliyopatikana katika kupeleka umeme vijijini, bado kuna takribani vitongoji 36,101 kati ya vitongoji 64,760 ambavyo havijafikiwa na umeme. Pia, mahitaji ya gesi asilia nchini kwa ajili ya uzalishaji wa umeme na matumizi katika Taasisi, majumbani na kwenye vyombo vya moto yameendelea kuongezeka pasipo kwenda sambamba na kasi ya uzalishaji wa nishati hiyo. Katika Bajeti hii, Serikali imeweka mipango na mikakati ya kukabiliana na suala hili.
23. **Mheshimiwa Spika**, kwa kutambua kuwa Sekta ya Nishati ndiyo mhimili muhimu wa maendeleo ya nchi yetu, muelekeo wa Wizara ni kuongeza katika Gridi ya Taifa MW 218.67 na kufikia MW 1,913.22 ifikapo mwishoni mwa mwaka 2022/23, MW 825 na kufikia MW 2,738.22 mwaka 2023/24, MW 2,475 ili kuwa na MW 5,213.22 mwaka 2024/25 na MW 597 ili kuwa na MW 5,810.22 mwaka 2025/26 ili kukidhi mahitaji ya umeme nchini na pia kufanya biashara ya nishati hiyo na nchi jirani. Aidha, utekelezaji wa maono hayo umezingatia umuhimu wa nchi kuwa na umeme wa uhakika na gharama nafuu, kupitia utekelezaji wa miradi ya uzalishaji umeme unaotokana na vyanzo mbalimbali (*energy mix*) ambayo utekelezaji wake utazingatia pia ushiriki wa sekta binafsi.
24. **Mheshimiwa Spika**, kwa kuwa umeme ukishazalishwa lazima usafirishwe na kusambazwa kwa watumiaji, muelekeo wa Wizara ni kuongeza idadi ya njia za kusafirisha umeme na kufikia Km 6,555.28 mwishoni mwa mwaka 2022/23, Km 7,966.28 mwaka 2023/24, Km 9,852.95 mwaka 2024/25 na Km 10,670.95 mwaka 2025/26 kutoka Km 6,110.28 za mwaka 2021/22. Kwa upande wa njia za usambazaji umeme, muelekeo ni kufikia Km 170,024.53 mwishoni mwa mwaka 2022/23, Km 187,026.98 mwaka 2023/24, Km 205,729.68 mwaka 2024/25 na Km 226,302.64 mwaka 2025/26 kutoka Km 154,567.75 za mwaka 2021/22. Matengenezo na utunzaji endelevu wa miundombinu ya umeme, pamoja na kukabiliana na upotevu wa umeme katika maeneo mbalimbali nchini pia ni maeneo ya mkazo ili kuhakikisha kunakuwepo na tija na ufanisi katika umeme unaozalishwa, kusafirishwa, kusambazwa na kutumika.

25. **Mheshimiwa Spika**, azma ya Wizara ni kuhakikisha wananchi wote nchini wanafikiwa na huduma ya umeme, ikiwa ni pamoja na kuhakikisha Vitongoji vyote vinapata umeme ndani ya muda mfupi, badala ya wananchi wa maeneo hayo, wenye kiu kubwa ya nishati hiyo kusubiri kwa takribani miaka 20 kwa utaratibu wa sasa wa upelekaji umeme katika Vitongojini na hivyo kuwacheleweshea maendeleo na kuendelea kuwanyima fursa na manufaa yatokanayo na nishati hiyo. Azma hiyo inakwenda sambamba na kuhakikisha matumizi ya nishati safi ya kupikia yanaimarika nchini kwa lengo la kukabiliana na athari za uharibifu wa mazingira pamoja na kuiepusha jamii na athari za kiafya zitokanazo na matumizi ya nishati isiyo safi. Aidha, azma hii ni utekelezaji wa Malengo ya Maendeleo Endelevu ya Umoja wa Mataifa (SDGs) ya mwaka 2030, hususan lengo Namba 7 linalozitaka nchi kuhakikisha uwepo wa nishati ya uhakika, safi, nafuu na endelevu kwa wananchi.

D. UTEKELEZAJI WA SHUGHULI ZA WIZARA KWA MWAKA 2022/23

26. **Mheshimiwa Spika**, katika utekelezaji wa Mpango na Bajeti ya Mwaka 2022/23, Maeneo ya kipaumbele yaliyozingatiwa yalikuwa ni kutekeleza miradi mbalimbali ya uzalishaji, usafirishaji na usambazaji umeme, ikiwemo kupeleka umeme wa Gridi ya Taifa katika Mikoa ya Katavi, Kigoma na Kagera na mradi mkubwa wa Kuimarisha Gridi ya Taifa (*National Grid Stabilization Project*); kutekeleza Miradi ya Nishati Vijijini pamoja na kuanza utaratibu wa kupeleka umeme katika Vitongoji vyote nchini; kukamilisha mazungumzo ya mradi wa LNG na kuanza maandalizi ya utekelezaji wake; kutekeleza miradi ya nishati jadidifu ikiwemo jotoardhi, tungamotaka, upepo na jua pamoja na matumizi bora ya Nishati (*Energy Efficiency and Conservation*); kuhakikisha upatikanaji wa mafuta ya kutosha nchini; na kuimarisha TPDC na Kampuni zake Tanzu za TANOIL na GASCO.

27. **Mheshimiwa Spika**, vipaumbele vingine vilikuwa ni kuboresha miundombinu ya kupokea, kushusha, kuhifadhi na kutoa mafuta katika Bandari za Dar es Salaam, Tanga na Mtwara na Kituo cha Pamoja cha kupokelea Mafuta kutoka Melini (*Single Receiving Terminal*); kuimarisha utendaji na huduma zinazotolewa na taasisi za Wizara, hususan TANESCO, EWURA na PBPA; kuongeza ushiriki na uwekezaji wa Sekta Binafsi katika Sekta ya Nishati na kuhakikisha ushiriki wa wazawa katika shughuli za mafuta na gesi asilia unaimarika pamoja na kufufua shughuli za utafiti na utafutaji wa mafuta na gesi asilia. Wizara pia iliweka kipaumbele katika kuimarisha matumizi ya nishati ya gesi ya kupikia (LPG) na gesi asilia kwenye magari na viwandani; na kuendelea na utekelezaji wa Programu ya Nishati Safi ya Kupikia (*Clean Cooking Energy*).

Bajeti ya Matumizi ya Wizara na Mtiririko wa Fedha kwa Mwaka 2022/23

28. **Mheshimiwa Spika**, katika Mwaka 2022/23, Wizara ya Nishati iliidhinishiwa kutumia jumla ya **Shilingi trilioni 2.91** ambapo **Shilingi bilioni 82.95** sawa na **asilimia 1.14** ni kwa ajili ya Matumizi ya Kawaida na **Shilingi trilioni 2.82** sawa na **asilimia 98.86** kwa ajili ya Miradi ya Maendeleo. Aidha, katika Bajeti ya Matumizi ya Kawaida iliyoidhinishwa **Shilingi bilioni 14.73** ni kwa ajili ya Mishahara (PE) ya watumishi wa Wizara na Taasisi zilizopo chini yake na **Shilingi bilioni 68.23** ni kwa ajili ya Matumizi Mengineyo (OC).
29. **Mheshimiwa Spika**, katika kipindi cha mwezi Julai, 2022 hadi Aprili, 2023 Wizara ilipokea jumla ya **Shilingi trilioni 1.78** sawa na **asilimia 61.17** ya bajeti iliyoidhinishwa. Kati ya fedha zilizopokelewa, **Shilingi bilioni 15** ni kwa ajili ya Matumizi ya Kawaida na **Shilingi trilioni 1.76** kwa ajili ya Miradi ya Maendeleo.

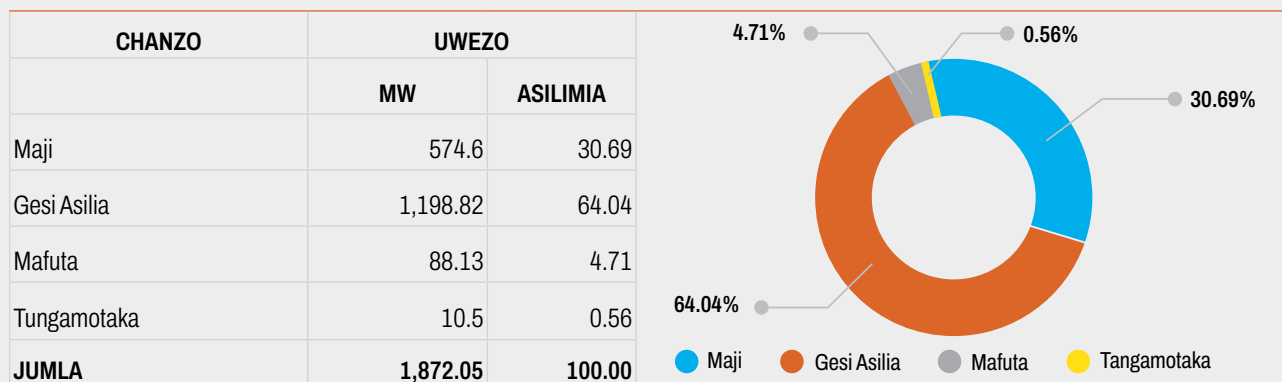
SEKTA NDOGO YA UMEME NA NISHATI JADIDIFU

D. 1: UZALISHAJI, USAFIRISHAJI NA USAMBAZAJI UMEME NCHINI

D.1.1: UZALISHAJI WA UMEME

30. **Mheshimiwa Spika**, kutokana na hali ya ukame (*poor hydrology*) uliopo kama mtiririko mdogo wa maji (*low inflow*) katika mabwawa ya vituo vya kufua umeme kwa kutumia maji, kulikuwepo na upungufu wa umeme kwa wastani wa **MW 239** kwa siku katika kipindi cha mwezi Novemba, 2022. Hata hivyo, hali hiyo iliendelea kuimarika kutokana na mvua zilizoendelea kunyesha kwa vipindi tofauti kuanzia mwezi Desemba, 2022 na kufanya wastani wa upungufu wa umeme kuwa **MW 157, MW 60, MW 46** na **MW 92** kwa miezi ya Desemba, 2022, Januari, Februari na Machi, 2023 mtawalia. Hali hii iliweza kuimarika kuanzia mwezi Aprili, 2023 na hadi mwanzoni mwa mwezi Mei, 2023 kutokana na mvua zilizonyesha na kuongeza uzalishaji umeme katika vituo vya Kihansi na Kidatu.
31. **Mheshimiwa Spika**, hadi kufikia mwezi Mei, 2023 uwezo wa mitambo ya kufua umeme iliyounganishwa katika mfumo wa Gridi ya Taifa umeongezeka kwa **asilimia 10.5** na kufikia **MW 1,872.05** ikilinganishwa na **MW 1,694.55** zilizokuwepo mwaka 2021/22. Kati ya kiasi hicho, **MW 574.60** sawa na **asilimia 30.69** zinatokana na nguvu ya maji, **MW 1,198.82** sawa na **asilimia 64.04** gesi asilia, **MW 88.13** sawa na **asilimia 4.71** mafuta na **MW 10.50** sawa na **asilimia 0.56** tungamotaka (*biomass*).
32. **Mheshimiwa Spika**, ongezeko hili limetokana na sababu mbalimbali, ikiwemo kukamilika kwa mradi wa Kinyerezi I *Extension* wenye uwezo wa kuzalisha **MW 185**.

Kielelezo Na. 1: Mchanganuo wa Vyanzo na Uwezo wa Mitambo ya Kufua Umeme katika Gridi ya Taifa

Chanzo: TANESCO

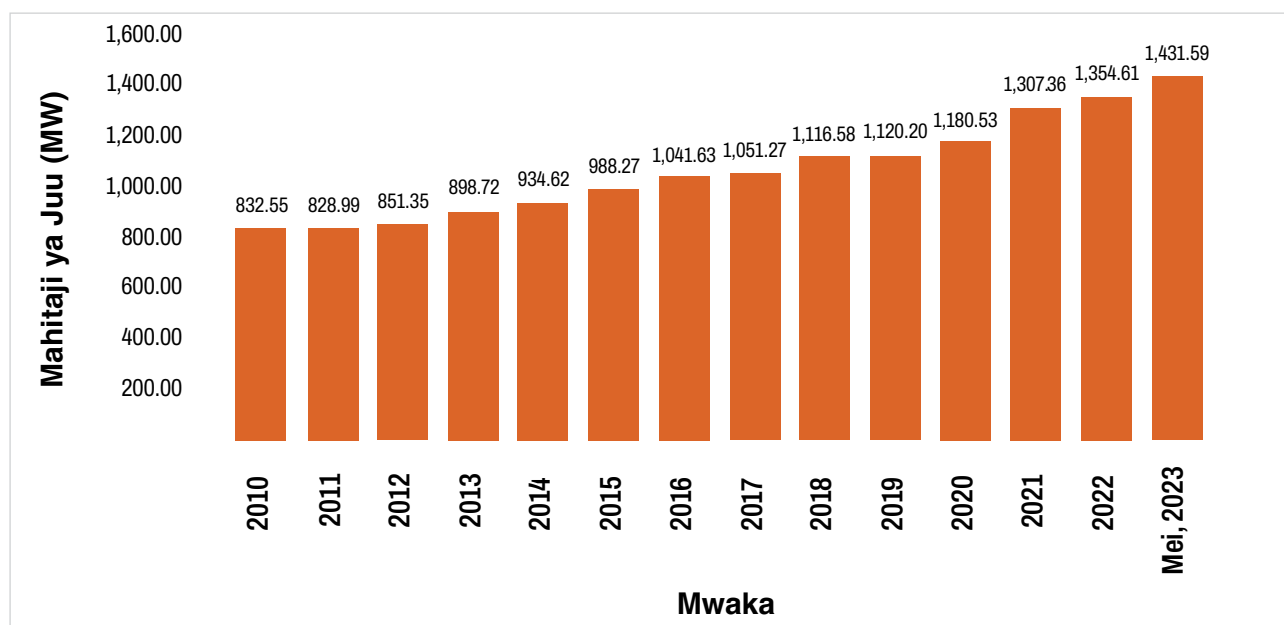
33. **Mheshimiwa Spika**, kwa upande wa mitambo ya kufua umeme ambayo haijaungwa katika Gridi ya Taifa, uwezo wa mitambo hiyo ni **MW 39.302** ambazo zinajumuisha mitambo inayomilikiwa na TANESCO yenye uwezo wa kufua **MW 34.302** na **MW 5** zitokanazo na nguvu ya jua kutoka kwa mzalishaji binafsi hivyo kufanya jumla ya uwezo wa mitambo ya kufua umeme nchini kufikia **MW 1,911.35**. Hii ni sawa na ongezeko la **asilimia 10.3** ikilinganishwa na **MW 1,733.38** zilizokuwepo mwaka 2021/22. Mchanganuo wa uwezo wa mitambo kufua umeme ni kama inavyoonekana katika **Kiambatisho Na. 1**.
34. **Mheshimiwa Spika**, mahitaji ya umeme nchini yameendelea kukua ambapo katika kipindi cha mwaka 2022/23 wastani wa mahitaji ya umeme ni **MW 1,363.94** sawa na ongezeko la **asilimia 6.9** ukilinganisha na wastani wa **MW 1,276.43** kwa mwaka 2021/22. Aidha, katika kipindi hicho, mahitaji ya juu ya umeme yameongezeka na kufikia **MW 1,431.59** (tarehe 15 Mei, 2023 saa 2:00 usiku) sawa na ongezeko la **asilimia 6.8** ikilinganishwa na **MW 1,340.68** zilizofikiwa mwaka 2021/22 (tarehe 26 Mei, 2022 saa 2:00 usiku). Kuongezeka kwa mahitaji haya kumetokana na kuongezeka kwa wateja wakubwa hasa viwanda na biashara ambao wameongezeka kwa **asilimia 5.6** na kukua kwa shughuli za kiuchumi na kijamii. **Kielelezo Na. 2(a)** kinaonesha wastani wa ukuaji wa mahitaji ya juu ya umeme kwa mwaka 2021/22 na mwaka 2022/23. Vilevile, **Kielelezo Na. 2(b)** kinaonesha ukuaji wa mahitaji ya umeme katika Gridi ya Taifa kuanzia mwaka 2010 hadi mwezi Mei, 2023 ambapo mahitaji hayo yamekuwa kwa **asilimia 72.0** katika kipindi hicho.

Kielelezo Na. 2(a): Wastani wa Ukuaji wa Mahitaji ya Umeme kwa Mwaka 2021/22 na Mwaka 2022/23

	MWEZI	JULAI	AGOSTI	SEPTEMBER	OKTOBA	NOVEMBER	DESEMBER	JANUARI	FEBRUARI	MACHI	APRILI	MEI	WASTANI
MWAKA	2021/22	1,182.94	1,193.94	1,240.53	1,262.52	1,307.36	1,263.50	1,300.31	1,289.33	1,335.01	1,324.64	1,340.68	1,276.43
	2022/23	1,302.20	1,320.98	1,341.25	1,336.05	1,315.63	1,354.61	1,391.65	1,402.73	1,401.86	1,404.83	1,431.59	1,363.94
ONGEZEKO (%)		10.1	10.6	8.1	5.8	0.6	7.2	7.0	8.8	5.0	6.1	6.8	6.9

Chanzo: TANESCO

Kielelezo Na.2 (b): Mwenendo wa Ukuaji wa Mahitaji ya Umeme katika Gridi ya Taifa Kuanzia Mwaka 2010 hadi Mwezi Mei, 2023

Chanzo: TANESCO

D.1.2: HALI YA USAFIRISHAJI UMEME

35. **Mheshimiwa Spika**, Serikali kupitia TANESCO imeendelea kutekeleza mipango ya muda mfupi, muda wa kati na muda mrefu ambapo kwa sasa kazi inayoendelea ni kubadilisha nyaya (*reconductoring*) katika njia ya kusafirisha umeme msongo wa **kV 132** Ubungo – Chalinze inayotarajiwa kukamilika mwezi Oktoba, 2023 pamoja na upanuzi wa vituo vya kupoza umeme. Uboreshaji wa miundombinu hiyo utasaidia kutatua changamoto za kuzidiwa kwa baadhi ya miundombinu ya kusafirisha umeme kutokana na ongezeko la wateja hususani katika njia ya kusafirisha umeme msongo wa **kV 132** kutoka Ubungo hadi Chalinze na Chalinze – Hale – Tanga; **kV 220** Kidatu – Iringa; na **kV 220** Kihansi – Iringa. Vilevile, katika kuimarisha miundombinu ya kusafirisha umeme kwa ujumla, Serikali kupitia TANESCO inatekeleza jumla ya miradi 48 ikijumuisha miradi 20 ya kuongeza uwezo wa miundombinu ya usafirishaji umeme, miradi 12 ya kuboresha mifumo ya uendeshaji wa Gridi ya Taifa na miradi 16 ya ukarabati miundombinu ya usafirishaji umeme.

Mafundi wakiendelea na kazi ya kuunganisha nyaya ili kusambaza umeme kwa wananchi.

- 36. Mheshimiwa Spika**, miundombinu hiyo ya kusafirisha umeme nchini imeendelea kuongezeka na kufikia jumla ya urefu wa **kilomita 6,363.27** za miundombinu ya kusafirisha umeme sawa na ongezeko la **asilimia 4.1** ilikinganishwa na **kilomita 6,111.27** zilizokuwepo hadi kufikia mwezi Mei, 2022. Kati ya hizo, kilomita 670 ni za msongo wa **kV 400**; kilomita 3,384.7 ni msongo wa **kV 220**; kilomita 1,672.57 ni msongo wa **kV 132**; na kilomita 543 ni msongo wa **kV 66**. Kuongezeka kwa urefu wa njia za kusafirisha umeme, kumetokana na kukamilika kwa miradi ya njia ya kusafirisha umeme za msongo wa **kV 220** zenye urefu wa **kilomita 144** kutoka Geita hadi Nyakanazi, **kilomita 94** kutoka Rusumo hadi Nyakanazi na **kilomita 14** kutoka Kingolwira hadi Msamvu. **Kielelezo Na.3** ni mchanganuo wa urefu wa njia za kusafirisha umeme hadi kufikia mwezi Mei, 2023.

Kielelezo Na.3: Mchanganuo wa Urefu wa Njia za Kusafirisha Umeme hadi Kufikia Mwezi Mei, 2023

Na.	Njia za Usafirishaji wa Umeme	Urefu (Km)	
		Mei, 2022	Mei, 2023
1.	Njia za msongo wa kV 400	670	670
2.	Njia za msongo wa kV 220	3,225.70	3,477.70
3.	Njia za msongo wa kV 132	1,672.57	1,672.57
4.	Njia za msongo wa kV 66	543	543
Jumla		6,111.27	6,363.27

Chanzo: TANESCO

D.1.3: HALI YA USAMBAZAJI UMEME

37. **Mheshimiwa Spika**, baadhi ya njia za kusambaza umeme zina urefu wa zaidi ya kilomita 400 na hivyo kusababisha umeme kukatika mara kwa mara au kuwa na nguvu ndogo (*low voltage*) kwa eneo kubwa inapotokea hitilafu katika njia husika. Hata hivyo, Serikali tayari imeandaa mpango wa kujenga vituo vya kupoza umeme katika kila Wilaya ambapo hadi sasa utambuzi wa maeneo kutakapojengwa vituo hivyo unaendelea. Mradi wa Kuimarisha Miundombinu ya Umeme (Gridi Imara) unaendelea kutekelezwa unalenga kupunguza changamoto hizo kwa kiasi kikubwa.
38. **Mheshimiwa Spika**, miundombinu hiyo ya kusambaza umeme imefikia **kilomita 168,548.36** sawa na ongezeko la **asilimia 9.5** ikilinganishwa na **kilomita 153,988.49** zilizokuwepo hadi kufikia mwezi Mei, 2022. Kupitia miundombinu hiyo, Shirika limeweza kuongeza kasi ya kuunganisha wateja nchini na kuwezesha kufikia jumla ya wateja **4,319,258** hadi mwezi Aprili, 2023 sawa na ongezeko la **asilimia 12.4** ikilinganishwa na wateja **3,842,096** waliokuwepo mwezi Juni, 2022. Ongezeko hili limetokana na kuanzishwa kwa mfumo mpya wa maombi ya umeme wa Nikonekt pamoja na utekelezaji wa miradi ya kusambaza umeme vijijini inayotekelezwa na REA. **Kielelezo Na. 4** ni mchanganuo wa urefu wa njia za kusambaza umeme hadi kufikia mwezi Mei, 2023.

Kielelezo Na. 4: Mchanganuo wa Urefu wa Njia za Kusambazaha Umeme hadi Kufikia Mwezi Mei, 2023

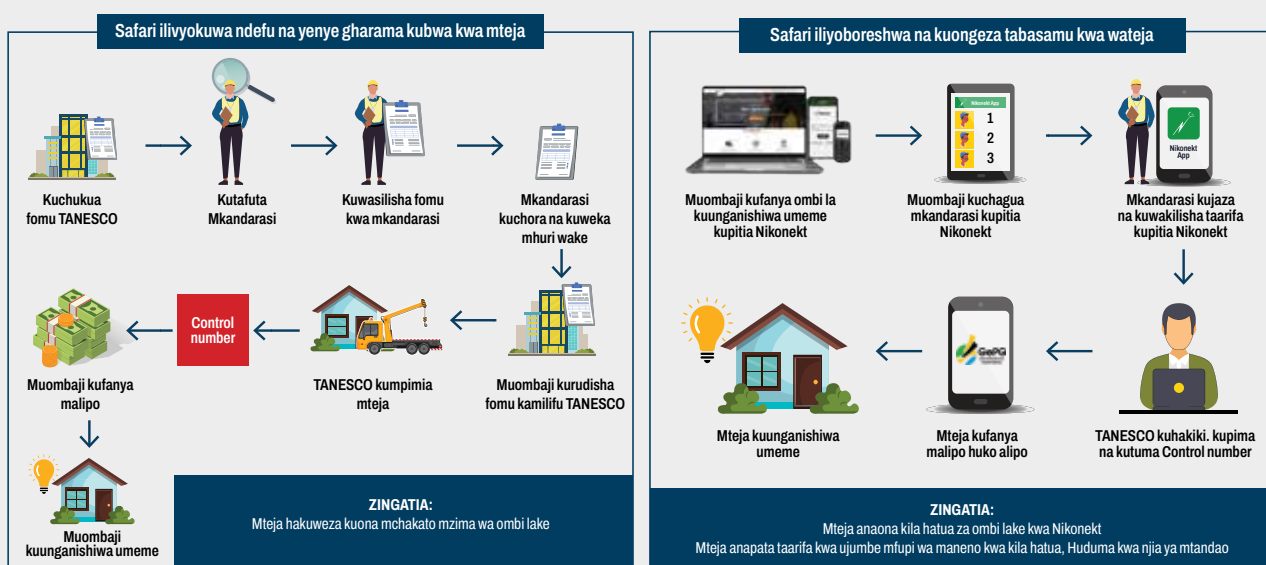
Na.	Njia za Usambazaji wa Umeme	Urefu (km)		Asilimia
		Mei, 2022	Mei, 2023	
1.	Njia za msongo wa kV 33	48,965.73	55,045.55	12.4
2.	Njia za msongo wa kV 11	12,648.73	12,986.25	2.7
3.	Njia za msongo wa kV 0.4	92,374.03	100,516.56	8.8
Jumla		153,988.49	168,548.49	9.5

Chanzo: TANESCO

D.1.4: HUDUMA KWA WATEJA

39. **Mheshimiwa Spika**, Serikali kupitia TANESCO imeendelea kusimamia utoaji wa huduma kwa wateja nchini ikizingatiwa kuwa wateja ni kipaumbele muhimu katika Mpango Mkakati wa Mpito wa Shirika. Katika kuhakikisha huduma kwa wateja zinaboreshwa sambamba na uunganishaji wa umeme, Shirika limeboresha masuala mbalimbali, ikiwemo kituo cha miito ya simu (*unified call centre*) ambacho kinafanya kazi saa **24**; kuendelea kutumia mfumo wa maombi ya umeme wa Nikonekt ambao unawezesha wateja kuomba kuunganishiwa umeme hadi kufungiwa pasipo kufika ofisi za TANESCO; na kuanzishwa kwa mfumo wa Huduma ya Nihudumie ambao unatumika kuboresha huduma kwa wateja na kuwezesha utoaji wa taarifa kwa mteja kuhusu kushughulikiwa kwa suala alilowasilisha TANESCO hadipokamilika. **Kielelezo Na.5** kinaonesha maboresho yaliyofanyika katika huduma kwa wateja.

Kielelezo Na.5: Maboresho Yaliyofanyika katika Huduma kwa Wateja

Chanzo: TANESCO

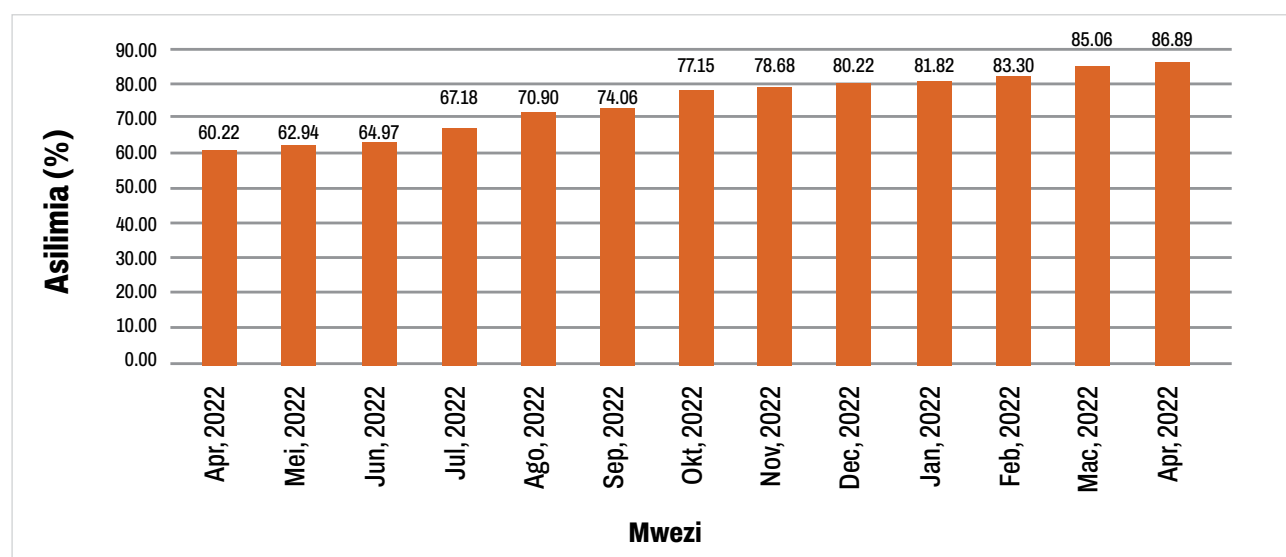
D.2: MIRADI YA KUZALISHA UMEME

D.2.1: MIRADI ILIYOPO KATIKA HATUA ZA UTEKELEZAJI

i) Mradi wa Kuzalisha Umeme kwa Kutumia Maji wa Julius Nyerere (JNHPP) – MW 2,115

40. **Mheshimiwa Spika**, mradi huu unahusu ujenzi wa kituo cha kuzalisha umeme wa **MW 2,115** kwa kutumia maporomoko ya maji ya Mto Rufiji. Gharama ya mradi huu ni **Shilingi trilioni 6.55** ambazo zinagharamiwa na Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa **asilimia 100**. Hadi kufikia mwezi Aprili, 2023 utekezaji wa mradi huu katika maeneo yote kwa ujumla ulifikia **asilimia 86.89** kutoka **asilimia 60.22** zilizokuwa zimefikwa mwezi Aprili, 2022 na mradi unatarajiwa kukamilika mwezi Juni, 2024. **Kielelezo Na.6** kinaonesha mwenendo wa utekezaji wa mradi wa JNHPP kuanzia mwezi Aprili, 2022 hadi mwezi Aprili, 2023.

Kielelezo Na.6: Mwenendo wa Utekezaji wa Mradi wa JNHPP Kuanzia Mwezi Aprili, 2022 hadi mwezi Aprili, 2023

Chanzo: TANESCO

41. **Mheshimiwa Spika**, tarehe 22 Desemba, 2022 Mhe. Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania alizindua rasmi zoezi la ujazaji maji katika Bwawa la Julius Nyerere kwa kufunga mageti ya njia ya kuchepusha maji. Tukio hilo la kihistoria lilihudhuriwa pia na Marais Wastaafu, Mheshimiwa Spika, Viongozi mbalimbali wa Serikali, Waheshimiwa Wabunge, viongozi kutoka nchini Misri na wananchi. Hadi kufikia tarehe 23 Mei, 2023 kina cha maji ya Bwawa kilikuwa kimefikia mita **160.51** kutoka usawa wa bahari na ili kuweza kuzalisha umeme, kiwango cha chini cha maji kinatakiwa kufikia **mita 163** kutoka usawa wa bahari. Ujazaji wa maji unaendelea kulingana na Mpango Kazi wa Ujazaji wa Bwawa ambapo hadi kufikia tarehe 23 Mei, 2023 kiwango cha maji kimefikia mita za ujazo **bilioni 11.8** sawa na asilimia 39.3 ya kiwango cha juu ambacho ni mita za ujazo **bilioni 30**.

Muonekano wa Mradi wa kuzalisha Umeme wa Julius Nyerere kwa mwezi Mei 2023.

ii) Mradi wa Kuzalisha Umeme kwa Kutumia Gesi Asilia wa Kinyerezi I Extension – MW 185

42. **Mheshimiwa Spika**, mradi huu unahusu upanuzi wa kituo cha kuzalisha umeme cha Kinyerezi I – **MW 150** kwa kuongeza mitambo itakayozalisha **MW 185** na hivyo kuwezesha kituo hicho kuzalisha jumla ya **MW 335**. Utekelezaji wa mradi huu umekamilika kwa **asilimia 100** ambapo mitambo yote minne (4) imewashwa na inachangia **MW 185** katika Gridi ya Taifa.
43. **Mheshimiwa Spika**, mradi huu umegharamiwa na Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa **asilimia 100** kwa gharama ya **Dola za Marekani milioni 185** sawa na takriban **Shilingi bilioni 430.33**.

Mradi wa kuzalisha umeme kwa kutumia Gesi Asilia wa Kinyerezi I Extension (MW 185)

iii) Mradi wa Kuzalisha Umeme kwa Kutumia Maji wa Rusumo – MW 80

44. **Mheshimiwa Spika**, mradi huu unahusu ujenzi wa kituo cha kuzalisha umeme wa **MW 80** kwa kutumia maporomoko ya maji ya Mto Kagera na unahusisha nchi tatu (3) za Tanzania, Burundi na Rwanda ambapo kila nchi inapata mgawanyo sawa wa **MW 26.67**. Mradi huu unatekelezwa kwa ufadhili wa Benki ya Dunia ambapo gharama za mradi kwa upande wa Tanzania ni **Dola za Marekani milioni 113** sawa na takriban **Shilingi bilioni 262.85**.
45. **Mheshimiwa Spika**, hadi kufikia mwezi Aprili, 2023 utekelezaji wa mradi huu katika maeneo yote kwa ujumla ulifikia **asilimia 99** na unatarajiwa kukamilika mwezi Julai, 2023.

Mradi wa Kuzalisha Umeme kwa Kutumia Maji wa Rusumo (MW 80)

iv) Mradi wa Kuzalisha Umeme kwa Kutumia Maji wa Malagarasi – MW 49.5

46. **Mheshimiwa Spika**, mradi huu unahusu ujenzi wa kituo cha kuzalisha umeme wa **MW 49.5** kwa kutumia maporomoko ya maji ya Mto Malagarasi, mkoani Kigoma. Aidha, mradi utahusisha ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme msongo wa **kV 132** yenye urefu wa kilomita 54 kutoka Malagarasi hadi Kidahwe, mkoani Kigoma na kuunganisha vijiji saba (7) vitakavyopitiwa na njia ya kusafirisha umeme. Kazi zilizo-fanyika ni pamoja na kumpata Mshauri Mwelekezi (*Consultant*); ununuzi wa vifaa vya umeme vya kuunganisha wateja (*last miles connections material*); kuendelea kulipa fidia kwa Wananchi wanaopisha mradi kutoka Mazumbwe hadi Kidahwe; na kuanza utekelezaji wa mradi wa njia ya kusafirisha umeme ambao unatarajiwa kukamilika mwezi Novemba, 2024.

47. **Mheshimiwa Spika**, gharama za mradi huu ni **Dola za Marekani milioni 144.14** takriban **Shilingi bilioni 335.28** na unatekelezwa kwa ufadhili wa AfDB (**Dola za Marekani milioni 140**) na Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania itachangia kiasi cha (**Dola za Marekani milioni 4.14**). Kazi inayoendelea kwa sasa ni taratibu za kumpata Mkandarasi wa ujenzi wa mradi na ujenzi unatarajiwa kuanza mwezi Februari, 2024 na kukamilika mwezi Agosti, 2028.

v) **Mradi wa Kuzalisha Umeme kwa Kutumia Maji wa Kakono – MW 87.8**

48. **Mheshimiwa Spika**, mradi huu unahusu ujenzi wa kituo cha kuzalisha umeme wa **MW 87.8** kwa kutumia maji ya Mto Kagera. Mradi huu pia unahusisha ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme wa msongo wa kV 220 yenye urefu wa kilomita **38.8** kutoka Kakono hadi Kyaka na kuongeza uwezo wa kituo cha kupoza umeme cha Kyaka kutoka msongo wa kV 132 hadi kV 220. Kazi zilizofanyika hadi kufikia mwezi Aprili, 2023 ni pamoja na kukamilisha taratibu za kupata fedha kwa ajili ya utekelezaji wa mradi; kuanza taratibu za kumpata Mshauri Mwelekezi; na kuendelea na taratibu za kumpata Mkandarasi wa ujenzi wa mradi. Mradi huu unafadhiliwa na AfDB (**Dola za Marekani milioni 161.47**), AFD (**Euro milioni 110**), EU (**Euro milioni 35**) na Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania (**Dola za Marekani milioni 6.03**). Jumla ya gharama za ujenzi wa mradi huu ni takriban **Shilingi bilioni 724.28**. Ujenzi wa mradi huu unatarajiwa kuanza mwezi Machi, 2024 na kukamilika mwezi Februari, 2029.

vi) **Mradi wa Kuzalisha Umeme Jua Shinyanga – MW 150**

49. **Mheshimiwa Spika**, mradi huu unahusu ujenzi wa kituo cha kuzalisha umeme kwa kutumia jua katika eneo la Kishapu mkoani Shinyanga wenye uwezo wa kuzalisha **MW 150**. Gharama ya mradi huu ni **Euro milioni 115.30** sawa na **Shilingi bilioni 294.02** kwa ufadhili wa Shirika la Maendeleo ya Ufaransa (AFD). Mradi huu unatekelezwa katika awamu mbili, ambapo awamu ya kwanza itahusu ujenzi wa kituo cha kuzalisha umeme wa **MW 50** utakaogharimu kiasi cha **Euro milioni 43** sawa na **Shilingi bilioni 109.65** na awamu ya pili itahusisha ujenzi wa mitambo ya kuzalisha umeme wa **MW 100** utakaogharimu kiasi cha **Euro milion 72.30** sawa na **Shilingi bilioni 184.37**.

50. **Mheshimiwa Spika**, hadi sasa, taratibu za kusaini mkataba na Mshauri Mwelekezi na Mkandarasi wa Ujenzi zinaendelea baada ya kupata kibali kutoka kwa Mfadhili (Shirika la Maendeleo ya Ufaransa (AFD)). Aidha, Serikali imetoa fedha kiasi cha **Shilingi bilioni 1.83** kwa ajili ya malipo ya fidia kwa wananchi 108 wanaopisha eneo la ujenzi wa mradi. Kwa sasa, Mpango wa Kuhamisha Watu (*Resettlement Action Plan*) unaendelea kutekelezwa ikiwemo taratibu za malipo ya fidia kwa wananchi hao. Awamu ya kwanza ya ujenzi wa mradi inatarajiwa kuanza mwezi Juni, 2023 na kukamilika mwezi Agosti, 2024 na awamu ya pili inatarajiwa kuanza mwezi Juni, 2024 na kukamilika mwezi Juni, 2026.

vii) Ukarabati wa Mitambo katika Kituo cha Kuzalisha Umeme cha Hale – MW 21

51. **Mheshimiwa Spika**, lengo la mradi huu ni kukarabati miundombinu ya kuzalisha umeme katika kituo cha Hale chenye uwezo wa kuzalisha **MW 21** ili mitambo hiyo iweze kuendelea kuzalisha umeme kwa uwezo wake wa juu badala ya **MW 10.5** zinazozalishwa kwa sasa. Gharama za mradi huu ni **Dola za Marekani milioni 21.2**, sawa na takriban **Shilingi bilioni 49.31** kwa ufadhili wa Shirika la Maendeleo la Sweden (Sida) ambapo Mkataba wa ufadhili ulisainiwa tarehe 16 Juni, 2022. Mradi unahusisha uchimbaji wa handaki (*escape tunnel*), kujenga barabara na kuweka mitambo ya uzalishaji pamoja na ujenzi wa kituo cha kupoza umeme ambapo hadi kufikia mwezi Aprili, 2023 utekelezaji wa mradi kwa ujumla umefikia **asilimia 15**. Mradi huu ulianza kutekelezwa mwezi Agosti, 2022 na unatarajiwa kukamilika mwezi Agosti, 2025.

D.2.2: MIRADI ILIYOPO KATIKA HATUA ZA UTAYARISHAJI

i) Mradi wa Kuzalisha Umeme kwa Kutumia Gesi Asilia wa Mtwara – MW 300

52. **Mheshimiwa Spika**, mradi huu unahusu ujenzi wa kituo cha kuzalisha umeme kwa kutumia gesi asilia chenye jumla ya **MW 300** katika Mkoa wa Mtwara ambacho kitagharimu **Dola za Marekani milioni 1,062.75** sawa na **Shilingi trilioni 2.47**. Utekelezaji wa mradi huu utaenda sambamba na ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme msongo wa **kV 400** yenye urefu wa kilomita 268 kutoka Mtwara hadi Somanga Fungu. Kwa sasa, mazungumzo kati ya Serikali na wafadhili yapo katika hatua za awali ambapo JICA imeonesha nia ya kufadhili kwa kiasi cha **Dola za Marekani milioni 719.05**, AfDB kiasi cha **Dola za Marekani milioni 103.23** na Serikali itachangia upatikanaji wa ardhi, gharama za usimamizi wa mradi na kodi. Aidha, taratibu za kupata fedha kwa ajili ya utekelezaji wa mradi zinaendelea na iwapo taratibu hizo zitakamilika kama inavyotarajiwa, ujenzi wa mradi utaanza mwezi Oktoba, 2025 na kukamilika mwezi Septemba, 2028.

ii) Mradi wa Kuzalisha Umeme kwa Kutumia Maji wa Ruhudji – MW 358

53. **Mheshimiwa Spika**, mradi huu unahusu ujenzi wa kituo cha kuzalisha umeme wa **MW 358** kwa kutumia maporomoko ya maji ya Mto Ruhudji mkoani Njombe pamoja na ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme msongo wa **kV 400** yenye urefu wa kilomita 170 kutoka Ruhudji hadi kituo cha kupoza umeme cha Kisada mkoani Iringa. Kazi zilizofanyika ni pamoja na kukamilisha uhuishaji wa Upembuzi Yakinifu wa mwaka 1998 na uthamini wa mali za wananchi watakaopisha mradi. Tathmini ya athari za mazingira na jamii zimekamalika na kuwasilishwa NEMC mwezi Machi, 2023 kwa ajili ya kupata cheti cha mazingira.
54. **Mheshimiwa Spika**, gharama za ujenzi wa kituo cha kuzalisha umeme baada ya kukamilika kwa Upembuzi Yakinifu zinakadiriwa kuwa **Dola za Marekani milioni 867.41** sawa na **Shilingi trilioni 2.01** na ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme zinakadiriwa kuwa **Dola za Marekani milioni 20.49** sawa na **Shilingi bilioni 47.66**. Fedha kwa ajili ya utekelezaji wa mradi huu zinatarajiwa kupatikana kutoka kwa Washirika wa Maendeleo kupitia mkopo wa masharti nafuu (*concessional loans*).

Aidha, TANESCO pia inafanya tathmini kuangalia uwezekano wa kupata fedha kupitia mauzo ya Dhamana za Kampuni (*Corporate Bonds and Green Bonds*) kupitia soko la Hisa na Mitaji, ikiwa ni njia mbadala ya kutafuta fedha kwa ajili ya utekelezaji wa mradi. Ujenzi wa mradi huu unatarajiwa kuanza mwezi Julai, 2025 na kukamilika mwezi Juni, 2030 kama taratibu za kupata fedha zitakamilika kama zilivyopangwa.

iii) Mradi wa Kuzalisha Umeme kwa Kutumia Maji wa Kikonge – MW 321

55. **Mheshimiwa Spika**, mradi huu unahusu ujenzi wa kituo cha kuzalisha umeme wa **MW 321** kwa kutumia maporomoko ya maji ya mto Ruhuhu mkoani Ruvuma na ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme msongo wa kV 220 yenye urefu wa kilomita 96 kutoka Kikonge hadi kituo cha kupoza umeme cha Madaba. Gharama za mradi ni **Euro milioni 708** sawa na **Shilingi trilioni 1.8**. Fedha kwa ajili ya utekelezaji wa mradi huu pia zinatarajiwa kupatikana kutoka kwa Washirika wa Maendeleo kupitia mkopo wa masharti nafuu (*concessional loans*). Vilevile, tathmini inafanyika kupitia TANESCO ili kuona uwezekano wa kupata fedha za kutekeleza mradi huu kupitia mauzo ya Dhamana za Kampuni (*Corporate Bonds and Green Bonds*) katika Soko la Hisa na Mitaji.

56. **Mheshimiwa Spika**, kazi ziliyofanyika kwa mwaka 2022/23 ni pamoja na: kukamilika kwa zoezi la kuweka mipaka katika eneo kitakapojengwa kituo cha kuzalisha umeme, bwawa la kuhifadhi maji na eneo la makazi ya wafanyakazi; kuendelea na kazi za Tathmini ya Athari kwa Mazingira na Jamii; na kuendelea na kazi ya utambuzi wa mipaka ya njia ya kusafirisha umeme kutoka eneo la mradi hadi kituo cha kupoza umeme cha Madaba. Taratibu za kupata fedha zikikamilika kama inavyotarajiwa, ujenzi wa mradi unatarajiwa kuanza mwezi Novemba, 2024 na kukamilika mwezi Oktoba, 2029.

iv) Mradi wa Kuzalisha Umeme kwa Kutumia Maji wa Rumakali – MW 222

57. **Mheshimiwa Spika**, mradi huu unahusu ujenzi wa kituo cha kuzalisha umeme wa **MW 222** kwa kutumia maji ya Mto Rumakali mkoani Njombe na njia ya kusafirisha umeme yenye msongo wa **kV 220** yenye urefu wa kilomita 65 kutoka kwenye mitambo hadi kituo cha kupoza umeme cha Iganjo mkoani Mbeya. Baada ya kukamilika kwa Upembuzi Yakinifu, gharama za ujenzi wa kituo cha kuzalisha umeme ni **Dola za Marekani milioni 612.79** sawa na **Shilingi trilioni 1.42** na ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme zinakadiriwa kuwa **Dola za Marekani milioni 21.72** sawa na **Shilingi bilioni 50.3**. Fedha kwa ajili ya kugharamia utekelezaji wa mradi huu zinatarajiwa kupatikana kutoka kwa Washirika wa Maendeleo kupitia mkopo wa masharti nafuu (*concessional loans*). Aidha, TANESCO inafanya tathmini ili kuona uwezekano wa mradi huu kugharamiwa kupitia utaratibu wa mauzo ya Dhamana za Kampuni (*Corporate Bonds and Green Bonds*). Hadi kufikia mwezi Aprili, 2023, Serikali kupitia TANESCO imekamilisha uhuishaji wa Upembuzi Yakinifu na Tathmini ya Athari kwa Mazingira na iwapo taratibu za upatikanaji wa fedha zikikamilika kama inavyokusudiwa, ujenzi wa mradi unatarajiwa kuanza mwezi Agosti, 2025 na kukamilika mwezi Julai, 2030.

D.3: MIRADI YA KUSAFIRISHA NA KUSAMBAZA UMEME

D.3.1: MIRADI ILIYOPO KATIKA HATUA ZA UTEKELEZAJI

i) Mradi wa Kusafirisha Umeme kutoka Julius Nyerere Hydro Power Plant hadi Chalinze – kV 400 na Kituo cha Kupoza Umeme, Chalinze

58. **Mheshimiwa Spika**, mradi huu unahusisha ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme msongo wa **kV 400** yenye urefu wa kilomita **160** kutoka kituo cha kuzalisha umeme cha Julius Nyerere hadi kituo cha kupoza umeme cha Chalinze mkoani Pwani. Mradi huu wa njia ya usafirishaji umeme unagharimu **Shilingi bilioni 158** ambapo hadi kufikia mwezi Aprili, 2023 utekelezaji wake umefikia **asilimia 93.5**. Mradi huu pia unahusisha ujenzi wa kituo cha kupoza umeme cha Chalinze chenye uwezo wa **MVA 1,500** na unagharimu **Shilingi bilioni 134.19** ambapo hadi kufikia mwezi Aprili, 2023 utekelezaji wake umefikia **asilimia 64**. Mradi huu ulianza mwezi Agosti, 2021 na unatarajiwa kukamilika mwezi Julai, 2023.

Kituo cha kupokea na kusafirisha umeme (switch yard) cha Julius Nyerere.

ii) Mradi wa Njia ya Kusafirisha Umeme Msongo wa kV 220 kutoka Geita hadi Nyakanazi na Kituo cha Kupoza Umeme Nyakanazi

59. **Mheshimiwa Spika**, mradi huu ulihusisha ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme msongo wa **kV 220** yenye urefu wa kilomita 144 kutoka Geita hadi Nyakanazi; ujenzi wa kituo cha kupoza umeme cha Nyakanazi; na kusambaza umeme katika vijiji 32 vinavyopitiwa na mradi. Gharama za utekelezaji wa mradi huu ni **Euro milioni 45** sawa na takriban **Shilingi bilioni 127** chini ya ufadhili wa KfW (**Euro milioni 20**), AFD (**Euro milioni 14**), EU (**Euro milioni 7.6**) na Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania (**Euro milioni 3.4**).

60. **Mheshimiwa Spika**, mradi wa ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme na kituo cha kupoza umeme cha Nyakanazi umekamilika kwa **asilimia 100** na kuzinduliwa rasmi na Mhe. Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, tarehe 16 Oktoba, 2022. Kwa upande wa ujenzi wa miundombinu ya usambazaji umeme katika vijiji vinavyopitiwa na mradi utekelezaji wake umefikia **asilimia 42**. Mradi wa usambazaji umeme vijijini unatarajiwa kukamilika mwezi Septemba, 2023.

iii) **Mradi wa Njia ya Kusafirisha Umeme Msongo wa kV 400 kutoka Singida – Arusha – Namanga**

61. **Mheshimiwa Spika**, mradi huu unahusisha ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme msongo wa **kV 400** yenye urefu wa kilomita 414 kutoka Singida hadi Namanga kupitia Babati na Arusha. Mradi huu pia unahusisha ujenzi wa kituo kipya cha kupoza umeme cha Lemugur katika eneo la Kisongo mkoani Arusha na upanuzi wa kituo cha kupoza umeme cha Singida pamoja na usambazaji wa umeme katika vijiji 19 vilivyo jirani na mkuza wa njia ya umeme katika mikoa ya Singida, Manyara na Arusha. Gharama ya mradi ni **Dola za Marekani milioni 258.82** sawa na takriban **Shilingi bilioni 602.04** kwa ufadhili wa AfDB (**Dola za Marekani milioni 116.58**), JICA (**Dola za Marekani milioni 98.38**) na Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania (**Dola za Marekani milioni 43.86**). Hadi kufikia mwezi Aprili, 2023 utekelezaji wa mradi huu ulifikia **asilimia 95** na unatarajiwa kukamilika mwishoni mwa mwezi Julai, 2023.

iv) **Mradi wa Njia ya Kusafirisha Umeme Msongo wa kV 220 kutoka Rusumo hadi Nyakanazi**

62. **Mheshimiwa Spika**, mradi huu unahusu ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme msongo wa **kV 220** yenye urefu wa kilomita 94 kutoka kituo cha kuzalisha umeme cha Rusumo hadi Nyakanazi. Gharama za mradi ni **Dola za Marekani milioni 35** sawa na takriban **Shilingi bilioni 81.41** kwa ufadhiliwa AfDB (**Dola za Marekani milioni 33.7**) na Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania (**Dola za Marekani milioni 1.3**). Kwa ujumla mradi ulikamilika mwezi Februari, 2023.

v) **Mradi wa Njia ya Kusafirisha Umeme Msongo wa kV 220 kutoka Morogoro hadi Dodoma kwa Ajili ya Uendeshaji wa Treni ya Umeme (SGR Lot II)**

63. **Mheshimiwa Spika**, mradi huu unahusu ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme msongo wa **kV 220** kutoka Morogoro hadi Dodoma yenye urefu wa kilomita 414 kwa ajili ya uendeshaji wa treni ya umeme. Gharama za mradi huu ni **Dola za Marekani milioni 71.5** sawa na **Shilingi bilioni 166.32** na unagharamiwa na Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa **asilimia 100**. Hadi kufikia mwezi Aprili, 2023 utekelezaji wa mradi umefikia **asilimia 98** na unatarajiwa kukamilika mwezi Agosti, 2023.

Mradi wa Njia ya Kusafirisha Umeme kV 220 katika mradi wa Uendeshaji wa Treni ya Umeme (SGR)

vi) **Ujenzi wa Njia ya Kusafirisha Umeme Msongo wa kV 400 kutoka Iringa hadi Sumbawanga kupitia Mbeya na Tunduma (TAZA)**

64. **Mheshimiwa Spika**, Mradi huu unahusu ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme msongo wa **kV 400** yenye urefu wa kilomita 620 kutoka Iringa hadi Sumbawanga kupitia Mbeya na Tunduma. Mradi unahusisha pia ujenzi wa vituo vya kupoza umeme vya Kisada (Iringa), Iganjo (Mbeya), Tunduma (Songwe) na Sumbawanga (Rukwa). Mradi unalenga kuunganisha Gridi ya Taifa na nchi za Kusini mwa Afrika (*Southern African Power Pool – SAPP*) kupitia Zambia na unafadhiliwa na Benki ya Dunia (**Dola za Marekani milioni 455**), AFD (**Euro milioni 100**), EU (**Euro milioni 26**) na Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania (**Dola za Marekani milioni 10**) sawa na jumla ya **Shilingi trilioni 1.38**. Aidha, mradi huu utawezesha kupeleka Gridi ya Taifa katika Mkoa wa Rukwa na hivyo kuondokana na kutegemea umeme kutoka Zambia pamoja na uzalishaji umeme wa mafuta.

65. **Mheshimiwa Spika**, hadi kufikia mwezi Aprili, 2023 kazi zilizofanyika ni pamoja na kukamilisha taarifa za tathmini (*evaluation reports*) za zabuni za Wakandarasi Wajenzi wa mradi ambapo taratibu za kupata kibali (*No Objection*) kutoka kwa Wafadhili zimekamiliwa. Aidha, Serikali tayari imetoa **Shilingi bilioni 16.43** kwa ajili ya malipo ya fidia kwa wananchi 6,500 wanaopisha mradi na kazi ya ulipaji fidia imekamiliwa kwa awamu ya kwanza ambapo Wananchi 4,750 wamepokea **Shilingi bilioni 13.67** na maandalizi ya awamu ya pili yanaendelea. Ujenzi wa mradi huu unatarajiwa kuanza mwezi Juni, 2023 na kukamilika mwezi Septemba, 2025.

vii) Ujenzi wa Njia ya Kusafirisha Umeme Msongo wa kV 400 kutoka Nyakanazi hadi Kigoma

66. **Mheshimiwa Spika**, Mradi huu unahusisha ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme msongo wa **kV 400** kutoka Nyakanazi hadi Kigoma yenye urefu wa kilomita 280. Mradi pia unahusisha ujenzi wa kituo cha kupoza umeme Kidahwe Mkoani Kigoma, upanuzi wa kituo cha kupoza umeme cha Nyakanazi na usambazaji umeme katika vijiji 18 vilivyopo katika eneo la mradi. Gharama za mradi huu ni **Dola za Marekani milioni 186.93** sawa na **Shilingi bilioni 434.98** chini ya ufadhili wa AfDB (**Dola za Marekani milioni 123.39**), EDCF (**Dola za Marekani milioni 45**) na Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania (**Dola za Marekani milioni 18.54**).
67. **Mheshimiwa Spika**, hadi kufikia mwezi Aprili, 2023 utekelezaji wa mradi wa njia ya usafirishaji umeme umefikia **asilimia 53**. Ujenzi wa mradi ulianza mwezi Januari, 2022 na unatarajiwa kukamilika mwezi Januari, 2024. Kwa upande wa ujenzi wa vituo viwili (2) vya kupoza umeme vya Nyakanazi na Kidahwe (Kigoma) vyenye uwezo wa **MVA 240** kila kimoja, taratibu za kumpata Mkandarasi zinatarajiwa kukamilika mwezi Novemba, 2023 na ujenzi wa mradi kukamilika Agosti, 2026.

Ujenzi wa njia ya kusafirisha Umeme wa Msongo mkubwa wa kV 400 kutoka Nyakanazi hadi Kigoma.

viii) Mradi wa Kuimarisha Gridi ya Taifa (*National Grid Stabilization Project*)

68. **Mheshimiwa Spika**, mradi huu ambao unatekelezwa katika kipindi cha miaka minne (4), una jumla ya miradi midogo midogo 26 katika awamu ya kwanza ambayo inalenga kuimarisha miundombinu ya umeme katika mikoa mbalimbali ikiwa ni pamoja na ufungaji wa mitambo na vifaa vya kisasa, ujenzi wa njia za usafirishaji na usambazaji umeme pamoja na vituo vya kupoza umeme. Utekelezaji wa mradi huu unatarajiwa kugharimu **Dola za Marekani bilioni 1.9** sawa na **Shilingi trilioni 4.42** ambapo katika mwaka wa fedha 2022/23 mradi huu ulitengewa jumla ya **Shilingi bilioni 500** kwa ajili ya kuanza kazi za awali.
69. **Mheshimiwa Spika**, kazi zilizofanyika hadi kufikia mwezi Aprili, 2023 ni pamoja na: kufanya usanifu wa mradi; kuwapata Wakandarasi watakaotekeleza mradi; kununua vifaa na kuanza utekelezaji wa mradi awamu ya kwanza. Kukamilika kwa mradi huu kutawezesha kuondokana na changamoto ya kukatika kwa umeme pamoja na umeme usiokidhi mahitaji (*low voltage*). **Kielelezo Na.7** kinaonesha wigo wa Mradi wa Kuimarisha Gridi ya Taifa. Aidha, **Kiambatisho Na.2** kinaonesha miradi 26 ya Kuimarisha Gridi ya Taifa inayotekelezwa katika awamu ya kwanza ambayo imeanza mwaka 2022/23 na inatarajiwa kukamilika Desemba, 2024. Vilevile, utekelezaji wa awamu ya pili ya mradi huu itaanza baada ya kukamilika kwa awamu ya kwanza.

Kielelezo Na.7: Wigo wa Mradi wa Kuimarisha Gridi ya Taifa (Gridi Imara)

GRIDI IMARA WIGO WA MRADI MZIMA

Mradi huu unahusu maeneo yafuatayo ya ya utekelezaji

1. Manunuzi na ufungwaji wa mashine umba elfu sita (6000)
2. Manunuzi na usimikaji nguzo za kusafirisha umeme laki tatu na elfu themanini (380,000)
3. Manunuzi na ufungwaji wa nyaya za urefu wa kilometa elfu arobaini na sita na mia mbili (46,200)
4. Manunuzi na ufungwaji wa mita za LUKU laki saba (700,000)
5. Ujenzi wa vituo vya kupoza umeme vikubwa (yaani Gridi substations) kumi na nne (14)
6. Manunuzi na ufungwaji wa mashine umba kubwa (yaani Power Transformers) ishirini na saba (27)
7. Ujenzi wa njia za kusafirisha umeme mkubwa za urefu wa kilometa 948 za kilovoti 132 na kilivoti 220

Chanzo: TANESCO

70. **Mheshimiwa Spika**, hadi kufikia mwezi Aprili, 2023 kazi zilizotekelezwa kupitia mradi huu ni pamoja na kuunganisha Mkoa wa Kigoma katika Gridi ya Taifa kupitia kituo cha Nyakanazi; kuunganisha Wilaya za Ngara na Biharamulo kwenye kituo cha Gridi ya Taifa Nyakanazi; na kuwapata Wakandarasi kwa ajili ya utekelezaji wa miradi ya kuimarisha miundombinu ya umeme katika mikoa mbalimbali nchini.

ix) Mradi wa Ujenzi wa Njia ya Kusafirisha Umeme Msongo wa kV 132 kutoka Tabora hadi Katavi

71. **Mheshimiwa Spika**, mradi huu unahusisha ujenzi wa njia kuu ya kusafirisha umeme wa msongo wa **kV 132** kutoka Tabora hadi Katavi yenye urefu wa kilomita 383 pamoja na ujenzi wa vituo vitatu (3) vya kupoza umeme vya Ipole, Inyonga na Mpanda. Gharama ya mradi huu ni **Shilingi bilioni 168** na unafadhiliwa na Serikali ya Jamhuri wa Muungano wa Tanzania kwa **asilimia 100**. Hadi kufikia mwezi Aprili, 2023 utekelezaji wa mradi kwa ujumla ulifikia **asilimia 26.7** na unatarajiwa kukamilika mwezi Januari, 2024.

x) Mradi wa Ujenzi wa Njia ya Kusafirisha Umeme Msongo wa kV 132 kutoka Tabora hadi Kigoma kupitia Urambo

72. **Mheshimiwa Spika**, mradi huu unahusu ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme msongo wa kV 132 kutoka Tabora hadi Kigoma kupitia urambo na ujenzi wa vituo vya kupoza umeme vya Urambo na Nguruka. Gharama za mradi huu zinakadiriwa kuwa **Shilingi bilioni 114** na zinagharamiwa na Serikali kwa **asilimia 100**. Hadi kufikia mwezi Aprili, 2023 utekelezaji wa mradi umefikia **asilimia 15** na mradi unatarajiwa kukamilika mwezi Desemba, 2024.

xi) Mradi wa Ukarabati na Uboreshaji wa Gridi ya Taifa (TANESCO Transmission Grid Rehabilitation & Upgrade Project – TTGRUP)

73. **Mheshimiwa Spika**, Mradi unalenga kuimarisha Gridi ya Taifa kwa kukarabati na kuboresha vituo tisa (9) vya kupoza umeme vya Mlandizi, Chalinze, Same, Kibeta (Bukoba), Mwakibete (Mbeya), Tabora, Mufindi, Nyakato (Mwanza) na Musoma. Gharama za mradi huu ni **Euro milioni 69** sawa na takriban **Shilingi bilioni 175.95** ambapo **Euro milioni 67** zimetolewa na Shirika la Maendeleo ya Ufaransa (AFD) na **Euro milioni 2** zimetolewa na Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania.

74. **Mheshimiwa Spika**, Serikali kupitia TANESCO imekamilisha taratibu za kuwapata Wakandarasi na kufanya malipo ya awali (*advance payment*) kwa ajili ya utekelezaji wa mradi ambapo kazi ya usanifu (*design*) na maandalizi ya eneo la mradi na vifaa vya ujenzi (*site mobilization*) zinaendelea. Utekelezaji wa mradi ulianza mwezi Desemba, 2022 na umefikia **asilimia 20**. Mradi unatarajiwa kukamilika mwezi Agosti, 2025.

D.3.2: MIRADI ILIYOPO KATIKA HATUA YA UTAYARISHAJI

i) Mradi wa Ujenzi wa Njia ya Kusafirisha Umeme Msongo wa kV 220 kutoka Benaco hadi Kyaka

75. **Mheshimiwa Spika**, Mradi huu unahusu ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme msongo wa **kV 220** yenye urefu wa kilomita 167.17 kutoka Benaco hadi Kyaka mkoani Kagera, pamoja na ujenzi wa kituo cha kupoza umeme cha Benaco. Gharama za mradi huu ni **Dola za Marekani milioni 132.8** sawa na **Shilingi bilioni 308.91** zinazofadhiliwa na Benki ya Maendeleo ya Kiuchumi Afrika (*Arab Bank for Economic Development in Africa - BADEA*), Mfuko wa Maendeleo wa Kimataifa wa Muungano wa Nchi Zinazosafirisha Mafuta (*OPEC Fund for International Development*), Mfuko wa Maendeleo wa Abu-Dhabi (*Abu - Dhabi Fund for Development - ADFD*), Mfuko wa Maendeleo wa Saudi (*Saudi Fund for Development - SFD*) pamoja na Serikali ya Tanzania (GoT). Hadi kufikia mwezi Aprili, 2023 kazi zilizotekelezwa ni pamoja na: kukamilisha taratibu za upatikanaji wa fedha kwa ajili ya utekelezaji wa mradi; kufanya uthamini wa mali za wananchi wanaopisha mradi; kukamilisha usanifu wa mradi; na kuanza hatua za awali za kumpata Mshauri Mwelekezi. Ujenzi wa mradi huu unatarajiwa kuanza mwezi Desemba, 2023 na kukamilika mwezi Novemba, 2025.

ii) Ujenzi wa Njia ya Kusafirisha Umeme Msongo wa kV 400 kutoka Sumbawanga hadi Kigoma kupitia Mpanda, na Kituo cha Kupoza Umeme Mpanda

76. **Mheshimwa Spika**, mradi huu unahusu ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme msongo wa **kV 400** kutoka Sumbawanga hadi Kigoma kupitia Mpanda yenye urefu wa kilometa 480. Gharama za mradi huu zinakadiriwa kuwa **Dola za Marekani milioni 200.4** sawa na **Shilingi bilioni 466.15** kwa upande wa njia ya kusafirisha umeme na **Dola za Marekani milioni 50** kwa upande wa kituo cha kupoza umeme. Benki ya Maendeleo ya Afrika (AfDB) na Exim Benki ya Korea zimeonesha nia ya kufadhili mradi huu. Aidha, tayari Mhandisi Mshauri amepatikana na anaendelea na kazi ya kuhuisha taarifa ya Upembuzi Yakinifu (*Upgrade of Feasibility Study*) ambayo inatarajiwa kukamilika mwezi Novemba, 2023. Ujenzi wa mradi unatarajiwa kuanza mwezi Januari, 2025 na kukamilika mwezi Januari, 2027.

iii) Mradi wa Njia ya Kusafirisha Umeme kV 220 kutoka Makutupora hadi Tabora kwa Ajili ya Uendeshaji wa Treni ya Umeme (SGR Lot III)

77. **Mheshimiwa Spika**, mradi huu unahusu ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme msongo wa **kV 220** yenye urefu wa kilomita 347 kutoka Makutupora hadi Tabora kwa ajili ya uendeshaji wa treni ya umeme. Gharama za mradi huu zinakadiriwa kuwa ni **Dola za Marekani milioni 90.65** sawa na **Shilingi bilioni 212.58**. Kazi zilizofanyika kwa mwaka 2022/23 ni pamoja na kuanza kufanya Upembuzi Yakinifu ambapo kazi hii inatarajiwa kukamilika mwezi Septemba 2023. Ujenzi wa mradi huu unatarajiwa kuanza mwezi Januari, 2024 na kukamilika mwezi Desemba, 2025.

iv) Mradi wa Njia ya Kusafirisha Umeme Msongo wa kV 220 kutoka Tabora hadi Isaka kwa Ajili ya Uendeshaji wa Treni ya Umeme (SGR Lot IV)

78. **Mheshimiwa Spika**, mradi huu unahusu ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme msongo wa **kV 220** yenye urefu unaokadiriwa kuwa kilomita 195 kutoka Tabora hadi Isaka kwa ajili ya uendeshaji wa treni ya umeme. Gharama za mradi huu inakadiriwa kuwa ni **Dola za Marekani milioni 56.1425** sawa na **Shilingi bilioni 131.66**. Katika mradi huu, kazi iliyofanyika kwa mwaka 2022/23 ni kuanza kufanya Upembuzi Yakinifu unaotarajiwa kukamilika mwezi Septemba, 2023. Ujenzi wa mradi huu unategemewa kuanza mwezi Januari, 2024 na kukamilika mwezi Desemba, 2025.

v) Mradi wa Njia ya Kusafirishi Umeme Msongo wa kV 220 kutoka Mwanza hadi Isaka kwa Ajili ya Uendeshaji wa Treni ya Umeme (SGR Lot V)

79. **Mheshimiwa Spika**, mradi huu unahusu ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme msongo wa **kV 220** yenye urefu wa kilomita 230 kutoka Mwanza hadi Isaka kwa ajili ya uendeshaji wa treni ya umeme. Gharama za mradi huu ni **Dola za Marekani milioni 59.6** sawa na **Shilingi bilioni 139.77**. Hadi kufikia mwezi Aprili, 2023 Serikali imekamilisha taratibu za kumpata Mshauri Mwelekezi na kuendelea na taratibu za kumpata Mkandarasi wa ujenzi. Mradi unatarajiwa kuanza mwezi Agosti, 2023 na kukamilika mwezi Aprili, 2025.

vi) Mradi wa Njia ya Kusafirishi Umeme Msongo wa kV 400 kutoka Segera – Same hadi Lemugur

80. **Mheshimiwa Spika**, mradi huu unahusu ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme msongo wa kV 400 yenye urefu wa kilomita 368 kutoka Segera hadi Lemugur kupitia Same. Gharama za mradi huu zinakadiriwa kuwa **Dola za Marekani milioni 165.6** sawa na **Shilingi bilioni 388.35** kwa ufadhili wa AfDB. Katika mwaka 2022/23, kazi zilizofanyika ni kuanza taratibu za kumpata Mhandisi Mshauri kwa ajili ya kufanya Upembuzi Yakinifu. Kazi ya Upembuzi Yakinifu wa mradi huu inategemewa kuanza mwezi Julai, 2023 kwa kipindi cha miezi 12. Ujenzi wa mradi huu unatarajiwa kuanza mwezi Agosti, 2026 na utarajiwa kukamilika mwezi Julai, 2028.

vii) Mradi wa Njia ya Kusafirishi Umeme (Submarine Cable) Msongo wa kV 220 kutoka Tanzania Bara (Ununio) hadi Zanzibar

81. **Mheshimiwa Spika**, mradi huu unahusu ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme msongo wa kV 220 kwenda Zanzibar kwa ajili ya kuimarisha upatikanaji wa umeme Tanzania Visiwani (Zanzibar). Mradi utawezesha kutatua changamoto ya kuzid-iwa kwa miundombinu ya kusafirisha umeme kwenda Zanzibar iliyopo kwa sasa. Kazi zilizofanyika katika mwaka 2022/23 baada ya kupata ufadhili wa fedha za kazi kutoka AfDB ni kuanza taratibu za kumpata Mhandisi Mshauri kwa ajili ya kufanya Upembuzi Yakinifu wa mradi ambapo gharama halisi za mradi huu zitajulikana. Kazi ya Upembuzi Yakinifu wa mradi huu inategemewa kuanza mwezi Julai, 2023 kwa kipindi cha miezi sita (6). Baada ya kupatikana kwa taarifa ya Upembuzi Yakinifu, Serikali itaanza maongezi na wafadhili mbalimbali kwa ajili ya kupata fedha

za ujenzi wa mradi. Ujenzi wa mradi huu unatarajiwa kukamilika ndani ya miezi 24 baada ya kuanza.

viii) Mradi wa Ujenzi wa Kituo cha Kupoza Umeme Manyoni (Manyoni Substation – MVA 60)

82. **Mheshimiwa Spika**, mradi huu unahusu ujenzi wa kituo cha kupoza umeme chenye uwezo wa MVA 60 katika Kata ya Mkwese, Wilaya ya Manyoni, Mkoa wa Singida na unatarajiwa kugharimu **Dola za Marekani milioni 16.36** sawa na **Shilingi bilioni 38.05**. Kazi zilizofanyika kwa mwaka 2022/23 ni pamoja na: kukamilisha Upembuzi Yakinifu (*Feasibility Study*); kuanza kufanya Tathmini ya Athari kwa Mazingira na Jamii; na kuanza kufanya tathmini ya mali za wananchi watakaopisha mradi; na kuendelea na taratibu za kufafuta fedha kwa ajili ya utekelezaji wa mradi. Ujenzi wa mradi huu unategemewa kuanza mwezi Agosti, 2024 na kukamilika mwezi Oktoba, 2025.

D.3.3: UTEKELEZAJI WA MIRADI MINGINE NA MATENGENEZO YA MITAMBO

83. **Mheshimiwa Spika**, TANESCO kwa kutumia mapato yake ya ndani imeendelea kufanya matengenezo ya miundombinu ya kuzalisha umeme ikijumuisha matengenezo kinga (*preventive maintenance*) ambayo yanahusisha ukaguzi na matengenezo madogo (*inspection and minor preventive maintenances*), na matengenezo makubwa (*major preventive maintenances/overhauls*). Hadi kufikia mwezi Aprili, 2023 matengenezo yaliyofanyika ni pamoja na: kufanya matengenezo kinga katika vituo vya Ubungo III, Kinyerezi I, Tegeta na Pangani; na kufanya matengenezo makubwa katika kituo cha Nyumba ya Mungu. Jumla ya **Shilingi bilioni 25.69** zimetumika kwa ajili ya matengenezo hayo. Aidha, TANESCO inaendelea na ukarabati wa mitambo katika vituo vya Hale, Nyakato, Ubungo I na Mtwara ambao utagharimu **Shilingi bilioni 54.06**.
84. **Mheshimiwa Spika**, TANESCO imetekeleza jumla ya miradi 20 inayolenga kuongeza uwezo wa miundombinu ya usafirishaji umeme (*transmission network upgrade projects*), jumla ya miradi 12 ya kuboresha mifumo ya uendeshaji Gridi ya Taifa (*improvement of Grid operation systems*) na jumla ya miradi 16 ya kukarabati miundombinu ya usafirishaji umeme (*transmission Grid rehabilitation and maintenance projects*). Kukamilika kwa miradi hiyo kutasaidia kuongeza uwezo wa njia za kusafirisha umeme na vituo mbalimbali vya kupoza umeme ili kukidhi mahitaji katika maeneo husika na kusaidia kuongeza ufanisi katika uendeshaji wa mfumo wa Gridi kwa kuhakikisha inakuwa otomatiki (*automation*) ili kuongeza ubora katika utendaji wa mitambo pamoja na kupunguza gharama za uendeshaji. Jumla ya **Shilingi bilioni 248.23** zinatarajiwa kutumika kwa ajili ya utekelezaji wa miradi hiyo.
85. **Mheshimiwa Spika**, vilevile, TANESCO imeendelea kutekeleza miradi mbalimbali ya kupanua miundombinu ya usambazaji umeme (*distribution network extension projects*), miradi ya kuboresha umeme (*voltage improvement projects*) na miradi ya kukarabati miundombinu ya usambazaji umeme (*distribution repair and maintenance projects*). Katika mwaka 2022/23, TANESCO inatekeleza jumla ya miradi **1,696** ya kupanua miundombinu ya usambazaji umeme ili kuyafikia maeneo ambayo miundombinu hiyo haijafika na vilevile jumla ya miradi **1,345** inayolenga

kuboresha kiwango cha umeme kwenye maeneo ambayo wateja wanapata umeme mdogo (*low voltage*). Utekelezaji wa miradi hii unaendelea na itakamilika ifikapo tarehe 30 Juni, 2023 ambapo jumla ya **Shilingi bilioni 219.01** zitatumika.

D.3.4: UTENDAJI WA KAMPUNI TANZU ZA TANESCO (TCPM NA ETDCO)

86. **Mheshimiwa Spika**, Kampuni ya Kuzalisha Nguzo za Umeme za Zege Tanzania (TCPM), ambayo ni kampuni Tanzania ya TANESCO imefanikiwa kusanifu na kuandaa Mwongozo wa Viwango vya Nguzo za Zege za Mita 17 kwa ajili ya kusafirisha umeme msongo wa kV 132. Aina hii ya nguzo za zenge za mita 17 haijawahi kuwepo nchini. Aidha, TCPM imeshiriki kutoa ushauri wa kitaalamu katika kuhakikisha upatikanaji wa nguzo bora za mita 17 kwa ajili ya ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme msongo wa kV 132 kutoka Mkoa wa Tabora kwenda Mikoa ya Kigoma na Katavi.
87. **Mheshimiwa Spika**, vilevile, TCPM imechukua hatua mbalimbali za kuhakikisha inawezeza katika uzalishaji wa nguzo za zege kwa kushirikiana na wawekezaji binafsi. Kampuni imeandaa Mwongozo utakaoelekeza namna bora ya kushirikiana na wawekezaji binafsi kwa kuzingatia ushindani na uwiano sawa wa faida katika ubia na wawekezaji binafsi. Pia, Kampuni inafanya taratibu za kupata fedha kwa ajili ya kununua na kufunga mashine za uzalishaji wa nguzo za zege Mkoani Tabora. Uzalishaji huu utafanyika katika jengo la Tabora *Old Power Station* lililokua likitumika zamani kuzalisha umeme wa mafuta.
88. **Mheshimiwa Spika**, Kampuni ya Ujenzi na Ukarabati wa Miundombinu ya Usafirishaji na Usambazaji Umeme (ETDCO), ambayo pia ni kampuni Tanzania ya TANESCO imeweza kuunganisha kwenye Gridi ya Taifa Mkoa wa Kigoma na Wilaya za Biharamulo na Ngara kupitia mradi wa ujenzi miundombinu ya msongo wa kV 33 yenye urefu wa kilometa 44 kutoka kituo kipya cha kupoza umeme cha Nyakanazi na hivyo kuwezesha kupunguza gharama za uzalishaji umeme kwa mafuta Mkoani Kigoma na Wilaya tajwa za Mkoa wa Kagera. Mradi huu uligharimu **Shilingi bilioni 4.7**.
89. **Mheshimiwa Spika**, ETDCO pia imeendelea na utekelezaji wa ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme msongo wa kV 132 wenye urefu wa kilometa 383 kutoka Tabora hadi Katavi kupitia Sikonge, Ipole na Inyonga. Mradi huu umekamilika kwa **asili-mia 48.89** na utakapokamilika utawezesha Mkoa wa Katavi kuungwa katika Gridi ya Taifa na hivyo kuimarisha upatikanaji wa umeme katika mkoa huo na kuepuka gharama kubwa za kuzalisha umeme kwa kutumia mafuta. Mradi huu ulianza kutekelezwa mwezi Julai, 2022 kwa gharama ya **Shilingi bilioni 116.3** na unatarajiwa mwezi Januari, 2024.
90. **Mheshimiwa Spika**, vilevile, Serikali kupitia ETDCO imeendelea na utekelezaji wa mradi wa kupeleka umeme wa msongo wa kV 33 na ufungaji wa mashineumba katika mgodi wa GGML Mkoani Geita ili kuhakikisha umeme wa uhakika unapatikana na hivyo kuepusha gharama kubwa za uzalishaji umeme kwa kutumia mafuta katika mgodi huo. Aidha, ETDCO imeendelea na utekelezaji wa miradi ya kusambaza umeme vijijini katika Mikoa ya Katavi na Mbeya kupitia Wakala wa Nishati Vijijini (REA).

91. **Mheshimiwa Spika**, kampuni ya ETDCO imeendelea kufanya vyema katika utekelezaji wa miradi inayotekeleza, kwa kuzingatia ubora unaotakiwa, kwa wakati na kwa gharama nafuu. Kutokana na utendaji huo, ETDCO imeendelea kupata faida kwa miaka minne (4) mfululizo ambapo katika mwaka 2021/22 kampuni ilitengeneza faida ya **Shilingi bilioni 2.7** baada ya kuondoa kodi. Kampuni pia inatarajia kutokana na faida inayopata, kutoa gawio kwa TANESCO ikiwa ni utekelezaji wa maagizo ya Serikali katika kuhakikisha mashirika/makampuni yake yanaweza kujiendesha yenyewe na kwa kutengeneza faida.

D.3.5: UWEKEZAJI WA SEKTA BINAFSI KATIKA SEKTA NDOGO YA UMEME

92. **Mheshimiwa Spika**, kupitia ushirikishwaji wa sekta binafsi, Serikali kupitia TANESCO imesaini Hati za Makubaliano (*Memorandum of Understanding – MoUs*) na Wawekezaji binafsi kwa ajili ya utekelezaji wa miradi ya kuzalisha umeme kwa kutumia nishati jadidifu, gesi asilia na mkaa ya mawe. Wawekezaji hao binafsi ni pamoja na: Total Eren (MW 200); Abu Dhabi Future Energy Company PJSC - Masdar (MW 2,000); Sumitomo (MW 300 – 600); Mbeya Power Ltd (MW 300); na Kilwa Energy (MW 318). Kazi zinazoendelea katika utekelezaji wa miradi hii ni pamoja na kufanya Upembuzi Yakiniifu (*Bankable Feasibility Studies*) na Tathmini ya Athari kwa Mazingira na Jamii (ESIA) kwa ajili ya upatikanaji wa fedha za kutekeleza miradi hiyo (*Financial Closure*).
93. **Mheshimiwa Spika**, Kwa upande wa njia za kusafirisha umeme msongo wa **kV 400** kutoka Chalinze – Dodoma, Chalinze – Segera na Segera – Tanga pamoja na vituo vya kupoza umeme vyenye uwezo wa **MVA 300** Segera, upanuzi wa kituo cha **MVA 750** Dodoma (*bay extension*) na **MVA 150** Tanga, Serikali imeanza taratibu za kuingia makubaliano na wawekezaji binafsi ambao ni *Larsen & Toubro Ltd na Gridworks Development Partners LLP* kwa ajili ya utekelezaji wa miradi hiyo.
94. **Mheshimiwa Spika**, vilevile, Serikali kupitia TANESCO imeanza taratibu za kuingia makubaliano na kampuni ya AFRICA50 kwa ajili ya utekelezaji wa miradi ya kusafirisha umeme msongo wa **kV 400** kwa mfumo wa wasafirishaji binafsi wa umeme (*Independent Power Transmission – IPT*). Miradi hiyo ni Rufiji – Kibiti – Likong’o; Likong’o – Somanga Fungu; Mtwara – Tunduru – Songea; Segera – Same – Kisongo; na Kinyerezi – Somanga Fungu.
95. **Mheshimiwa Spika**, Serikali kupitia EWURA iliendelea kuvutia Wazalishaji Wadogo Binafsi wa Umeme kwa kutumia vyanzo mbalimbali ambapo hadi kufikia mwezi Aprili, 2023 jumla ya mikataba 16 ya kuuziana umeme (*Standardized Power Purchase Agreement- SPPA*) ilisainiwa kati ya TANESCO na wazalishaji binafsi yenye jumla ya **MW 46.27 (Kiambatisho Na. 3)**. Aidha, Kampuni hizo zipo katika hatua mbalimbali za utekelezaji wa miradi ya uzalishaji wa umeme.

96. **Mheshimiwa Spika**, vilevile, hadi kufikia mwezi Aprili, 2023, kulikuwa na jumla ya Wazalishaji Wadogo 17 waliozalisha jumla ya **MW 70.17** ambapo 10 wanaiuzia umeme TANESCO. Wazalishaji hao na viwango vya umeme wanaoiuzia TANESCO ni: TPC (MW 9 - Tungamotaka); Tulila (MW 5 – Maji); Next Gen Solarwazi (MW 5 – Jua); Mwenga (MW 4 – Maji); TANWAT (MW 1.5 – Tungamotaka); Andoya (MW 1 – Maji); Yovi (MW 0.95 – Maji); Luponde (MW 0.9 – Maji); Matem-bwe (MW 0.59 – Maji); na Darakuta (MW 0.32 – Maji). Pia, wazalishaji watano (5) ambao ni Bagamoyo Sugar Ltd (MW 5 – Tungamotaka); Maweni Limestone Ltd (MW 7.5 – Mvuke); Tembo Nickel Corporation (MW 0.35 – Dizeli); SSI Energy (T) Ltd (MW 10 – Jua); na Suma Hydro Ltd (MW 4 – Maji) walipatiwa leseni za uzalishaji katika kipindi cha utekelezaji kati ya Julai 2022 hadi April 2023. **Kiambatisho Na. 4** kinaonesha orodha ya Wazalishaji Wadogo wa Umeme wenye Leseni/Vibali hadi kufikia mwezi Aprili, 2023.

D.4: MIRADI YA NISHATI VIJIJINI

i) Mradi wa Kusambaza Umeme Vijijini Awamu ya Tatu Mzunguko wa Pili (REA III Round II)

97. **Mheshimiwa Spika**, mradi wa Kusambaza Umeme Vijijini Awamu ya Tatu Mzunguko wa Pili una jumla ya Mafungu 39 na unahusisha kupeleka umeme kwenye vijiji **4,071** vilivyobaki kati ya vijiji vyote 12,318 pamoja na kujenga njia za umeme wa Msongo wa Kati zenye urefu wa kilomita **23,526**, kujenga njia za umeme wa Msongo Mdogo zenye urefu wa kilomita **4,091**, kufunga mashineumba **4,071** na kuunganisha wateja wa awali wapatao **89,232**.
98. **Mheshimiwa Spika**, kwa kutambua umuhimu wa kupeleka umeme katika maeneo mengi ya vijiji, Serikali kupitia REA iliongeza wigo wa njia za Msongo Mdogo kutoka kilomita moja (1) hadi kilomita tatu (3) na kuongeza wateja kutoka 22 hadi 66 kwa kila kijiji ili kuhakikisha maeneo muhimu na kaya nyingi zaidi zinafikwa na huduma hiyo. Ongezeko hili limepelekea njia za msongo mdogo kuongezeka kutoka kilomita 4,091 hadi kilomita 12,159 na wateja kutoka 89,232 hadi 258,660. Kutokana na ongezeko la wigo wa mradi, gharama za mradi zimeongezeka kutoka **Shilingi trilioni 1.24** hadi **Shilingi trilioni 1.58** ambapo ongezeko hilo la **Shilingi bilioni 335.35** limepatikana kupitia ufadhili wa Benki ya Dunia.
99. **Mheshimiwa Spika**, hadi kufikia mwezi Aprili 2023, Serikali kupitia REA iliendelea na ujenzi wa njia za usambazaji wa umeme, kuhamasisha wananchi kuunganishiwa umeme na kuunganisha wateja ambapo utekelezaji wa kazi hizo umefikia **asilimia 68.66**. Aidha, jumla ya vijiji 1,880 kati ya 4,071 sawa na **asilimia 46.18** vimeunganishiwa umeme. Muda wa kukamilika mradi huu unatofautiana kutokana na tarehe za kusainiwa kwa mikataba kwa kila fungu ambapo mafungu 32 yanatarajiwa kukamilika ifikapo mwezi Desemba, 2023 na mafungu saba (7) ifikapo mwezi Juni, 2024.

Kupatikana kwa huduma za umeme vijijini kumwezesha upatikanaji wa huduma za burudani na taarifa za matukio mbalimbali kupitia runinga na hivyo kupunguza uhitaji wa wananchi kufuata huduma hiyo mijini.

- 100. Mheshimiwa Spika**, Sababu za kuchelewa kwa utekelezaji wa Mradi wa Kusambaza Umeme Vijijini Awamu ya Tatu Mzunguko wa Pili ni kupanda kwa bei za vifaa vya ujenzi wa mradi; kuchelewa kufika kwa vifaa hasa vinavyoagizwa kutoka nje ya nchi kutokana na ugumu wa uzalishaji na usafirishaji wa vifaa hivyo uliosabishwa na athari za UVIKO 19, pamoja na nyongeza ya wigo wa mradi.
- ii) Mradi wa Kusambaza Umeme katika Vitongoji – (Hamlet Electrification Project – HEP)**
- 101. Mheshimiwa Spika**, Serikali kupitia REA ilifanya utambuzi wa wigo wa mradi wa kusambaza umeme katika vitongoji vyote Tanzania Bara na kubaini kuwa vitongoji ambavyo bado havijafikiwa na miundombinu ya umeme nchini ni 36,755 kati ya vitongoji 64,760. Ili kufikisha miundombinu ya umeme katika vitongoji hivyo, **Shilingi trilioni 6.7** zinahitajika kwa ajili ya utekelezaji wa azma hiyo.
- 102. Mheshimiwa Spika**, Serikali ilipata mkopo wa gharama nafuu kutoka Shirika la Fedha Duniani (IMF) kupitia dirisha la *Extended Credit Facility* ambapo kiasi cha **Shilingi bilioni 100** kimetengwa kwa ajili ya kuanza utekelezaji wa mradi huu katika vitongoji 654 katika Mikoa ya Songwe na Kigoma na hivyo kufanya vitongoji ambavyo havina umeme kuwa 36,101. Hadi kufikia Mwezi Mei, 2023, REA ilikuwa katika hatua za mwisho za ununuzi kwa kutoa kusudio la kuingia mkataba (*intention of award*) kwa wakandarasi kwa muda wa siku saba (7) ili mikataba ya utekelezaji isainiwe na kazi kuanza.
- 103. Mheshimiwa Spika**, Serikali kupitia Wizara ya Nishati inaandaa Mpango Maalumu wa kupeleka umeme katika vitongoji vyote nchini ndani ya miaka mitano (5), badala ya takribani miaka 20 kwa utaratibu wa sasa. Kwa sasa zoezi la uchambuzi wa namna ya ugharamiaji wa azma hiyo, ikiwemo kupitia ushiriki wa Sekta Binafsi linaendelea.

iii) Mradi wa Ujazilizi Mzunguko wa Pili B

104. **Mheshimiwa Spika**, mradi huu unalenga kuongeza wigo wa usambazaji umeme kwenye vitongoji 1,686 katika mikoa ya Arusha, Geita, Kagera, Katavi, Kigoma, Lindi, Morogoro, Njombe na Songwe na kuunganisha jumla ya wateja wa awali 95,334. Gharama ya mradi huu ni **Shilingi bilioni 234.4**. Mradi huu unafadhiliwa na Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Shirika la Maendeleo la Ufaransa (AFD). Hadi kufikia mwezi Mei, 2023 Wakandarasi walikuwa wanaendelea na kazi ya upimaji wa njia za ujenzi wa mradi, kuandaa michoro pamoja na ununuzi wa vifaa.

iv) Mradi wa Ujazilizi Mzunguko wa Pili C

105. **Mheshimiwa Spika**, mradi huu unalenga kuongeza wigo wa usambazaji umeme kwenye vitongoji 1,880 katika mikoa ya Manyara, Iringa, Rukwa, Mtwara, Ruvuma, Simiyu na Mara kwa kujenga kilomita 6,562 za msongo mdogo na kufunga mashineumba 1,932 ili kuunganisha wateja wa awali 131,719. Gharama ya mradi huu ni **Shilingi bilioni 293** kwa ufadhili wa Benki ya Dunia na Serikali za Norway na Jamhuri ya Muungano wa Tanzania. Kwa sasa Serikali imekamilisha taratibu za kuwapata Wakandarasi kwa ajili ya utekelezaji wa mradi.

v) Mradi wa Ujenzi wa Kituo cha Kupoza Umeme Ifakara (220/33kV, 1x20MVA) na Ujenzi wa Miundombinu ya Usambazaji Umeme

106. **Mheshimiwa Spika**, mradi huu unahusisha ujenzi wa Kituo cha kupoza Umeme cha Ifakara na Ujenzi wa Njia ya Kusambaza Umeme Vijijini (Wilaya za Kilombero na Ulanga). Mradi unalenga kuwezesha na kuimarisha shughuli za kilimo katika eneo la SAGCOT (*Southern Agriculture Growth Corridor of Tanzania*) kwa kuwapatia wananchi huduma za umeme. Gharama za mradi ni **Shilingi bilioni 23.62** ambazo zinalipwa na Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa kushirikiana na Umoja wa Ulaya.

107. **Mheshimiwa Spika**, hadi kufikia mwezi Mei, 2023 ujenzi wa miundombinu ya usambazaji umeme imekamilika kwa **asilimia 100** ambapo wateja 1,588 wameunganishiwa umeme katika vijiji nane (8) na vitongoji saba (7) katika Wilaya za Kilombero na Ulanga. Utekelezaji wa mradi unatarajiwa kukamilika mwezi Oktoba, 2023 ambapo maeneo 36 ya kutoa huduma za jamii, zikiwemo hospitali tatu (3), mashine za kusaga mbili (2), sehemu za ufugaji mbili (2), shule za msingi 10, shule za sekondari mbili (2) na nyumba za ibada 17 yameunganishiwa umeme. Aidha, utekelezaji wa mradi wa ujenzi wa kituo cha kupoza umeme chenye ukubwa wa **MVA 20** umefikia **asilimia 89**.

Ujenzi wa miundombinu ya umeme vijijini umewezesha kupatikana kwa umeme katika shule zilizopo vijijini na hivyo kuimarisha ufanisi katika utolewaji wa mafunzo kwa vitendo na kuongeza ufaulu wa wanafunzi.

vi) Mradi wa Peri Urban Awamu ya Pili

108. **Mheshimiwa Spika**, mradi huu unahusisha kupeleka umeme katika maeneo 153 yaliyopo katika majiji ya Arusha, Dodoma na Mwanza kwa kujenga miundombinu ya kusambaza umeme yenye urefu wa kilomita 751, kufunga mashineumba 143 na kuunganisha wateja wa awali 16,328. Gharama za mradi ni **Shilingi bilioni 31.33** na fedha hizo zinatolewa na Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa **asilimia 100**. Hadi kufikia mwezi Mei, 2023 ujenzi wa mradi umekamilika kwa **asilimia 91.0** ambapo maeneo 134 kati ya 153 yamefikwa na umeme na wateja 11,425 kati ya wateja 16,328 wameunganishiwa umeme.

vii) Mradi wa Peri Urban Awamu ya Tatu

109. **Mheshimiwa Spika**, Serikali kupitia Wakala wa Nishati Vijijini imekamilisha ununuzi wa Wakandarasi ambapo tarehe 19 Desemba, 2022 Wakala ulisaini mikataba nane (8) na Wakandarasi watano (5) kwa ajili ya kutekeleza mradi wa Peri Urban Awamu ya Tatu katika mikoa nane (8) ya Geita, Kigoma, Kagera, Mbeya, Mtwara, Singida Tabora na Tanga. Jumla ya maeneo 416 yatafikishiwa miundombinu ya kusambaza umeme na wateja wa awali 22,105 watanufaika na huduma za umeme. Kwa sasa wakandarasi wote wamekamilisha upimaji na usanifu na wanaendelea na kazi ya ununuzi wa vifaa na kuanza ujenzi wa miundombinu. Gharama ya mradi huu ni **Shilingi bilioni 76.9** ambazo zinatolewa na Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania. Mradi unatarajiwa kutekelezwa kwa kipindi cha miezi 18.

viii) Mradi wa Kupeleka Umeme kwenye Vijiji katika Visiwa na Maeneo Yaliyo Mbali na Gridi ya Taifa

110. **Mheshimiwa Spika**, mradi huu unajumuisha ujenzi wa mifumo midogo ya kusambaza umeme (*mini grids and stand-alone solar systems*) katika maeneo yenye vyanzo vya nishati jadidifu kwa ajili ya kuzalisha umeme. Serikali kupitia REA ilikamilisha mchakato wa kuwapata waendelezaji wa miradi ya kusambaza umeme kutokana na maporomoko ya maji ambapo mikataba miwili (2) ya miradi ya Ikondo-Matembwe Hydro Power ulisainiwa mwezi Februari 2023 na mkataba wa mradi wa Mwenga Hydro Power ulisainiwa mwezi Machi, 2023. Miradi hii itaunganisha jumla ya wateja wa awali 2,168 katika vijiji 42 kwa gharama ya **Shilingi 3.06 bilioni**.

Miundombinu ya Mradi wa kuzalisha umeme kwa kutumia maporomoko ya maji ya Mto Ijangala, uliopo katika kijiji cha Masisiwe, Wilaya ya Makete, Mkoa wa Njombe. Mradi huu umefadhiliwa na Serikali kupitia Wakala wa Nishati Vijijini pamoja na wadau wengine na utazalisha umeme wa kilowati 360. Mradi huu unaratajiwa kuzinduliwa tarehe 24 Mei, 2023.

111. **Mheshimiwa Spika**, Serikali kupitia REA imewapata waendelezaji watatu (3) wa miradi ya kusambaza umeme kwa kutumia nguvu ya jua, itakayotekelezwa katika visiwa 28 vilivyopo katika mikoa ya Kagera (8), Mwanza (13), Mara (3) na Lindi (4) na hivyo kuunganisha wateja 9,515 kwa gharama ya **Shilingi bilioni 11.18**. Waendelezaji hao wanaendelea na kazi ya kuandaa Upembuzi Yakunifu, Mpango wa Biashara, Vyeti vya Athari za Mazingira na Hati ya Kinga ya Malipo ya Awali (*Advance Payment Gurantee*). Serikali kupitia REA, itaendelea kuhamasisha waendelezaji binafsi wa kuzalisha umeme kwa kutumia nishati jadidifu kuwekeza katika miradi ya kusambaza umeme katika maeneo yaliyo mbali na gridi ya Taifa yakiwemo ya visiwani.

ix) Mradi wa Kuwezesha Ujenzi wa Vituo Vidogo vya Kusambaza Bidhaa za Petroli Vijijini kwa Njia ya Mkopo Nafuu (*Credit Line Facility*)

112. **Mheshimiwa Spika**, mradi huu unahusu kuwezesha ujenzi wa vituo vidogo vya kusambaza bidhaa za mafuta katika maeneo mbalimbali ya vijijini nchini. Katika kipindi cha Julai, 2022 hadi Mei, 2023, Serikali ilikamilisha uandaaji wa Mwongozo na Kanuni za Utoaji Mikopo kwa waendelezaji wa ujenzi wa vituo vidogo vya mafuta

vijijini. Aidha, katika kipindi hicho, Serikali kupitia REA ilikamilisha majadiliano na Benki zitakazotumika kutoa mikopo ya riba nafuu kwa waendelezaji watakaoanzisha vituo vidogo vya mafuta vijijini. Fursa hii imetangazwa kwa umma kupitia Ofisi ya Rais – TAMISEMI kwa ajili ya kutangazwa katika Halmashauri mbalimbali nchini, Magazeti, Televesheni na katika tovuti ya REA (www.rea.go.tz). Tarehe ya mwisho kupokea maombi ni 30 Agosti, 2023.

x) Mradi wa Kupeleka Umeme katika Vituo vya Afya na Pampu za Maji ili Kuzuia Magonjwa ya Kuambukiza na UVIKO-19

- 113. Mheshimiwa Spika**, mradi huu unahusu kusambaza umeme kwenye Vituo vya Afya 66 na Pampu za Maji 333 vilivyopo vijijini katika mikoa 25 Tanzania Bara. Wakala umewapata Wakandarasi wanne (4) kwa ajili ya kutekeleza mradi huu ambao umegawanyika katika Mafungu saba (7) kwa gharama ya **Shilingi bilioni 34.5**. Mikataba ya utekelezaji wa miradi hiyo ilisainiwa tarehe 21 Novemba, 2022. Hadi kufikia mwezi Aprili, 2023, Wakandarasi walikuwa wamekamilisha usanifu wa mradi na kuendelea na ununuzi wa vifaa pamoja na kuanza ujenzi wa miundombinu ya mradi. Mradi huu utarajiwa kukamilika mwezi Agosti, 2023.

Upatikanaji wa umeme vijijini umechangia kuboresha utolewaji wa huduma bora za afya ikiwemo shughuli za maabara na uhifadhi wa chanjo.

114. Mheshimiwa Spika, utekelezaji wa miradi ya nishati vijijini hadi kufikia mwezi Aprili 2023 umewezesha kuunganisha jumla ya taasisi 43,925 ambazo zinatoa huduma kwa jamii zikiwemo za Elimu, Biashara, Pampu za Maji, Vituo vya Afya na Nyumba za Ibada kama inavyonekana katika **Kiambatisho Na. 5**.

xi) Mradi wa Kupeleka Umeme katika Maeneo ya Wachimbaji Wadogo wa Madini, Viwanda na Kilimo

115. Mheshimiwa Spika, mradi huu unahusu kupeleka umeme katika maeneo 336 ya wachimbaji wadogo wa madini, maeneo ya kilimo na viwanda katika maeneo mbalimbali Tanzania Bara. Serikali kupitia REA imekamilisha upatikanaji wa Wakandarasi watakaotekeleza mradi na mikataba ilisainiwa mwezi Februari, 2023 Ikulu, Dar es Salaam katika hafla iliyohudhuriwa na Mhe. Dk. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania. Mradi unatarajiwa kuunganisha wateja wa awali **19,187**. Gharama za mradi ni **Shilingi bilioni 115** ambazo zinatolewa na Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa **asilimia 100**. Kwa sasa Wakandarasi wanaendelea na zoezi la upimaji wa kina wa njia za kusambaza umeme na ununuzi wa vifaa na mradi unatarajiwa kukamilika mwezi Agosti, 2024.

xii) Mradi wa Kupeleka Umeme katika Shule na Mahakama za Mwanzo Vijijini

116. Mheshimiwa Spika, mradi huu unahusu kupeleka umeme katika shule na mahakama za mwanzo vijijini ambazo hazina umeme. Hadi kufikia mwezi Aprili, 2023 Serikali imefanya utambuzi wa wigo wa Mradi ambapo jumla ya shule 729 na mahakama 292 zimebainishwa kuwa na uhitaji wa kuunganishiwa umeme. Aidha, REA na TANESCO wapo katika hatua za mwisho za kusaini makubaliano (MoU) ili TANESCO itekeleze kazi ya kuunganisha umeme katika shule na mahakama hizo. Mfumo huu utawezesha kutekelezwa kwa miradi hii kwa haraka na gharama nafuu zaidi kuliko kutafuta wakandarasi.

xiii) Kuimarisha Usimamizi wa Miradi ya Kupeleka Umeme Vijijini

117. Mheshimiwa Spika, kwa kutambua changamoto ya kuchelewa kwa miradi ya nishati vijijini na haja ya wananchi kupata huduma ya umeme kwa haraka, Serikali kupitia REA na kuchukua hatua mbalimbali za kuisimamizi na ufuatiliaji ili kutatua changamoto zinazojitokeza katika utekelezaji wa miradi hiyo. Hatua hizo ni pamoja na:

- 1) Kuajiri Waratibu wa miradi ya nishati vijijini kwa Wilaya zote za Tanzania Bara. Waratibu hao wana jukumu la kusimamia utekelezaji wa miradi na kutoa taarifa kwa Viongozi hususan Waheshimiwa Wabunge kuhusu maendeleo ya miradi katika Majimbo yao;
- 2) Kutolewa kwa kibali cha kuajiri Wahandisi 20 wa miradi ya REA, ili kuimarisha usimamizi wa miradi hiyo nchini ambapo kwa sasa taratibu za ajira zinaendelea;
- 3) Kununua magari 21 yatakayotumika katika usimamizi wa miradi ya REA katika mkoa mbalimbali nchini;

- 4) Kuboresha vigezo vya ununuzi kwa kuweka vigezo vipya kwa wakandarasi kuomba zabuni, ikiwemo vigezo vinavyochuja wakandarasi wanaofanya vizuri katika miradi inayoendelea; na
- 5) Serikali kupitia REA inaandaa Muundo Mpya wa ununuzi wa wakandarasi ambao utabadilisha na kuboresha namna ya kuwapata wakandarasi kwa kutumia muundo unaoitwa “Framework Arrangement”. Muundo huu utanunua wakandarasi wapya chini ya “Fixed Budget” (Bei Elekezi), ambapo wakandarasi watapewa wigo mdogo wa kazi na kuongezewa wigo mwingine kulingana na ubora wa utekelezaji ambapo mkandarasi anayefanya kazi vizuri na kumaliza kwa wakati ataongezewa mkataba mwingine, bila kuanza upya mchakato wa ununuzi kwa wigo mpya.

D.5: UENDELEZAJI WA RASILIMALI YA JOTOARDHI

118. Mheshimiwa Spika, Serikali kupitia TGDC iliendelea na maandalizi ya Miradi ya Kimkakati ya Jotoardhi (Ngozi, Songwe, Kiejo-Mbaka, Natron na Luhoi) ambayo ni hatua mahsusi itakayoweza kuwepo kwa uhakika na usalama wa nishati nchini kwa kuimarisha vyanzo vya kuzalisha umeme. Hatua ya utekelezaji iliyofikiwa katika miradi iliyobainishwa hapo juu ni kama ifuatavyo:

i) Mradi wa Jotoardhi Ngozi (Mbeya) - MW 70

119. Mheshimiwa Spika, mradi huu ni kwa ajili ya uzalishaji umeme wa **MW 70** kwa kutumia Jotoardhi katika eneo la Ngozi mkoani Mbeya. Katika hatua ya awali mradi unalenga kuzalisha **MW 30** kwa gharama za **Dola za Marekani milioni 144** sawa na **Shilingi bilioni 339**. Kwa sasa, mradi umefikia katika hatua ya uhakiki ambayo inahusisha uchorongaji wa visima vitatu (3) vya uhakiki.

120. Mheshimiwa Spika, hadi kufikia mwezi Aprili 2023, kazi zilizofanyika ni pamoja na kukamilisha ununuzi na kuwasili nchini kwa mtambo wa kuchoronga visima (*Drilling rig*); kukamilisha uhuishaji wa taarifa ya Tathmini ya Athari kwa Mazingira; kupata Mkandarasi kwa ajili ya ujenzi wa miundombinu wezeshi; kuendelea na taratibu za kuwapata Wakandarasi wa kuchoronga visima vya uhakiki; na kusaini Mkataba wa fedha za ruzuku kutoka Mfuko wa Maendeleo wa Jotoardhi (Geothermal Risk Mitigation Fund - GRMF) ulio chini ya Kamisheni ya Umoja wa Afrika (AUC) wenye thamani ya **Dola za Marekani milioni 2.7** sawa na **Shilingi bilioni 6.28** kwa ajili ya kuwezesha utekelezaji wa mradi. **Kiambatisho Na. 6** kinaonesha mtambo wa kuchoronga visima vya uhakiki vya jotoardhi ambao tayari umewasili nchini.

ii) Mradi wa Jotoardhi Songwe (Songwe) - MW 5

121. Mheshimiwa Spika, mradi huu utahusisha uzalishaji umeme **MW 5** kwa kutumia jotoardhi na matumizi mengineyo (*direct heat uses*) kama kukausha mazao, ufugaji samaki, kilimo (*green house*) na kutotolesha vifaranga vya kuku. Gharama za kutekeleza mradi zinakadiliwa kuwa **Dola za Marekani milioni 32** sawa na **Shilingi bilioni 77**.

122. Mheshimiwa Spika, hadi kufikia mwezi Aprili, 2023, kazi zilizotekelezwa ni pamoja na kukamilika kwa Tathmini ya Athari kwa Mazingira; kuanza taaribu za utwaaji wa ardhi kwa ajili ya utekelezaji mradi; kuendelea na ukamilishaji wa taratibu za kupata ruzuku kutoka GRMF kwa ajili ya uchorongaji wa visima virefu vinne (4); kuendelea na utekelezaji wa miradi ya majaribio ya matumizi ya moja kwa moja; kuendelea na taratibu za ununuzi wa Mkandarasi kwa ajili ya kuchoronga visima vifupi vya utafiti; na kuanza maandalizi ya kuchoronga visima virefu kwa ajili ya kuanza uzalishaji umeme.

Mradi wa Jotoardhi Kiejo-Mbaka (Mbeya) – MW 60

iii) Mradi wa Jotoardhi Kiejo-Mbaka (Mbeya) – MW 60

123. Mheshimiwa Spika, mradi unahusisha uzalishaji umeme wa **MW 60** na matumizi mengineyo. Katika hatua za awali, mradi unatarajiwa kuanza na uzalishaji wa **MW 10** kwa gharama ya **Dola za Marekani milioni 75** sawa na **Shilingi bilioni 175.88**. Hadi kufikia mwezi Aprili, 2023 kazi zilifanyika ni pamoja na kukamilika kwa taarifa ya Tathmini ya Athari kwa Mazingira; kuendelea na ukusanyaji wa taarifa za ziada za kisayansi za kijiofizikia katika eneo la mradi; kuanza tathmini ya ardhi kwa ajili ya utekelezaji wa shughuli za uchorongaji wa visima vya uhakiki; kuendelea na taratibu za kupata ruzuku kutoka GRMF; na kuanza taratibu za kumpata Mshauri Mwelekezi.

iv) Mradi wa Jotoardhi Natron (Arusha) – MW 60

124. **Mheshimiwa Spika**, mradi huu unahusisha uzalishaji wa umeme kiasi cha **MW 60** kwa kutumia jotoardhi na matumizi mengineyo (*direct heat uses*). Utekelezaji wa mradi upo katika hatua za utafiti wa awali wa kisayansi (*geoscientific surface exploration*). Gharama za mradi ni **Dola za Marekani milioni 288** sawa na takriban **Shilingi bilioni 675.39**. Hadi kufikia mwezi Aprili, 2023 kazi zilizofanyika ni pamoja na kuendelea na taratibu za kumpata Mshauri Mwelekezi kwa ajili ya kufanya utafiti wa kina; na kuendelea na taratibu za kupata ruzuku kutoka GRMF kwa ajili ya utafiti wa kina wa kisayansi juu ya ardhi.

v) Mradi wa Jotoardhi Luhoi (Pwani) – MW 5

125. **Mheshimiwa Spika**, mradi huu upo katika hatua za uhakiki wa rasilimali ya jotoardhi ambayo inahusisha uchorongaji wa visima vya uhakiki katika eneo la mradi. Aidha, mradi huu utawezesha uzalishaji wa umeme wenye uwezo wa **MW 5** kwa kutumia jotoardhi na matumizi mengine. Gharama za mradi huu ni **Dola za Marekani milioni 32** sawa na **Shilingi bilioni 77**. Hadi mwezi Aprili, 2023 kazi zilizofanyika ni pamoja na kukamilisha Upembuzi Yakinifu wa Awali wa matumizi mengineyo; kukamilika kwa tathmini ya awali ya athari kwa mazingira; na kupatika kwa kiasi cha **Dola za Marekani million 3.2** sawa na takriban **Shilingi bilioni 7.5** kutoka Mfuko wa Maendeleo wa Jotoardhi (GRMF). **Kiambatisho Na. 7** kinaonesha miradi ya kipaumbele ya jotoardhi na kiwango cha uzalishaji umeme kinachotarajiwa.

D.6: UTEKELEZAJI WA MIKAKATI NA MIPANGO MBALIMBALI YA UENDELEZAJI WA SEKTA NDOGO YA UMEME NA NISHATI JADIDIFU

126. **Mheshimiwa Spika**, Serikali kupitia Wizara ya Nishati imeendelea kuandaa na kutekeleza Mipango na Mikakati mbalimbali ya kuendeleza Sekta ya Nishati. Mipango na Mikakati hiyo ni pamoja na Mpango Kabambe wa Kuendeleza Sekta Ndogo ya Umeme (*Power System Master Plan*), 2020; Mkakati wa Nishati Jadidifu (*Renewable Energy Strategy and Roadmap*); Mkakati wa Matumizi Bora ya Nishati na Mpango wa Utekelezaji (*Energy Efficiency Strategy and Its Implementation Action Plan*); na Mkakati wa Tungamotaka (*Biomass Energy Strategy*). Aidha, Serikali ipo katika hatua za mwisho za maandalizi ya Mpango Kabambe wa Nishati Vijijini (*Rural Energy Master Plan*) unahusisha Mpango wa Usambazaji wa Umeme Vijijini pamoja na Mpango wa Nishati Safi ya Kupikia Vijijini. Kazi zilizofanyika katika uandaaji wa Mipango na Mikakati hiyo ni kama ifuatavyo:

A. Uhuishaji wa Mpango Kabambe wa Kuendeleza Sekta Ndogo ya Umeme (*Power System Master Plan*), 2020

127. **Mheshimiwa Spika**, katika kuhakikisha Sekta Ndogo ya umeme inaendana na maendeleo na mahitaji ya sasa ya sekta, ikiwemo matumizi ya nishati jadidifu na mahitaji halisi ya umeme, Wizara ya Nishati imepata fedha kutoka Benki ya Maendeleo ya Afrika (AfDB) kwa ajili ya kazi ya kuhuisha Mpango Kabambe wa Kuendeleza Sekta Ndogo ya Umeme (*Power System Master Plan 2020 Update*).

128. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2022/23 Wizara kwa kushirikiana na Taasisi zilizo chini yake na wadau wengine, ilianza zoezi la uhuishaji wa Mpango huo, ikiwa ni pamoja na kuunda Kikosi Kazi cha watalaamu wa ndani, kufanya makadirio ya mahitaji ya umeme kwa siku zijazo na kuanza ukusanyaji wa takwimu za mahitaji ya umeme kwa kila mkoa (Tanzania Bara na Visiwani). Kazi nyingine zilizotekelezwa ni kuwajengea uwezo watalaamu wa Kikosi Kazi kupitia Mshauri Mwelekezi (ENGIE Impact) anayesaidia pia kazi ya kubainisha maeneo ya uwekezaji wa miradi ya nishati jadidifu na muda na kiwango cha Nishati Jadidifu (Jua na Upepo) kinachotakiwa kuingizwa kwenye Gridi ya Taifa. Kazi hii inatarajiwa kukamilika Mwezi Oktoba, 2023.

**B. Mkakati wa Nishati Jadidifu na Mpango wa Utekezaji wa Mkakati
(Renewable Energy Strategy and its Implementation Roadmap)**

129. Mheshimiwa Spika, ikiwa ni utekezaji wa Sera ya Taifa ya Nishati ya Mwaka 2015, Sera ya Taifa ya Mazingira ya Mwaka 2021 pamoja na mipango na mikakati mingine ya Serikali yenye lengo la kukuza mchango wa Nishati Jadidifu katika upatikanaji wa nishati na kupunguza uharibifu wa mazingira, katika mwaka 2022/23 Wizara ilianza maandalizi ya Mkakati wa Kitaifa wa Nishati Jadidifu na Mpango wa Utekezaji wa Mkakati huo chini ya Mradi wa *Tanzania Rural Energy Expansion Programme-TREEP*). Mkakati huo unafadhiliwa na Benki ya Dunia kwa gharama ya **Shilingi milioni 900** na unajumisha tafiti kuhusu upatikanaji wa maeneo ya uendelezaji wa Nishati Jadidifu na miundombinu ya kufikisha nishati hiyo kwenye gridi ya Taifa.

Hatua zilizofikiwa hadi sasa ni pamoja na kupata maoni ya wadau kuhusu masuala ya kuzingatiwa katika uandaaji wa Mkakati huo na Mpango wake wa utekelezaji, uandaaji wa rasimu ya kwanza ya Mkakati na kuanza tafiti za kubainisha maeneo ya uendelezaji wa miradi ya nishati jadidifu. Mkakati huu unatarajiwa kukamilika mwezi Julai, 2023.

C. Mkakati wa Matumizi Bora ya Nishati na Uhuishaji wa Mpangokazi wa Matumizi Bora ya Nishati (*Energy Efficiency Strategy and Update of the Energy Efficiency Action Plan*)

- 130. Mheshimiwa Spika**, Sera ya Taifa ya Nishati ya Mwaka 2015 pamoja na mambo mengine, inahamasisha matumizi bora ya nishati (*energy efficiency*) ili kupunguza matumizi yasiyo ya lazima, upotevu na gharama ya nishati; kutunza mazingira; kuongeza ajira na kukuza mchango wa Sekta ya Nishati katika maendeleo ya nchi.

Mwaka 2018 Wizara ya Nishati iliandaa Mpangokazi wa Matumizi Bora ya Nishati (*Energy Efficiency Action Plan*) wenye maeneo makuu saba. Maeneo hayo ni uhuishaji wa Mpango na uandaaji wa Mkakati wa Matumizi Bora ya Nishati; uandaaji wa Viwango vya Chini vya Vifaa vya Nishati na Lebo (*Minimum Energy Performance Standards (MEPS) and Labelling*); uandaaji na utekelezaji wa Mfumo wa Uthibitishaji wa Viwango vya Nishati Vinavyohitajika katika Majengo Makubwa (*Framework for Energy Performance Certification in Large Buildings*) kwa lengo la kupunguza matumizi makubwa ya nishati; uandaaji wa mfumo sahihi wa upatikanaji wa takwimu za matumizi ya nishati na uandaaji na utekelezaji wa Mfumo wa Utambuzi na Usimamizi wa Watumiaji Wakubwa wa Nishati (*Framework for Management of Large Energy Consumers*). Maeneo mengine ni kujenga uwezo wa wataalamu wa ndani kuhusu menejimenti ya Sekta ya Nishati na Ukaguzi wa Matumizi ya Nishati (*Professional Qualifications and Skills in Energy Management and Audit*) na utoaji wa elimu ya kuhamasisha umma kuhusu matumizi bora ya nishati.

- 131. Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2022/2023 Wizara ya Nishati kwa kushirikiana na Shirika la Maendeleo la Umoja wa Mataifa (UNDP) kupitia Mshauri Mwelekezi ilianza maandalizi ya Mkakati wa Kitaifa wa Matumizi Bora ya Nishati na uhuishaji wa Mpango wa Kitaifa wa Matumizi Bora ya Nishati ili kuendana na mahitaji halisi ya matumizi bora ya nishati kwa sasa. Kazi hii itagharimu takriban **Shilingi milioni 170** na tayari Mshauri Mwelekezi amekamilisha rasimu ya kwanza ya Mkakati na Mpango na wadau wameanza kutoa maoni katika rasimu hiyo. Mkakati huo unatarajiwa kukamilika mwezi Julai, 2023.

D. Mkakati wa Kitaifa wa Nishati ya Tungamotaka (*Biomass Energy Strategy – BEST*)

- 132. Mheshimiwa Spika**, kwa kutambua mchango wa Nishati ya Tungamotaka katika maendeleo ya Sekta ya Nishati nchini, Serikali kupitia Wizara ya Nishati, inaandaa Mkakati wa Kitaifa wa Nishati ya Tungamotaka ili kuwa na mwongozo thabiti wa uendelezaji wa rasilimali ya tungamotoka ambayo ni endelevu na isiyokuwa na athari kubwa za kiafya na mazingira. Katika mwaka 2022/2023 Wizara ilikamilisha Hadidi za Rejea kwa ajili ya kumpata Mshauri Mwelekezi atakayeandaa Mkakati huo pamoja na kukusanya maoni ya wadau kuhusu masuala muhimu ya kuzinga-

tiwa katika Mkakati huo. Umoja wa Ulaya (EU) unafadhili uandaaji wa Mkakati huo unaotarajiwa kukamilika mwezi Machi, 2024.

E. Programu ya Maboresho ya Sekta ya Nishati (Energy Sector Reform Programme)

133. **Mheshimiwa Spika**, Programu hii inalenga kuboresha utendaji wa Sekta ya Nishati ili kuimarisha mchango wa Sekta hiyo katika maendeleo ya nchi. Aidha, imelenga pia kufanikisha matokeo matatu ambayo ni (i) uboreshaji wa utendaji wa TANESCO (*TANESCO Modernisation*) kwa kuimarisha mfumo wa utendaji kazi, mipango ya Shirika na upatikanaji wa vitendeakazi (mitambo, mashine, mita) vyenye tija (ii) maboresho ya Sera, Mipango na Mikakati ya kuendeleza Sekta ya Nishati (iii) uimarishaji wa mfumo wa ukusanyaji na usambazaji wa takwimu za nishati.
134. **Mheshimiwa Spika**, Programu hii inafadhiliwa na Umoja wa Ulaya kwa gharama za **Euro Milioni 35** ambapo Wizara ya Nishati ni Mratibu. Taasisi nyingine zinazohusika katika utekelezaji wa Programu hiyo ni TANESCO, EWURA, NBS na REA. Awali, utekelezaji wa Programu hii ulikuwa ni wa *Indirect Management* ambapo mfadhili alikuwa na jukumu la kutoa fedha moja kwa moja kwa ajili ya utekelezaji wa kazi za program. Hata hivyo, kwa sasa Serikali kupitia Wizara ya Fedha na Mipango itakuwa inapokea fedha za ufadhili huo kupitia Mfuko Mkuu wa Serikali (*General Budget Support*) na fedha zitakuwa zinatolewa kwa taasisi nufaika kwa utaratibu wa matokeo ya utekelezaji wa kazi zilizopangwa (*Result Based Financing*).
135. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2023/2024, programu hii itawezesha ununuzi wa vifaa muhimu vya kuboresha utendaji wa TANESCO; kujenga uwezo wa watendaji wa Wizara ya Nishati, TANESCO, EWURA, na REA pamoja na kuanza maandalizi ya utengenezaji wa mfumo sahihi wa ukusanyaji wa takwimu za nishati. Programu hii ni ya miezi 36 na inatarajiwa kukamilika mwaka 2025.

F. Ukusanyaji wa Takwimu za Hali ya Upatikanaji na Matumizi ya Nishati Nchini (*Energy Access and Use Situation in Tanzania Mainland*)

136. **Mheshimiwa Spika**, ili kuwa na mipango thabiti ya upatikanaji wa nishati nchini, mwaka 2019 Serikali kupitia REA na NBS ilikusanya taarifa za hali ya upatikanaji na matumizi ya nishati Tanzania Bara iliyowezesha kuonesha ongezeko la upatikanaji wa huduma za nishati. Kwa kuwa ni muda mrefu wa takriban miaka mitatu sasa, maendeleo makubwa yamepatikana katika Sekta ya Nishati. Hivyo, ili kuwezesha kuwa na takwimu sahihi kuhusu upatikanaji wa nishati pamoja na kuwa na mipango thabiti ya kupima utendaji wa Sekta na kuongeza upatikanaji wa nishati katika maeneo ambayo hayajafikiwa na huduma za nishati ya kisasa, Wizara ya Nishati kwa kushirikiana na NBS pamoja na REA imepanga kukusanya taarifa za hali ya upatikanaji na matumizi ya nishati nchini.

D.7: MIKAKATI MBALIMBALI YA MATUMIZI YA NISHATI SAFI YA KUPIKIA

137. **Mheshimiwa Spika**, katika kuhakikisha kuwa watanzania wanatumia nishati safi na salama za kupikia, tarehe 1 - 2 Novemba, 2022 Serikali kupitia Wizara ya Nishati iliandaa Mjadala wa Kitaifa wa Nishati Safi ya Kupikia. Lengo la Mjadala huo lilikuwa ni kutambua vikwazo, kubainisha changamoto na kupanua wigo wa upatikanaji wa teknolojia za nishati safi ya kupikia nchini.

- 138. Mheshimiwa Spika**, Mjadala huo ulizinduliwa na Mhe. Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania. Katika ufunguzi wa Mjadala huo, Mhe. Rais aliagiza kuundwa kwa Kikosi Kazi cha Kitaifa kitakachoandaa Dira ya Kitaifa ya Nishati Safi ya Kupikia itakayohakikisha kuwa asilimia 80 ya watanzania wanahamia katika matumizi ya nishati safi ya kupikia ndani ya kipindi cha miaka 10 pamoja na maandalizi ya Mkakati wa utekelezaji wake. Aidha, Mhe. Rais alielekeza Taasisi za Umma na Binafsi zinazolisha zaidi ya watu 300 kwa siku kuachana na matumizi ya kuni na mkaa ifikapo mwezi Januari, 2024.

Mwananchi akitumia nishati ya kupikia ya kuni ambayo si salama kwa afya.

- 139. Mheshimiwa Spika**, kufuatia maelekezo ya Mhe. Rais, kiliundwa Kikosi Kazi cha Kitaifa kwa ajili ya uandaaji wa Dira ya miaka kumi ya kuhamia katika nishati safi ya kupikia, kinachojumuisha Wizara na Taasisi za Serikali zinazohusika na masuala ya Nishati Safi ya Kupikia, ambapo Wizara ya Nishati ni Sekretarieti ya Kikundi Kazi hicho. Aidha, imeundwa Kamati ya Mawaziri ya kusimamia uandaaji wa Dira hiyo chini ya uenyekiti wa Mhe. Waziri Mkuu, ambapo Waziri wa Nishati ni Makamu Mwenyekiti wa Kamati hiyo.

- 140. Mheshimiwa Spika**, Kikundi Kazi kinajumuisha Ofisi ya Rais – Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa, Ofisi ya Makamu wa Rais (Muungano na Mazingira), Ofisi ya Waziri Mkuu (Sera, Bunge na Uratibu), Wizara ya Fedha na Mipango, Wizara ya Nishati, Wizara ya Madini, Wizara ya Maendeleo ya Jamii, Jinsia, Wanawake na Makundi Maalum, Wizara ya Maliasili na Utalii, Wizara ya Uwekezaji, Viwanda na Biashara na Wizara ya Afya. Vilevile, Sekta Binafsi, Asasi Zisizokuwa za Kiserikali, Washirikia wa Maendeleo na wadau wengine wanashirikishwa katika utekezaji wa kazi hii. Dira na Mkakati vinatarajia kuzinduliwa na kuanza kutumika mwezi Julai, 2023.
- 141. Mheshimiwa Spika**, kwa sasa Timu ya Wataalamu inakamilisha Dira ya Taifa ya Nishati Safi ya Kupikia na Mpango Mkakati wa Utekezaji (*Implementation Strategy*). Aidha, rasimu ya Dira na Mkakati huo vimeshawasilishwa kwa wadau mbambali, ikiwemo Sekta Binafsi, Asasi Zisizokuwa za Kiserikali, Washirika wa Maendeleo na Watafiti, ambapo maoni yao yametumika kuboresha Dira na Mkatika husika ili kuhakikisha utekezaji wake unaakisi hali halisi ya mahitaji. Sambamba na uandaji wa Dira na Mkakati, Serikali imetoa katazo la matumizi ya kuni na mkaa kwa Taasisi za umma na Binafsi zinazolisha zaidi ya watu 100 kuanzia mwezi Januari, 2024. Aidha, Taasisi hizi zitaongozwa na Dira na Mkakati wa Nishati Safi ya Kupikia katika kutekeleza katazo hili.
- 142. Mheshimiwa Spika**, vilevile, Wizara ya Nishati kwa kushirikiana na Wizara ya Maliasili na Utalii, inatekeleza mradi wa *Integrated Approach to Sustainable Modern Cooking Solutions* kwa muda wa miaka mitatu (2021 - 2024). Mradi huu unatekelezwa katika maeneo ya mijini katika Mikoa ya Dar es Salaam, Morogoro, Dodoma, Mwanza, Pwani, Tanga na Tabora na unafadhiliwa na Jumuiya ya Ulaya (EU) kwa **Euro Milioni 30**. Mradi huu unajumuisha Mfuko wa Nishati ya Kupikia (*CookFund*) wenye jumla ya **Euro Milioni 17**. Fedha za Mfuko huo zinasimamiwa na *United Nations Capital Development Fund* (UNCDF) na lengo la mfuko huu ni kuwezesha Sekta Binafsi kuongeza usambazaji wa nishati safi ya kupikia kupitia ruzuku inayotolewa na Mfuko huu.
- 143. Mheshimiwa Spika**, hadi kufikia mwezi Desemba, 2022, Mfuko wa *CookFund* ulitoa jumla ya **Shilingi bilioni 3.21** kwa Kampuni 16 zinazotumia teknolojia ya nishati safi ya kupikia. Aidha, kupitia mradi huu kiasi cha **Euro milioni 4** kitatumika katika uendelezaji wa teknolojia ya *bioethanol* kwa ajili ya kupikia. Shirika la Maendeleo ya Viwanda la Umoja wa Mataifa (UNIDO) linasimamia utekezaji wa mradi huu ambapo mbali na kuchangia upatikanaji wa nishati safi ya kupikia utawezesha pia kuongeza thamani ya mazao ya kilimo, hususan kupitia viwanda vya sukari kwa kuchangia upatikanaji wa malighafi ya *bioethanol*.
- 144. Mheshimiwa Spika**, Serikali kupitia REA imeendelea na utekezaji wa Programu ya Kuwezesha Upatikanaji wa Nishati Bora na Safi ya Kupikia. Hadi kufikia mwezi Aprili, 2023 taratibu za kumpata Mshauri Mwelekezi atakayebainisha aina ya nishati safi itakayotumika katika maeneo ya Taasisi za Umma zilikuwa zinaendelea. Wakala unakamilisha maandalizi ya mkataba na TPDC kwa ajili ya ujenzi wa miundombinu ya kusambaza gesi asilia katika mikoa ya Lindi na Pwani itakayunganisha wateja 980 wa awali. Vilevile, Serikali kupitia REA imetangaza fursa za usambazaji wa mitungi ya gesi kwa sekta binafsi kuwasilisha maombi yao ambapo

mwisho ni tarehe 19 Mei, 2023. Wakala pia unaendelea na taratibu za kukamilisha Mwongozo wa Usambazaji wa Majiko Banifu kwa kushirikiana na Benki ya Dunia ambapo majiko 70,000 yatasambazwa katika maeneo ya vijiji na vijiji miji.

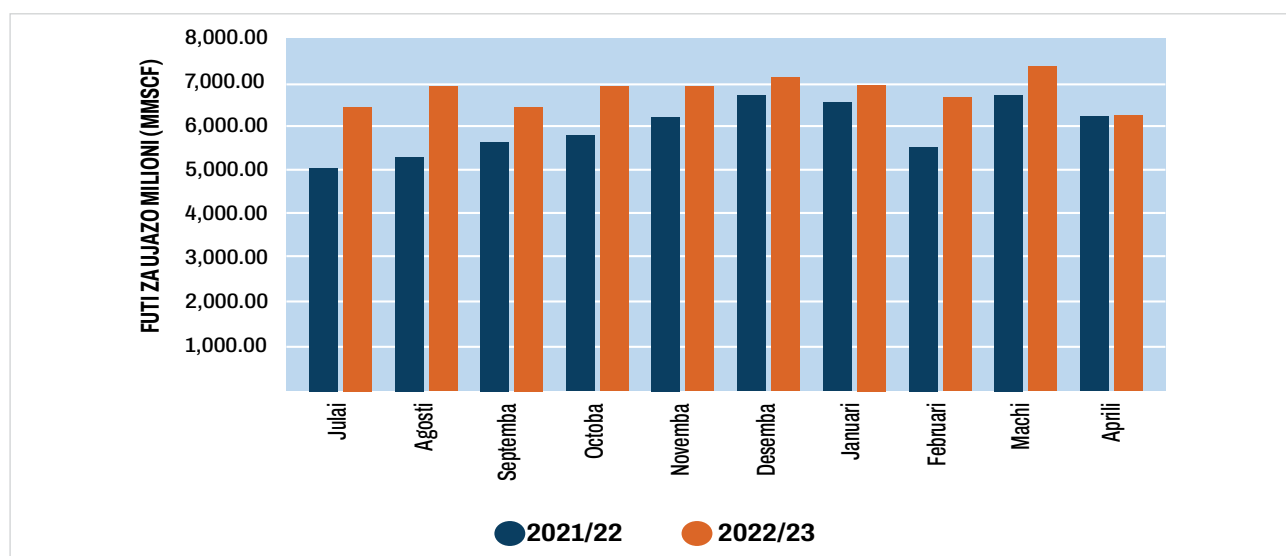
SEKTA NDOGO YA MAFUTA NA GESI ASILIA

145. Mheshimiwa Spika, Serikali imeendelea kusimamia na kuboresha mazingira ya uwekezaji katika Sekta Ndogo ya Mafuta na Gesi Asilia nchini katika nyanja za utafutaji, uendelezaji, uzalishaji, uchakati, usafirishaji na usambazaji wa bidhaa za mafuta na gesi. Kuimarika kwa uwekezaji katika Sekta Ndogo ya Mafuta na Gesi Asilia kutachochea kufikiwa kwa azma ya nchi kuingia katika uchumi wa mafuta na gesi ambao pamoja na mambo mengine, utaingizia Serikali mapato mengi na kukuza ajira nchini.

D.8: USIMAMIZI NA UDHIBITI WA SHUGHULI ZA UTAfutaji NA UZALISHAJI WA MAFUTA NA GESI ASILIA

146. Mheshimiwa Spika, Serikali kupitia Mamlaka ya Udhhibiti Mkondo wa Juu wa Petroli (PURA) iliendelea na usimamizi pamoja na udhibiti wa shughuli za utafutaji na uzalishaji wa mafuta na gesi asilia katika Vitalu mbalimbali nchini. Aidha, PURA imeendelea kufanya kaguzi katika maeneo ya uzalishaji wa gesi asilia kwa lengo la kuhakiki ufanisi wa shughuli za uzalishaji na usalama wa mazingira. Katika kipindi cha mwezi Julai, 2022 hadi Aprili, 2023 jumla ya kaguzi 12 zilifanyika katika Vitalu vya Songo Songo na Mnazi Bay ambapo uzalishaji wa gesi asilia unaendelea. Aidha, uzalishaji wa gesi asilia umeongezeka hadi kufikia Futi za Ujazo Bilioni 68.02 ikilinganishwa na Futi za Ujazo Bilioni 59.96 kwa kipindi kama hicho mwaka 2021/22 sawa na ongezeko la asilimia 13. Ongezeko hilo limetokana na hatua zilizochukuliwa, za ukarabati wa visima vya uzalishaji wa gesi asilia. **Kielelezo Na. 8** kinaonesha viwango vya uzalishaji wa gesi asilia katika Vitalu vya Mnazi Bay na Songo Songo.

Kielelezo Na.8: Uzalishaji wa Gesi Asilia katika Vitalu vya Mnazi Bay na Songo Songo kwa Mwaka 2021/22 na Mwaka 2022/23

Chanzo: PURA

- 147. Mheshimiwa Spika**, Serikali kupitia PURA inaendelea na shughuli za awali za utekelezaji wa Duru ya Tano ya Kunadi Vitalu vya utafutaji mafuta na gesi asilia kwa maeneo ya nchi kavu na baharini kwa lengo la kuongeza wawekezaji. Aidha, Serikali inaendelea kudurusu Mkataba Kifani wa Uzalishaji na Ugawanaji wa Mapato (*Model Production Sharing Agreement - MPSA*) wa mwaka 2013 ili kuwa na MPSA mpya inayoendana na mazingira ya sasa. Vilevile, Serikali kupitia PURA inaendelea kuweka mipaka ya Vitalu vitakavyonadiwa na kuandaa Vifurushi vya Data (*Data Packages*) kwa kila Kitalu. Aidha, hadi sasa Vitalu 26 vinafanyiwa uchambuzi ili kupendekezwa kwa ajili ya kuingizwa katika mnada. Kati ya hivyo, Vitalu 15 vipo nchi kavu na 11 vinapatikana baharini. Serikali inatarajia kuzindua zoezi la kunadi Vitalu (*Launching of Licensing Round*) kati ya mwezi Desemba, 2023 hadi Machi, 2024 baada ya kukamilika kwa shughuli za maandalizi zinazoendelea.
- 148. Mheshimiwa Spika**, Serikali kupitia PURA imekamilisha maandalizi ya rasimu ya Ramani ya Kidijitali (*Interactive Digital Petroleum Reference Map*) kwenye Mfumo wa Taarifa wa Kijiografia (*Geographical Information System – GIS*). Ramani hiyo iliyopo kwenye mfumo wa kielektroniki itatoa taarifa za Vitalu vya utafutaji na uzalishaji wa mafuta na gesi asilia nchini na inatarajiwa kuanza kutumika rasmi mwezi Juni, 2023.

D.9: MIRADI YA UTAFUTAJI WA MAFUTA NA GESI ASILIA KATIKA VITALU VYA KIMKAKATI

i) Kitalu cha Mnazi Bay Kaskazini

- 149. Mheshimiwa Spika**, Serikali kupitia TPDC iliendelea na utafutaji wa mafuta na gesi asilia katika Kitalu cha Mnazi Bay Kaskazini kilichopo baharini, Kusini Mashariki mwa Tanzania. Hadi kufikia mwezi Aprili, 2023 kazi zilizotekelezwa ni pamoja na kukamilisha kazi za kupitia na kutafsiri taarifa za kijiolojia na kijiiofizikia; kukamilika kwa muundo na mpango wa uchorongaji wa kisima cha utafutaji na kuendelea na taratibu za kumpata Mbia wa Kimkakati (*Strategic Partner*) kwa ajili ya uchorongaji wa kisima.

ii) Kitalu cha Eyasi– Wembere

- 150. Mheshimiwa Spika**, Kitalu cha Eyasi - Wembere kipo kwenye Bonde la Ufa la Afrika Mashariki, Kaskazini Mashariki mwa Tanzania. Hadi kufikia mwezi Aprili, 2023 kazi zilizotekelezwa ni pamoja na kukamilisha zabuni ya kumpata Mshauri Mwelekezi na Mkandarasi anayetarajiwa kuanza kazi ya kukusanya na kuchakata data za mitetemo za mfumo wa 2D urefu wa kilomita 260 inayotarajiwa kuanza mwezi Juni 2023; kukamilika kwa kazi ya kuchakata sampuli za kijiokemia zilizo-chukuliwa ili kuangalia viashiria vya uwepo wa mafuta ambapo tafsiri ya sampuli inaendelea na kutolewa kwa kibali cha kufanya utafiti wa awali (*reconnaissance permit*). Kwa sasa, zoezi la uelimishaji wananchi kwa ajili ya kuwaandaa na kazi ya ukusanyaji wa taarifa za mitetemo ya mfumo wa 2D inaendelea.

iii) Kitalu cha Songo Songo Magharibi

- 151. Mheshimiwa Spika**, Kitalu hiki kipo katika kina kifupi cha bahari, Magharibi mwa Kitalu cha Uzalishaji cha Songo Songo. Hadi kufikia mwezi Aprili, 2023 kazi iliyote-

kelezwa ni kupitia na kutafsiri taarifa za kijiolojia na kijiiofizikia zilizopatikana miaka ya nyuma.

iv) **Kitalu cha Ziwa Tanganyika**

152. **Mheshimiwa Spika**, Kitalu hiki kipo eneo la Kaskazini mwa Ziwa Tanganyika. Hadi kufikia mwezi Aprili, 2023 kazi zilizotekelezwa ni pamoja na kukamilika kwa moduli za data za usumaku na uvutano (*Full Tensor Gravity - FTG*) katika mfumo wa 3D; kukamilika kwa ukusanyaji wa taarifa za mitetemo za mfumo wa 2D za ziada (*infill 2D seismic acquisition plan*) na kuendelea na taratibu za kumpata Mbia wa Kimkakati atakayeshirikiana na TPDC katika kuendeleza Kitalu.

v) **Vitalu Namba 4/1B na 4/1C**

153. **Mheshimiwa Spika**, Vitalu namba 4/1B na 4/1C vipo kwenye kina kirefu cha Bahari Kuu. Hadi kufikia mwezi Aprili, 2023 Serikali kupitia TPDC imekamilisha nyaraka kwa ajili ya kumpata Mbia wa Kimkakati na kuandaa Moduli ya Kiuchumi. Aidha, Wizara ya Nishati imetoa Tangazo katika Gazeti la Serikali kwa hatua za kuvimiliki-sha Vitalu hivyo kwa TPDC kwa mujibu wa Kifungu cha 50(3) cha Sheria ya Petroli ya Mwaka 2015.

154. **Mheshimiwa Spika**, Serikali kupitia TPDC na Mkandarasi imeendelea na utafutaji wa mafuta na gesi katika Kitalu cha Ruvu kilichopo katika Mkoa wa Pwani ambacho kina takriban **Futi za Ujazo Trilioni 2.17**. Jitihada za uhakiki zinaendelea ili kubaini kiasi ambacho kinaweza kuvunwa kwa faida ili kuweka mipango ya uendelezaji wa Kitalu hicho. Hadi kufikia mwezi Aprili, 2023 data za mitetemo za aina ya 3D zilikuwa zimekusanywa na kubainisha maeneo ya kuchoronga visima vya utafutaji na uhakiki. Uendelezaji wa gesi asilia katika Kitalu hicho utawezesha upatikanaji wa gesi asilia kwa matumizi mbalimbali, ikiwemo viwanda vilivyopo na vinavyoendelea kujengwa katika Mkoa wa Pwani na maeneo mengine ya jirani.

vi) **Kitalu cha Kilosa-Kilombero**

155. **Mheshimiwa Spika**, Kitalu cha Kilosa - Kilombero kinapatikana katika eneo la nchi kavu katika Mkoa wa Morogoro ambapo hadi kufikia mwezi Aprili, 2023 kibali cha kutumia maji ya Mto Rufiji kilikuwa kimepatikana na taratibu za kumpata mkandarasi ili kuhisha cheti cha mazingira zilikuwa zinaendelea. Aidha, kutokana na changamoto za kifedha zinazoikabili kampuni inayohusika katika Kitalu hiki, ambapo kwa sasa ipo chini ya mufilisi, Serikali kupitia TPDC inafanya taratibu za kurejesha Kitalu hicho katika umiliki wake ili kupanga namna nyingine ya uendelezaji wake.

D.10: MIRADI YA UTAFUTAJI WA MAFUTA NA GESI KATIKA VITALU BINAFSI

156. **Mheshimiwa Spika**, katika kuendelea kuvutia uwekezaji wa Sekta Binafsi kwenye utafutaji wa mafuta na gesi asilia, mwezi Agosti, 2022 Serikali kupitia Wizara ya Nishati ilitoa nyongeza ya muda wa leseni ya utafutaji awamu ya pili kwa Kitalu cha

Tanga. Aidha, Mwendeshaji wa Kitalu hicho anaendelea na shughuli za utafutaji wa mafuta na gesi asilia, ikiwemo kuchakata na kutafsiri upya data za mitetemo za mfumo wa 3D za zamani pamoja na kuandaa mpango wa uchorongaji wa kisima cha utafutaji.

D.11: MIRADI YA UENDELEZAJI, UZALISHAJI NA USAFIRISHAJI WA MAFUTA NA GESI ASILIA

i) Kitalu cha Ruvuma (Ntorya)

157. **Mheshimiwa Spika**, Serikali kupitia TPDC imeendelea na jitihada mbalimbali zenye lengo la kuongeza upatikanaji wa gesi asilia nchini ambapo Serikali, TPDC na mwekezaji wa Kitalu cha Ruvuma ambacho kina takriban **Futi za Ujazo Trilioni 1.6** wamekamilisha majadiliano na kusaini Mkataba wa Nyongeza wa Gesi Asilia (*Gas Addendum*) tarehe 25 Novemba, 2022. Uendelezaji wa gesi asilia katika Kitalu hicho utawezesha kupatikana kwa futi za ujazo takriban milioni 40 hadi 60 kwa siku kwa kuanzia na takriban futi za ujazo milioni 140 kwa siku wakati uzalishaji wa juu (*full field production*) utakapofikiwa.
158. **Mheshimiwa Spika**, Majadiliano ya Mkataba wa Mauziano ya Gesi (*Gas Sales Agreement - GSA*) baina ya TPDC na mwekezaji yapo katika hatua za mwisho. Aidha, TPDC kwa kushirikiana na mwekezaji wanaendelea na maandalizi ya ujenzi wa bomba la urefu wa kilomita 35 kutoka Ntorya hadi kwenye kiwanda cha kuchakata gesi asilia cha Madimba. Kwa sasa, Serikali imekamilisha uthamini wa mali za wananchi watakaofidiwa kupisha mkuza wa bomba hilo ambapo wananchi 255 wamelipwa fidia. Vilevile, TPDC na mwekezaji wanaendelea kukamilisha Mpango wa Uendelezaji (*Development Plan*) wa gesi hiyo ambao utawezesha uzalishaji wa gesi kutoka katika Kitalu cha Ntorya ifikapo mwishoni mwa mwaka 2024.

ii) Mradi wa Kuchakata na Kusindika Gesi Asilia (Liquefied Natural Gas – LNG)

159. **Mheshimiwa Spika**, mradi huu unalenga kusindika gesi asilia iliyogunduliwa katika Vitalu namba 1, 2 na 4 vilivyopo katika kina kirefu cha bahari ili kuwa kimiminika kwa ajili ya kuuzwa katika masoko ya kimataifa. Mradi huu umegawanyika katika sehemu mbili; Mkondo wa Juu ambao utatekelezwa katika eneo la Mtwara na Mkondo wa Kati ambao utatekelezwa katika eneo la Likong’o Mkoani Lindi. Mradi unakadiriwa kuwa wa thamani ya **Dola za Marekani bilioni 42.00** sawa na takriban **Shilingi trilioni 98.7**, ukijumuisha uwekezaji katika Mkondo wa Juu wa **Dola za Marekani bilioni 26** sawa na takriban **Shilingi trilioni 61.1** na uwekezaji katika Mkondo wa Kati wa **Dola za Marekani bilioni 16** sawa na takriban **Shilingi trilioni 37.6**. Manufaa ya mradi huu ni pamoja na kuimarika kwa mapato ya Serikali yatakayotokana na mauzo ya gesi kwa mujibu wa Mkataba wa Uzalishaji na Ugawanywaji Mapato (PSA) baina ya Serikali na Wawekezaji kupitia mrabaha, mgao wa faida wa Serikali, tozo mbali mbali pamoja na kodi.

160. Mheshimiwa Spika, manufaa mengine ya moja kwa moja ya mradi huu ni kuongeza uzalishaji wa gesi asilia kwa ajili ya matumizi ya ndani (*Domestic Supply Obligation-DSO*) na kuimarika kwa Kampuni ya Taifa ya Mafuta (TPDC) kupitia ushiriki wake kama sehemu ya wabia wa mradi huu. Aidha, mradi huu utazalisha ajira nyingi kwa wananchi kuanzia kipindi cha ujenzi mpaka uendeshaji; kuongeza ukuaji wa Pato la Taifa kupitia sekta mbalimbali; kuongezeka kwa fedha za kigeni kupitia mauzo ya gesi nje ya nchi, kuongeza watalamu katika shughuli za gesi na mafuta kupitia ushiriki wa wazawa na kuchochea ukuaji na ujenzi wa miundombinu mbalimbali ikiwemo barabara, madaraja, viwanja vya ndege, vituo vya afya, bandari, mawasiliano ya simu, shule, maji na umeme. Mradi huu pia utaiongezea nchi kipimo cha uaminifu kwa wawekezaji (*investor confidence*) na hivyo kuvutia uwekezaji zaidi kutoka nje ya nchi.

161. Mheshimiwa Spika, hadi kufikia mwezi Aprili, 2023 kazi zilizotekelezwa ni pamoja na kukamilisha majadiliano ya Mkataba wa Nchi Hodhi na Mkataba (*Host Government Agreement-HGA*) wa Uzalishaji na Ugawanywaji Mapato (PSA), baina ya Timu ya Majadiliano ya Serikali (GNT) na Wawekezaji katika Vitalu husika. Aidha, kwa sasa GNT ipo katika hatua za mwisho za kukamilisha mikataba ya ziada ya ulinzi na utumiaji wa miundombinu ya bandari inayotarajiwa kukamilika mwezi Mei, 2023. Itakumbukwa kuwa, majadiliano haya yalianza rasmi mwezi Septemba, 2016 na yamekuwa yakifanyika na kuvunjika kwa vipindi tofauti katika kipindi cha takriban miaka saba. Aidha, Wawekezaji wa Mradi wa LNG na Serikali wanatarajia kusaini Mkataba wa Nchi Hodhi na Mkataba wa Ugawanaji Mapato (*Amended Production Sharing Agreement – PSA*) mwezi Juni, 2023.

Mheshimiwa Spika, vilevile, kwa kuzingatia ukubwa na upekee wa mradi huu, na ikiwa ni hatua ya kuhakikisha mradi unaratibiwa, kufuatiliwa na kuwezesha kwa tija na ufanisi ili manufaa yake yapatikane kwa wakati na kama ilivyokusudiwa, Serikali imeanzisha Ofisi Mahsusuni ya Mradi huu, chini ya Wizara ya Nishati.

D.12: Miradi ya Ujenzi wa Miundombinu ya Usafirishaji na Usambazaji wa Gesi Asilia

i) Usambazaji wa Gesi Asilia katika Mikoa ya Dar es Salaam na Pwani

162. Mheshimiwa Spika, Serikali kupitia TPDC imeendelea na utekelezaji wa ujenzi wa vituo vitatu vya Kukandamiza Gesi Asilia (*Compressed Natural Gas [CNG]*) katika Mikoa ya Dar es Salaam (2) na Pwani (1) ambapo hadi kufikia mwezi Aprili, 2023 kazi zilizotekelezwa ni pamoja na kukamilika kwa usanifu wa mradi na Tathmini ya Athari kwa Mazingira pamoja na kupatikana kwa Mkandarasi wa ujenzi. Kazi ya ujenzi wa vituo hivyo inatarajiwa kuanza mwezi Juni, 2023. Aidha, Kampuni ya Taqa Dalbit imeendelea na ujenzi wa vituo viwili (2) vya CNG, kimoja maeneo ya uwanja wa Ndege wa Julius Nyerere, mkabala na *Terminal III* na kingine katika uwanja wa Posta uliopo barabara ya Sam Nujoma mkoani Dar es Salaam.

163. Mheshimiwa Spika, Serikali kupitia TPDC iliendelea na ujenzi wa bomba la usambazaji wa gesi asilia lenye urefu wa kilomita 12.4 kutoka Mwenge hadi Mbezi Beach

kupitia barabara ya Bagamoyo ambapo hadi kufikia mwezi Aprili, 2023 ujenzi ulifikia **asilimia 44.2** na unatarajiwa kukamilika mwezi Juni 2023. Aidha, TPDC imeendelea na ujenzi wa bomba la kusambaza gesi katika maeneo ya Chuo Kikuu Kishiriki cha Elimu Dar es Salaam (DUCE) na Mlimani City. Kupitia mradi huu, migahawa mitatu (3) na maabara moja (1) katika chuo cha DUCE pamoja na migahawa kumi na mbili (12) iliyopo Mlimani City Mall itaunganishwa.

ii) Usambazaji wa Gesi Asilia katika Mikoa ya Lindi na Mtwara

164. Mheshimiwa Spika, Serikali kupitia TPDC imeendelea na utekezaji wa mradi wa usambazaji wa gesi asilia katika mikoa ya Lindi na Mtwara. Kwa sasa kazi zinazoenenda ni pamoja na ujenzi wa mtambo mkubwa wa kupunguza msukumo wa gesi (Mother Pressure Reduction System – MPRS) karibu na valvu namba tatu katika bomba kubwa la gesi kutoka Mtwara, ujenzi wa njia ya umeme yenye urefu wa kilomita 3.8 kutoka makutano ya Mahumbika hadi kinapojengwa Kituo cha Kupunguza Msukumo wa Gesi (MPRS) na ujenzi wa bomba la gesi asilia kutoka valvu namba tatu (BVS 3) kuelekea Kata za Mnazi Mmoja na Mingoyo mkoani Lindi. Utekezaji wa kazi zote hizi umefikia **asilimia 60** na kwa ujumla mradi wote unatarajiwa kukamilika mwezi Juni, 2023. Kukamilika kwa bomba hili kutawezesha nyumba 209 za awali zilizounganishwa na miundombinu ya gesi asilia kutumia gesi hiyo.

iii) Mradi wa Usambazaji wa Gesi Asilia Nchini kwa Ufadhili wa Mfuko wa Nishati Vijijini Unaosimamiwa na Wakala wa Nishati Vijijini (REA)

165. Mheshimiwa Spika, Serikali imeendelea na maandalizi ya utekelezaji wa Mradi wa Usambazaji Gesi Asilia Vijijini kupitia TPDC kwa kushirikiana na REA. Kwa kuanzia, mradi huu utaunganisha nyumba 451 katika Mkoa wa Lindi pamoja na nyumba 529 katika Mkoa wa Pwani na Mkataba kati ya TPDC na REA kuhusu taratibu za utoaji fedha kwa ajili ya utekelezaji wa mradi huu, upo katika hatua za kusainiwa. Aidha, Serikali kupitia REA imetenga **Shilingi bilioni 6.8** kwa ajili ya kuwezesha utekelezaji wa kazi hiyo.

iv) Ujenzi wa Mradi wa Vituo vya CNG katika Bohari za Dar es Salaam na Dodoma

166. Mheshimiwa Spika, Serikali kupitia TPDC imeendelea na taratibu zitakazoweze-sha ujenzi wa vituo vya CNG katika bohari za Serikali zilizopo katika mikoa ya Dar es Salaam na Dodoma. Hadi kufikia mwezi Aprili, 2023 timu ya wataalamu kutoka Wizara ya Fedha na Mipango, Wizara ya Nishati, Wizara ya Ujenzi na Uchukuzi, TPDC, GPSA, TIC na TEMESA imeundwa na kupatiwa Hadidu za Rejea za kuhakikisha mradi huu unatekelezwa haraka iwezekanavyo. Aidha, ujenzi wa vituo hivi utawezesha magari ya Serikali na binafsi kutumia gesi asilia katika magari (*CNG Vehicles Stations*), Serikali imeshatoa vibali zaidi ya 20 kwa Kampuni binafsi kwa ajili ya ujenzi wa vituo hivyo na miradi ya usambazaji wa gesi asilia nchini.

v) Mradi wa Bomba la Kusafirisha Gesi Asilia Kutoka Tanzania hadi Uganda

167. Mheshimiwa Spika, Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Serikali ya Jamhuri ya Uganda ziliendelea na maandalizi ya utekelezaji wa Mradi wa Ujenzi wa Bomba la Kusafirisha Gesi Asilia Kutoka Tanzania hadi Uganda. Hadi kufikia mwezi Aprili, 2023 Kamati ya Pamoja ya Wataalamu ilikamilisha uandaaji wa nyaraka muhimu za kumpata Mshauri Mwelekezi kwa ajili ya kufanya Upembuzi Yakiniifu wa mradi. Nyaraka hizo zinajumuisha *Bilateral Agreement, Joint Procurement Rules* na *Terms of Reference (ToR)* ambapo kwa sasa nyaraka hizo zinafanyiwa maboresho kwa kuzingatia maoni ya wadau kabla ya kusainiwa.

vi) Mradi wa Kusafirisha Gesi Asilia Kutoka Dar es Salaam (Tanzania) hadi Mombasa (Kenya)

168. Mheshimiwa Spika, Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Serikali ya Jamhuri ya Kenya ziliendelea na maandalizi ya utekelezaji wa Mradi wa Kusafirisha Gesi Asilia Kutoka Dar es Salaam (Tanzania) hadi Mombasa (Kenya). Hadi kufikia mwezi Aprili, 2023 Kamati ya Pamoja ya Wataalamu ilikamilisha uandaaji wa nyaraka muhimu za kumpata Mshauri Mwelekezi kwa ajili ya kufanya Upembuzi Yakiniifu wa mradi. Nyaraka hizo zinajumuisha *Bilateral Agreement, Joint Procurement Rules* na *Term of Reference (ToR)* ambapo kwa sasa nyaraka hizo zinafanyiwa maboresho kwa kuzingatia maoni ya wadau kabla ya kusainiwa.

D.13: MIRADI YA KUHIFADHI NA KUSAFIRISHA MAFUTA

i) Mradi wa Bomba la Kusafirisha Mafuta Ghafi kutoka Uganda hadi Tanzania (East African Crude Oil Pipeline - EACOP)

169. **Mheshimiwa Spika**, mradi huu unahusisha ujenzi wa bomba la kusafirisha mafuta ghafi (*crude oil*) kutoka Hoima-Kabaale nchini Uganda hadi Chongoleani-Tanga nchini Tanzania likiwa na urefu wa kilomita 1,443 ambapo kati yake kilomita 306 zitakuwa Uganda na kilomita 1,137 zitapita Tanzania. Kwa upande wa Tanzania Bomba litapita katika Mikoa 8 na Wilaya 24. Mikoa hiyo ni Kagera, Geita, Shinyanga, Tabora, Singida, Dodoma, Manyara na Tanga. Hatua zilizofikiwa katika utekelezaji wa mradi ni pamoja na kukamilika kwa malipo ya fidia kwa wananchi 387 kati ya 388 waliopisha maeneo 14 ya ujenzi wa kambi zitakazotumika wakati wa ujenzi wa bomba. Aidha, hadi kufikia mwezi Aprili, 2023 wananchi 9,325 kati ya 9,508 wanaopisha eneo la mkuza wa bomba walisaini mikataba ya fidia na 9,024 walilipwa fidia zao na taratibu za malipo kwa waliobaki zinaendelea.

170. **Mheshimiwa Spika**, hatua nyingine zilizochukuliwa ni kuendelea na ujenzi wa karakana ya kuweka mfumo wa kupasha joto mabomba (*thermal insulation plant*) inayojengwa katika kijiji cha Sojo, Nzega Tabora ambao umefikia **asilimia 87**. Aidha, tarehe 21 Februari, 2023, Serikali kupitia EWURA ilikabidhi Kibali cha Ujenzi wa mradi ikiwa ni hatua muhimu katika maandalizi ya kuanza ujenzi wa Mradi mnamo mwezi Juni, 2023. Vilevile, elimu kuhusu manufaa na fursa zitokanazo na mradi imeendelea kutolewa katika mikoa ya Kagera, Geita, Shinyanga, Tabora, Singida, Dodoma, Manyara na Tanga. **Kiambatisho Na.8** kinaonesha ujenzi wa karakana ya kuweka mfumo wa kupasha joto mabomba (*thermal insulation plant*) katika Kijiji cha Sojo wilayani Nzega.

ii) Mradi wa Bomba la TAZAMA

171. **Mheshimiwa Spika**, mwezi Februari, 2023 bomba la TAZAMA lilianza kusafirisha mafuta ya dizeli badala ya mafuta ghafi. Katika kusimamia usalama wa usafirishaji wa mafuta kupitia bomba la TAZAMA, mwezi Desemba, 2022 viongozi wa juu wa Serikali za Tanzania na Zambia walikutana na kufanya vikao vya kutafuta namna bora ya kuimarisha ulinzi na usalama wa bomba ambapo tayari ndege zisizo na rubani (*drones*) zimenunuliwa, doria za polisi zinaendelea na mikataba na wanavijiji imeingiwa ili kuimarisha usalama na ulinzi shirikishi katika mradi huo.

iii) Mradi wa Uanzishwaji wa Hifadhi ya Kimkakati ya Mafuta (SPR)

172. **Mheshimiwa Spika**, katika kuendelea kuhakikisha usalama na uhakika wa upatikanaji wa bidhaa za mafuta nchini pamoja na nchi jirani (*Petroleum hub*), tarehe 27 Januari, 2023 Serikali kupitia Wizara ya Nishati ilisaini MoU na Kampuni ya ENOC LLC ya Serikali ya Umoja wa Falme za Kiarabu (UAE) kwa ajili ya ujenzi wa kituo kikubwa cha kupokea na kuhifadhi mafuta jijini Dar es Salaam. Hatua hiyo itaweze-sha nchi kuwa na akiba ya mafuta muda wote na hivyo kutokuathiriwa kwa shughuli za kiuchumi. Eneo limeshapatikana kwa ajili ya ujenzi na Serikali ilishaunda Kikosi Kazi kinachosimamia utekelezaji wa mkataba wa majadiliano kati ya Serikali na Kampuni ya ENOC LLC.

D.14: MRADI WA USIMAMIZI WA RASILIMALI ZA NDANI NA UTAWALA WA RASILIMALI ZA ASILI TANZANIA

173. **Mheshimiwa Spika**, mradi huu unatekelezwa kwa ufadhili wa Benki ya Maendeleo Afrika AfDB)) ambapo Wizara na Taasisi nufaika za mradi ni pamoja na Wizara ya Fedha na Mipango, Wizara ya Nishati, TPDC, TPA, PURA, ZURA, EWURA, NEEC, TRA, na ZRB. Hadi kufikia mwezi Aprili, 2023 kazi zilizotekelezwa ni pamoja na kununua na kusimika midaki (*scanners*) miwili katika Bandari ya Dar es Salaam; kununua na kusimika vifaa vya kutunza takwimu za utafiti wa mafuta na gesi; kuandaa kanzidata ya watoa huduma katika Tasnia ya Uziduaji; mafunzo kwa watumishi 330; ununuzi na usimikaji wa miundombinu ya mfumo wa uondoshaji shehena mipakani; na kuwezesha tafiti mbalimbali kufanyika kwa taasisi husika.
174. **Mheshimiwa Spika**, manufaa yatokanayo na mradi huu ni pamoja na kuboreka na kuimarika kwa ukaguzi wa mizigo inayoingia na kutoka nchini kupitia Bandari ya Dar es Salaam; kuimarika kwa mfumo wa ukusanyaji wa mapato kufuatia matumizi ya vifaa na mafunzo yaliyowezeshwa na mradi kwa Mamlaka ya Mapato Nchini (TRA); na kuimarika kwa shughuli za usimamizi wa shughuli za uchimbaji wa mafuta na gesi asilia nchini ikiwemo uchakataji wa taarifa za mitetemo kupitia wataalam wazawa.

D.15: SHUGHULI ZA KAMPUNI TANZU ZA TPDC

Ushiriki wa TPDC Katika Biashara ya Mafuta Kupitia TANOIL

175. **Mheshimiwa Spika**, TPDC kupitia kampuni yake Tanzu ya TANOIL iliendelea kushiriki katika biashara ya bidhaa za mafuta ya petroli nchini. Hadi kufikia mwezi Aprili, 2023 kiasi cha bidhaa za mafuta kilichoagizwa kilikuwa lita 120,846,346 ambapo mafuta ya Dizeli yalikuwa lita 68,173,937 na Petroli lita 52,672,409. Aidha, TANOIL imeendelea na ujenzi wa vituo vya mafuta ambapo Mkandarasi amekabidhiwa maeneo kwa ajili ya ujenzi wa vituo viwili (2) vya mafuta katika mikoa ya Geita na Singida. Vilevile, TANOIL imeendelea kutafuta Wabia watakaoshirikiana nao katika biashara ya mafuta.

Mheshimiwa Spika, katika kuimarisha TANOIL, Serikali ilielekeza kufanyika kwa ukaguzi maalum wa kampuni hiyo na kubaini changamoto mbalimbali za kiutendaji na kibiashara na tayari imechukua hatua kadhaa za kurekebisha changamoto hizo.

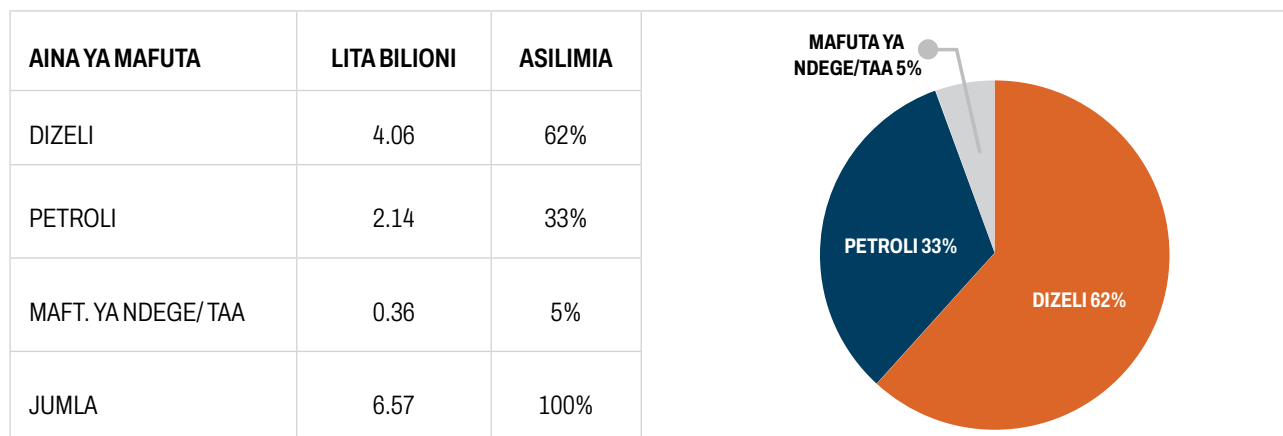
176. **Mheshimiwa Spika**, TPDC kupitia kampuni yake Tanzu ya GASCO imeendelea kuendesha na kukarabati miundombinu ya Taifa ya Gesi Asilia Nchini (*National Natural Gas Infrastructures -NNGI*) inayohusisha viwanda viwili vya kuchakata gesi asilia vilivyopo Madimba mkoani Mtwara na Songo Songo mkoani Lindi pamoja na bomba la kusafirisha gesi kutoka Songo Songo na Madimba hadi Dar es Salaam kwa kutumia wataalamu wa ndani wa Shirika bila kutokea kwa changamoto yoyote kubwa iliyosimamisha shughuli hizo. Aidha, Shirika limeendelea kushirikisha vijiji vinavyopitiwa na miundombinu pamoja na Jeshi la Polisi kuhakikisha usalama wa miundombinu hiyo.

177. **Mheshimiwa Spika**, kampuni ya GASCO pia imekuwa ikijihusisha na shughuli za ujenzi wa miundombinu ya usambazaji wa gesi asilia kwa matumizi mbalimbali nchini. Katika mwaka 2022/23, Kampuni ilipewa kandarasi ya kuunganisha kiwanda cha Sapphire kilichopo Mkuranga mkoani Pwani na matumizi ya gesi asilia ambapo hadi kufikia Aprili 2023, ujenzi wa mradi umefikia **asilimia 35%** na unatarajia kukamilika mwezi Juni 2023.

D.16: Hali ya Uagizaji na Upatikanaji wa Bidhaa za Mafuta ya Petroli Nchini

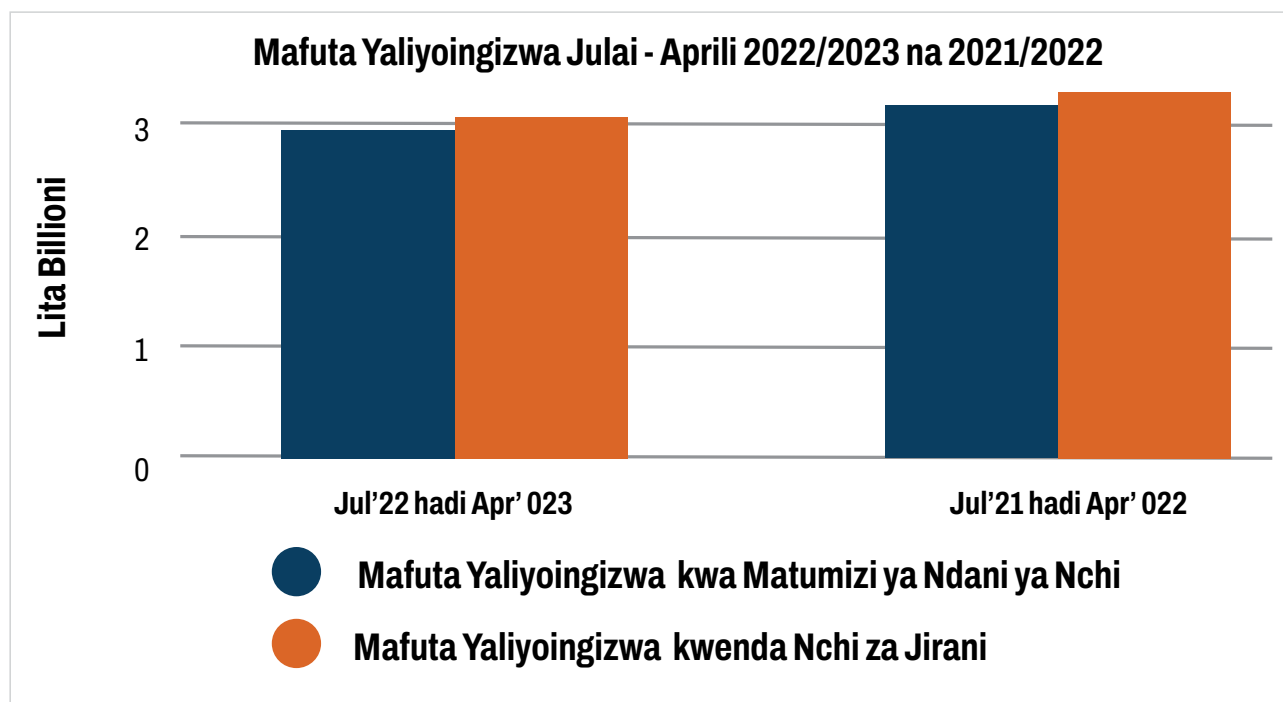
178. **Mheshimiwa Spika**, Serikali imeendelea kutumia Mfumo wa Uagizaji wa Mafuta kwa Pamoja (*Bulk Procurement System - BPS*) katika uagizaji bidhaa za mafuta ya petroli nchini tangu ulipoanza kutumika rasmi mwezi Januari, 2012. Manufaa ya kutumia mfumo huu katika uagizaji wa mafuta yamekuwa yakionekana bayana kwa sababu imewezesha nchi kuwa na uhakika wa upatikanaji wa bidhaa za mafuta ya petroli wakati wote na kwa bei stahimilivu hata katika nyakati za majanga ya kidunia na vipindi vya migogoro ya kidiplomasia. Aidha, mfumo huu pia umewezesha upatikanaji wa takwimu sahihi za bidhaa za mafuta ya petroli yanayoingia nchini kwa ajili ya matumizi ya ndani ya nchi na yale yanayopita kwenda nchi jirani. Vilevile, mfumo umesaidia kurahisisha udhibiti wa ubora wa bidhaa za mafuta ya petroli yanayoingia nchini.
179. **Mheshimiwa Spika**, katika kipindi cha Julai, 2022 hadi Aprili, 2023, jumla ya **lita bilioni 6.57** za bidhaa za mafuta ya petroli ziliingizwa nchini kwa kutumia BPS kupitia Bandari za Dar es Salaam, Tanga na Mtwara. Kiasi hicho ni ongezeko la **asilimia 2.24** ikilinganishwa na **lita bilioni 6.43** zilizoingizwa Julai, 2021 hadi Aprili, 2022. Katika mafuta hayo yaliyoingizwa mwezi Julai, 2022 hadi Aprili, 2023 **lita bilioni 3.21** sawa na **asilimia 48.8** yalikuwa kwa ajili ya matumizi ya ndani na **lita bilioni 3.36** sawa na **asilimia 51.2** yalikuwa kwa ajili ya nchi jirani. **Kielelezo Na. 9** kinaonesha jumla ya kiasi cha mafuta kilichoingizwa kwa kila aina ya mafuta kwa kipindi cha mwezi Julai, 2022 hadi Aprili, 2023. **Kielelezo Na.10** kinaonesha jumla ya kiasi cha mafuta kilichoingizwa kwa ajili ya matumizi ya ndani na nje katika kipindi hicho. Aidha, katika kipindi cha miaka nane (2015 hadi 2022) kiasi cha mafuta kilichoingizwa nchini kimeendelea kuongezeka kutoka wastani wa tani 350,000 kwa mwezi hadi tani 550,000 kwa mwezi katika mwaka 2015 na 2022 mtawalia; **Kielelezo Na.11** kinaonesha mwenendo wa mafuta yaliyoingizwa nchini katika kipindi cha kuanzia mwaka 2015 hadi 2022.

Kielelezo Na.9: Jumla ya Kiasi cha Bidhaa za Mafuta Kilichoagizwa kwa Kipindi cha Julai, 2022 hadi Aprili, 2023 katika Lita Bilioni

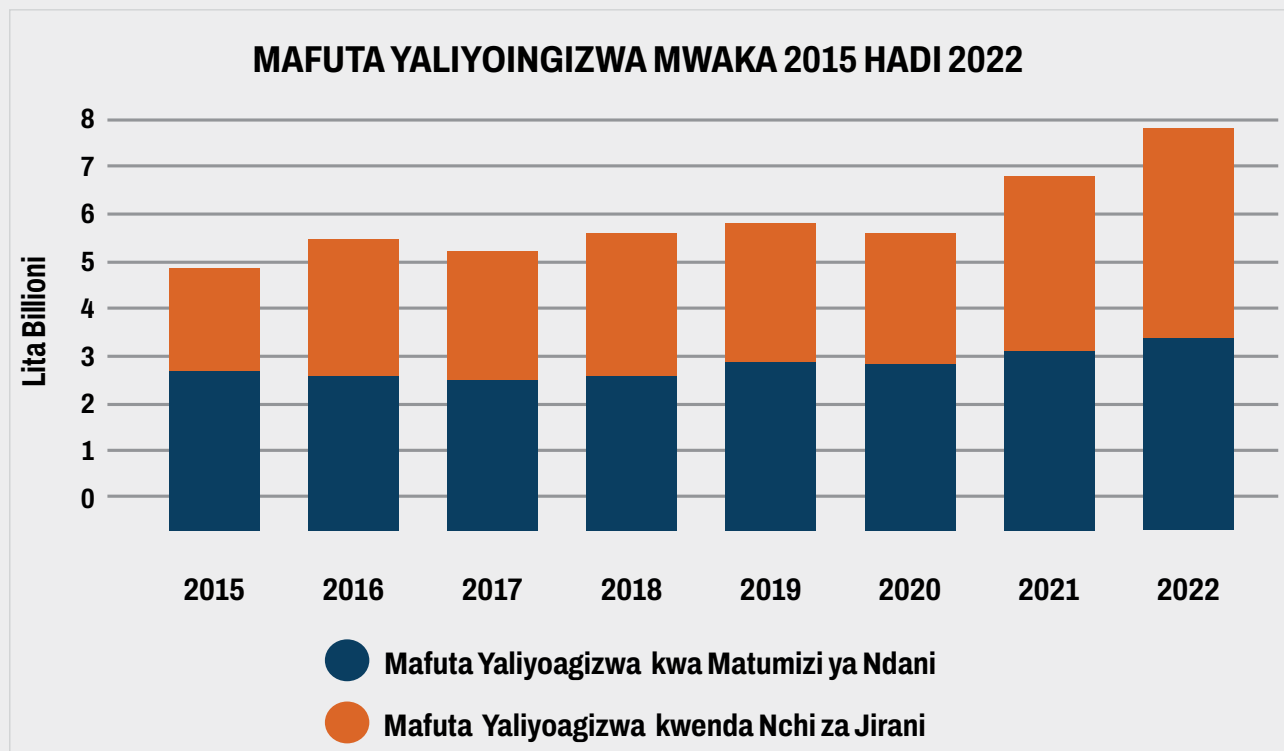
Chanzo: PBPA

Kielelezo Na. 10: Jumla ya Kiasi cha Mafuta Kilichoingizwa kwa Ajili ya Matumizi ya Ndani na Nje ya Nchi

Chanzo: PBPA

Kielelezo Na. 11: Mwenendo wa Mafuta Yaliyoingizwa Nchini katika Kipindi cha Kuanzia Mwaka 2015 Hadi 2022

Chanzo: PBPA

- 180. Mheshimiwa Spika**, katika kipindi hicho jumla ya zabuni 92 zilitolewa kupitia zabuni shindanishi za kimataifa zinazofanyika kila mwezi, hii ni sawa na takriban zabuni 9 kwa kila mwezi. Aidha, jumla ya wazabuni saba (7) walishiriki na kushinda zabuni hizo kwa nyakati tofauti. Wazabuni hushindanishwa katika gharama za uletaji mafuta nchini (*premium*).
- 181. Mheshimiwa Spika**, wastani wa gharama za kuleta mafuta nchini (*weighted average premium*) katika kipindi cha Julai, 2022 hadi Aprili 2023 zilikuwa ni **Dola za Marekani 132.89** kwa tani ambapo katika kipindi kama hicho kwa mwaka 2021/22, gharama hiyo ilikuwa ni **Dola za Marekani 32.21**. Gharama hizi za uletaji zimeongezeka kwa kiasi kikubwa kutokana na athari zinazotokana na vita ya Urusi na Ukraine ambavyo vimesababisha upungufu wa meli zinazobeba mafuta katika soko la dunia hali ambayo imesababisha kuongezeka kwa gharama za usafirishaji pamoja na gharama za *demurrage*. Vilevile, gharama za bima kwa meli za mafuta zimeongezeka kutokana na hofu za kiusalama.
- 182. Mheshimiwa Spika**, katika kipindi cha mpito kuelekea uwekezaji wa miundombinu ya kupokea mafuta kwa pamoja, Serikali imeendelea kutumia miundombinu ya Kampuni ya TIPER kama Kituo cha Kupokea Mafuta kwa Pamoja (*Single Receiving Terminal - SRT*) ambapo kila mwezi meli moja ya mafuta ya dizeli hupokelewa ambayo hata hivyo hayatoshelezi mahitaji kwa kuwa meli za mafuta ya dizeli zinazoingia katika mwezi ni mbili (2) hadi nne (4). Kwa sasa, TIPER ina uwezo wa kuhifadhi jumla ya **lita milioni 253.65** na inaendelea na ujenzi wa matenki mawili yenye ukubwa wa **lita milioni 30** kila moja ili kuongeza uwezo wa kupokea na

kuhifadhi mafuta na ujenzi huu unatarajiwa kukamilika mwezi Desemba, 2023. Vilevile, TIPER inaendelea kusimika pampu za kuhamisha mafuta zenye uwezo wa kusukuma **lita 800,000** kwa saa ili kuongeza kasi ya kuhamisha mafuta kwenda kwenye maghala ya Kampuni za Mafuta (OMCs).

- 183. Mheshimiwa Spika**, Serikali kupitia TPA na PBPA imeendelea kuwekeza katika mifumo na vifaa vya udhibiti wakati wa upakuaji mafuta kutoka kwenye meli ili kupunguza upotevu ambao hubebwa na Wafanyabiashara ya Jumla ya Mafuta (OMCs). Serikali kupitia PBPA imekamilisha taratibu za kuwapata Wakandarasi wawili wa kusimika mfumo wa kielektroniki (SCADA) utakaosoma mita (*flowmeter*) zote zinazopima mafuta wakati wote. Wakandarasi hao wawili ambao ni TTCL na Giza Systems ya Misri walianza kazi mwezi Januari, 2022 na mwezi Septemba, 2022 mtawalia. Usimikaji wa mfumo huu unatarajiwa kukamilika Septemba, 2023. Aidha, Serikali kupitia Mamlaka ya Usimamizi wa Bandari inaendelea na usimikaji wa mita za kupima dizeli inayopokelewa kutoka kwenye boya (*Single Point Mooring - SPM*) kupitia Kigamboni na kazi hiyo inatarajiwa kukamilika mwezi Oktoba, 2023.

D.17: MWENENDO WA BEI ZA MAFUTA KATIKA SOKO LA DUNIA

- 184. Mheshimiwa Spika**, katika kipindi cha mwezi Julai, 2022 hadi Aprili, 2023, wastani wa bei ya mafuta ghafi katika Soko la Dunia ilikuwa Dola za Marekani 88.51 kwa pipa ikilinganishwa na wastani wa Dola za Marekani 85.68 kwa pipa kwa kipindi kama hicho mwaka 2021/22, sawa na ongezeko la asilimia 3.3. Kuongezeka kwa bei kulitokana na mgogoro wa kivita kati ya nchi za Urusi na Ukraine ambao ulisababisha upungufu wa mafuta katika Soko la Dunia. **Kielelezo Na. 12** kinaonesha Mwenendo wa Bei ya Mafuta Ghafi mwaka 2021/22 na 2022/23.

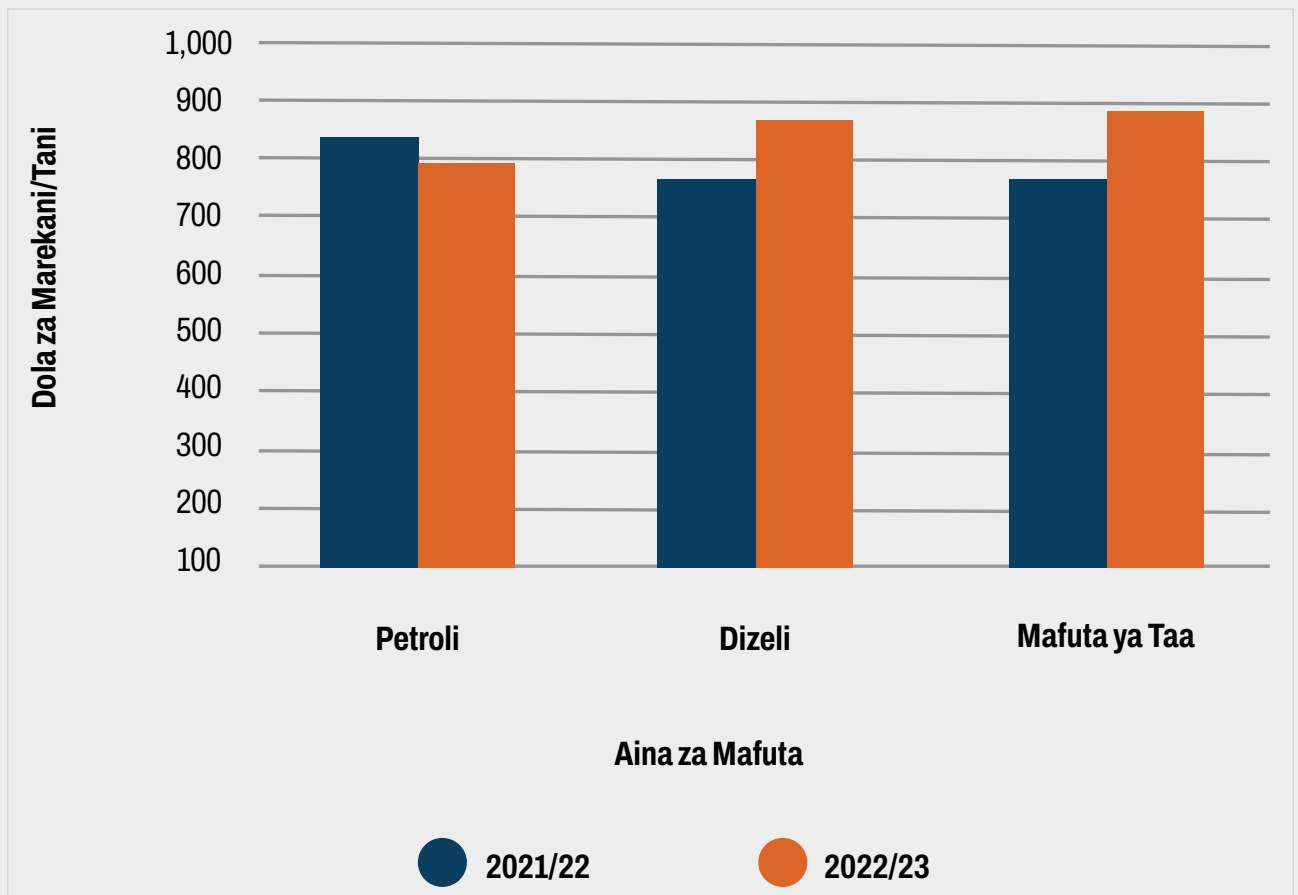
Kielelezo Na. 12: Mwenendo wa Bei ya Mafuta Ghafi mwaka 2021/22 na 2022/23

Mwezi	2021/22 (DOLA/PIPA)	2022/23 (DOLA/PIPA)
Julai	74.25	105.15
Agosti	70.38	97.93
Septemba	74.88	90.85
Oktoba	83.71	93.30
Novemba	80.85	86.89
Desemba	74.80	81.68
Januari	85.57	82.50
Februari	94.10	82.59
Machi	112.46	78.43
Aprili	105.81	85.81
Wastani	85.68	88.51

Chanzo: EWURA

185. Mheshimiwa Spika, kuongezeka kwa bei ya mafuta ghafi katika Soko la Dunia kwa mwaka 2022/23 kulisababisha kuongezeka kwa bei ya mafuta yaliyosafishwa ambapo hadi kufikia mwezi Aprili, 2023, wastani wa bei ya mafuta yaliyosafishwa katika Soko la Dunia ilikuwa Dola za Marekani 792, 881 na 891 kwa tani kwa mafuta ya petroli, dizeli na mafuta ya taa/ndege mtawalia, ikilinganishwa na wastani wa Dola za Marekani 825, 751 na 748 kwa tani kwa kipindi kama hicho mwaka 2021/22. Hii ni sawa na ongezeko la asilimia 15 na 16 kwa mafuta ya dizeli na mafuta ya taa/ndege mtawalia. Aidha, kwa upande wa mafuta ya petroli bei za mafuta hayo zili-pungua kwa asilimia 4. **Kielelezo Na. 13** kinaonesha Mwenendo wa Bei za Mafuta yaliyosafishwa katika Soko la Dunia kwa Mwaka 2021/22 na 2022/23.

Kielelezo Na. 13: Mwenendo wa Bei za Mafuta Yaliyosafishwa katika Soko la Dunia kwa Mwaka 2021/22 na 2022/23

Chanzo: EWURA

D.18: MWENENDO WA BEI ZA MAFUTA KATIKA SOKO LA NDANI

- 186. Mheshimiwa Spika**, kupanda kwa bei za mafuta yaliyosafishwa katika soko la dunia kuliathiri pia bei za mafuta katika soko la ndani hapa nchini. Mathalam, wastani wa bei za mafuta kwa Mkoa wa Dar es Salaam kuanzia mwezi Julai, 2022 hadi Aprili, 2023 kwa lita moja ilikuwa petroli Shilingi 2,958, dizeli Shilingi 3,135 na mafuta ya taa Shilingi 3,247 ikilinganishwa na wastani wa bei za mafuta hayo kwa kipindi kama hicho kwa mwaka 2021/22 ambapo zilikuwa petroli Shilingi 2,510, dizeli Shilingi 2,352 na mafuta ya taa Shilingi 2,265 sawa na ongezeko la asilimia 15, 25 na 30 mtawalia.
- 187. Mheshimiwa Spika**, kutokana na kupanda kwa kasi kwa bei za mafuta katika soko la ndani, Serikali chini ya uongozi wa Mhe. Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri wa Muungano wa Tanzania ilianza kuweka ruzuku kwenye bei za bidhaa muhimu za mafuta ambazo ni petroli na dizeli ili kuleta unafuu wa bei kwa wana-nchi hadi pale mafuta yalipoanza kuwa na bei stahimilivu. Kiwango cha ruzuku kilichotolewa na Serikali kuanzia mwezi Juni hadi Desemba, 2022 ni Shilingi bilioni 479.37. Kwa upande wa mafuta yaliyoshushwa kupitia Bandari ya Dar es salaam kuanzia mwezi Julai hadi Desemba, 2022, kiwango cha ruzuku kilikuwa kati ya Shilingi 80 hadi 277 kwa lita kwa mafuta ya petroli na Shilingi 83 hadi 412 kwa kila lita ya mafuta ya dizeli.
- 188. Mheshimiwa Spika**, wastani wa bei za mafuta zenye ruzuku katika kipindi hiki kwa mafuta ya petroli ilikuwa Shilingi 3,074 kwa lita na kwa upande wa dizeli ni Shilingi 3,162 kwa lita ikilinganishwa na wastani wa bei zisizokuwa na ruzuku ambazo kwa petroli ni Shilingi 3,238 kwa lita na kwa dizeli ni Shilingi 3,415 kwa lita sawa na wastani wa punguzo la Shilingi 164 kwa kila lita ya petroli na Shilingi 253 kwa kila lita ya dizeli. **Kielelezo Na. 14** kinaonesha wastani wa Mwenendo wa Bei za Mafuta katika Soko la Ndani kwa Mwaka 2022/23 na **Kielelezo Na. 15 (A&B)** kinaonesha mlinganisho wa bei za mafuta ya petroli na dizeli zenye ruzuku na zisizo na ruzuku.

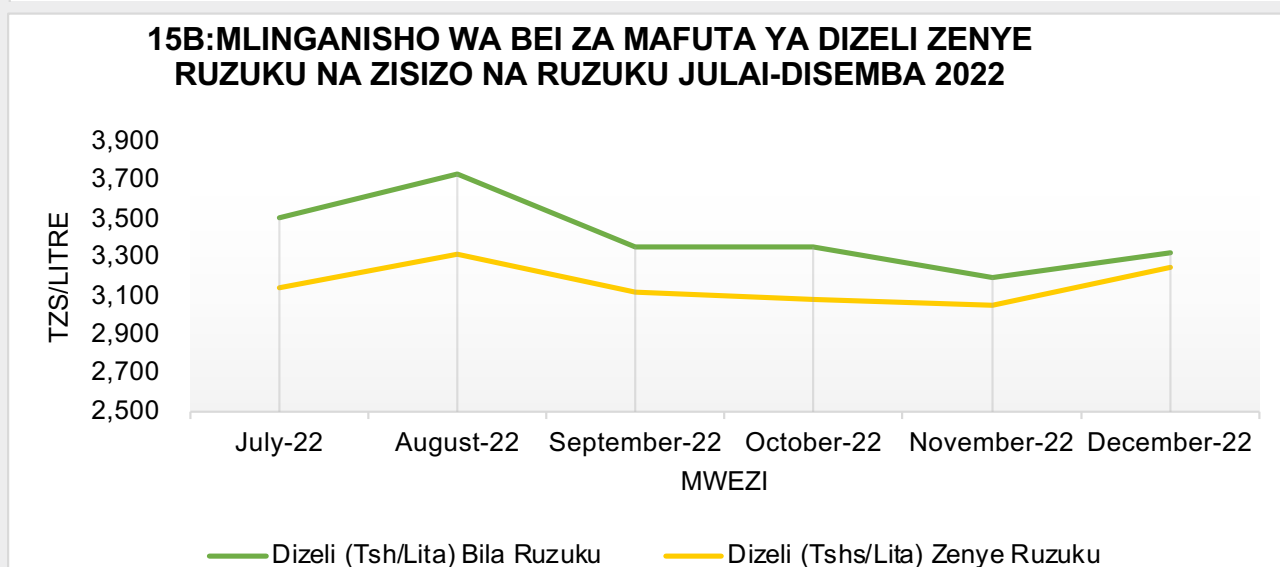
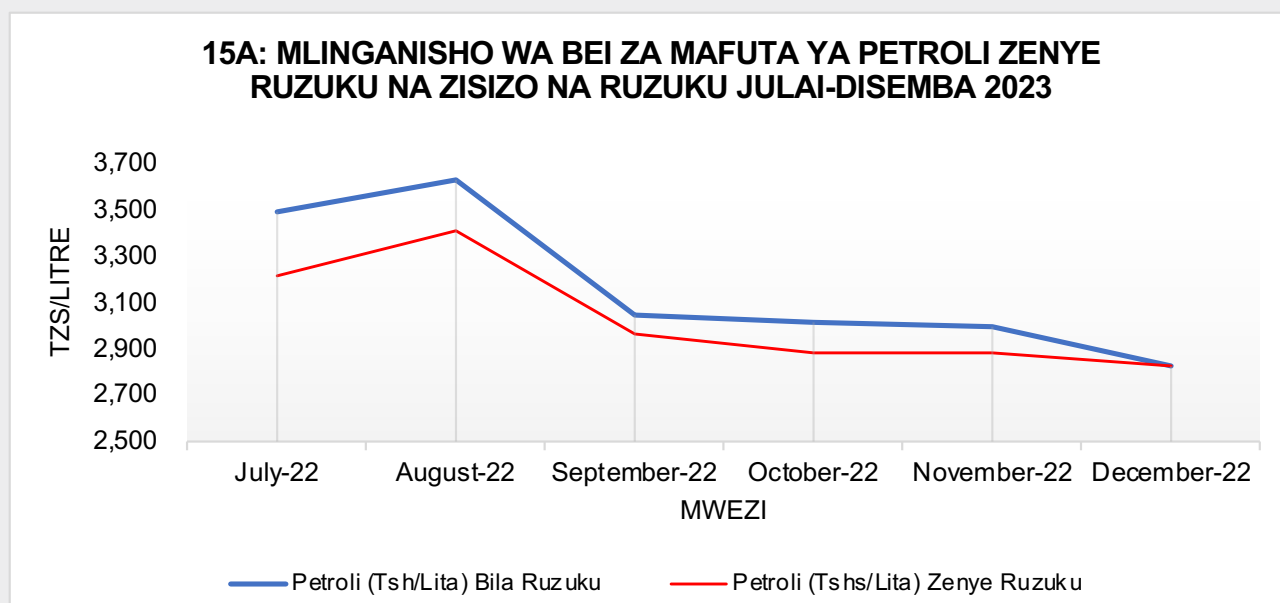
Kielelezo Na. 14: Wastani wa Mwenendo wa Bei za Mafuta katika Soko la Ndani kwa Mwaka 2022/23

Mwezi	Bei ya Petroli Bila Ruzuku (Sh./Lita)	Bei ya Petroli yenye Ruzuku (Sh./Lita)	Ruzuku ya Petroli (Sh./Lita)	Bei ya Dizeli Bila Ruzuku (Sh./Lita)	Bei ya Dizeli yenye Ruzuku (Sh./Lita)	Ruzuku ya Dizeli (Sh./Lita)	Mafuta ya Taa (Sh./Lita)
Julai-22	3,497	3,220	277	3,510	3,143	367	3,442
Agosti-22	3,630	3,410	220	3,734	3,322	412	3,765
Septemba-22	3,049	2,969	80	3,359	3,125	234	3,335
Oktoba-22	3,019	2,886	133	3,358	3,083	275	3,275
Novemba-22	2,996	2,886	110	3,197	3,052	145	3,111
Desemba-22	2,827	2,827	-	3,330	3,247	83	3,252
Januari-23	2,819	2,819	-	3,295	3,295	-	3,203
Februari-23	2,819	2,819	-	3,105	3,105	-	3,061

Machi-23	2,968	2,968	-	3,130	3,130	-	3,098
Aprili-23	2,781	2,781	-	2,847	2,847	-	2,929
Wastani wa Bei 2022/23	3,040	2,958		3,286	3,135		3,247
Wastani wa Bei 2021/22		2,510			2,352		2,265
Mabadiliko		15%			25%		30%
Wastani wa Bei Kipindi cha Ruzuku (Julai - Desemba 2022)	3,238	3,074	Wastani wa Ruzuku kwa Mwezi Shilingi 164 kwa lita	3,415	3,162	Wastani wa Ruzuku kwa Mwezi Shilingi 253 kwa lita	

Chanzo: EWURA

Kielelezo Na. 15(A&B): Mlinganisho wa Bei za Mafuta Zisizo na Ruzuku na Zenye Ruzuku Kuanzia Julai hadi Desemba 2022

Chanzo: EWURA

D.19: UDHIBITI WA MASUALA YA NISHATI KUPITIA EWURA

D.19.1: USIMAMIZI WA UBORA WA VITUO VYA MAFUTA

189. **Mheshimiwa Spika**, Serikali kupitia EWURA imeendelea kusimamia ubora wa ujenzi wa vituo vya mafuta ili kuhakikisha upatikanaji wa bidhaa za mafuta katika maeneo yote nchini. Hadi kufikia mwezi Aprili, 2023 kulikuwa na jumla ya vituo vya mafuta 2,306 vyenye leseni na vinavyotimiza vigezo vya ubora na usalama ikilinganishwa na vituo 2,063 vilivyokuwepo katika kipindi kama hicho mwaka 2021/22, sawa na ongezeko la asilimia 12. Aidha, Serikali imeendelea kuhamasisha na kusimamia ujenzi wa vituo vya mafuta katika maeneo ya vijijini vya gharama nafuu, ili kurahisisha upatikanaji wa bidhaa za mafuta zenye ubora na katika hali ya usalama katika maeneo hayo. Hadi kufikia mwezi Aprili, 2023 kulikuwa na vituo vya mafuta 352 katika maeneo ya vijijini ikilinganishwa na vituo 287 vilivyokuwepo katika kipindi kama hicho mwaka 2021/22 sawa na ongezeko la asilimia 23.

D.19.2: UDHIBITI WA BIASHARA YA VILAINISHI

190. **Mheshimiwa Spika**, Serikali kupitia EWURA imeendelea kusimamia ubora wa vilainishi vinavyoingizwa katika soko hapa nchini kwa kutoa leseni kwa wafanya-biashara wanaofanya biashara ya jumla ya vilainishi. Hadi kufikia tarehe 30 Aprili 2023, EWURA ilikuwa imetoa leseni 74 za Biashara ya Jumla ya Vilainishi na Leseni saba (7) za viwanda vya kutengeneza bidhaa hizo. Aidha, EWURA inashirikiana na Taasisi nyingine za Serikali, ikiwemo Tume ya Ushindani (FCC) na Shirika la Viwango Tanzania (TBS) katika kufanya ukaguzi wa pamoja ili kubaini bidhaa za vilainishi zilizopo sokoni ambazo hazikidhi viwango vya ubora stahiki na kuchukua hatua kwa mujibu wa Sheria. Ukaguzi uliofanyika kuanzia tarehe 11 hadi 28 Aprili 2023 katika Mikoa ya Dar es Salaam, Pwani, Dodoma na Tanga ulibaini uwepo wa bidhaa bandia na zisizokidhi viwango vya ubora katika mikoa hiyo. Kutokana na tatizo hilo, EWURA, TBS na FCC zinachukua hatua stahiki kwa mujibu wa sheria ikiwemo kuondoa bidhaa hizo sokoni. Pia kutokana na matokeo ya ukaguzi huo, EWURA imeanzisha kampeni ya ukaguzi kwa mikoa yote nchini ili kudhibiti tatizo hili.

D.19.3: UTEKELEZAJI WA PROGRAMU YA UWEKAJI VINASABA

191. **Mheshimiwa Spika**, Serikali iliendelea kutekeleza programu ya uwekaji vinasaba kwenye mafuta ili kuhakikisha mafuta yanayouzwa hapa nchini yamelipiwa kodi stahiki na pia kudhibiti ubora. Katika programu hii, Shirika la Viwango Tanzania (TBS) lina jukumu la kuweka vinasaba kwenye mafuta ya petroli na EWURA ina wajibu wa kufanya ukaguzi kwenye soko la ndani ili kuhakikisha mafuta yanayouzwa nchini yamezingatia kiwango stahiki cha vinasaba. Katika kipindi cha kuanzia Julai 2022 hadi Aprili 2023, jumla ya lita bilioni 3.33 za bidhaa za mafuta ziliwekwa vinasaba. Kati ya hizo, lita bilioni 1.36 zilikuwa za petroli, lita bilioni 1.96 za dizeli na lita milioni 7.9 za mafuta ya taa. Hili ni ongezeko la asilimia 3.8 ikilinganishwa na jumla ya lita bilioni 3.21 za mafuta yaliyowekwa vinasaba katika kipindi kama hicho mwaka 2021/2022. Aidha, EWURA imechukua sampuli kutoka kwenye vituo 881 kwa ajili ya kupima vinasaba ambapo sampuli za vituo 852 sawa na asilimia 96.71 zilikidhi viwango vya vinasaba.

D.19.4: SHUGHULI NYINGINE ZA KIUDHIBITI ZILIZOTEKELEZWA NA EWURA

192. Mheshimiwa Spika, Serikali kupitia EWURA katika kipindi cha mwezi Julai, 2022 hadi Aprili, 2023 imeendelea kutekeleza shughuli mbalimbali za udhibiti wa Sekta ya Nishati kama ifuatavyo:

1. Kufanya ukaguzi wa miundombinu ya usambazaji umeme ili kutathmini ubora wa miundombinu hiyo kwa lengo la kuhakikisha upatikanaji wa uhakika wa umeme kwa wananchi. Hadi kufikia mwezi Aprili, 2023 jumla ya miundombinu ya Mikoa 17 kati ya 29 ya ki - TANESCO ilikaguliwa;
2. Kutoa leseni 1,176 kwa Wakandarasi wa Umeme (electrical installations personnel) ikilinganishwa na leseni 902 zilizotolewa kipindi kama hicho mwaka 2021/22 sawa na ongezeko la asilimia 23.3. Kati ya leseni hizo Daraja A walikuwa (32); Daraja B (79); Daraja C (706); Daraja D (352); Daraja W (6); na Daraja S3 (1). Vilevile, EWURA iliendelea kufuatilia utekelezaji wa matumizi ya leseni hizo, ikiwemo kuhamasisha wananchi, taasisi za umma na binafsi kutumia mafundi umeme wenye leseni zitolewazo na EWURA;
3. Kuhuisha Kanuni mbili (2) za udhibiti, ambazo ni Kanuni ya Umeme ya Huduma za Ufungaji Mifumo ya Umeme – The Electricity (Installation Services) (Amendment) Rules, 2023 na Kanuni za Usimamizi wa Miundombinu na Biashara ya Mafuta - The Petroleum (Wholesale, Storage, Retail and Consumer Installation Operations) (Amendment) Rules, 2023. Marekebisho hayo ya Kanuni yanalenga kuongeza ufanisi katika utoaji wa leseni na kuwezesha wananchi kumudu gharama za huduma. Ufafanuzi wa Kanuni zilizohuishwa na bei elekezi ni kama inavyoonekana katika Kiambatisho Na. 9.
4. Kuendelea kuandaa na kuhuisha Kanuni na Miongozo mbalimbali ya Udhibiti sambamba na utoaji wa bei elekezi kwa bidhaa za mafuta na umeme nchini. Hadi kufikia mwezi Aprili, 2023, bei elekezi za Kampuni sita (6) za wazalishaji wadogo wa umeme ziliidhinishwa. Kampuni hizo ni, Husk Power Limited, Watu na Umeme Tanzania Limited, POWERGEN Renewable Energy Limited, Jumeme Rural Power Supply, na POWERCORNER Tanzania Limited. Bei hizi pamoja na mambo mengine, zinaendelea kuhamasisha na kuchochea uwekezaji binafsi katika uzalishaji umeme. Vilevile, Serikali kupitia EWURA imeendelea kukokotoa na kutoa bei elekezi za mafuta kwa kila mwezi;
5. Kuboresha mfumo wa kupokea maombi ya leseni za umeme, mafuta na vibali vya ujenzi wa miundombinu ya mafuta (Licensing and Order Information System – LOIS). Mfumo huu umerahisisha taratibu za maombi na upatikanaji wa leseni za Mafundi Umeme ambapo kwa sasa mara baada ya kuidhinishwa leseni humfikia muombaji moja kwa moja pasipo kufika ofisi za EWURA;
6. Kuendelea kuhakikisha kuwa wakati wote nchi ina mafuta ya kutosha ili kukidhi mahitaji kwa kusimamia mfumo wa Uagizaji Mafuta kwa Pamoja (BPS) na kuhakikisha Kampuni za mafuta zina mafuta ya kutosha kwa kufuatilia akiba ya mafuta ya kila Kampuni kila mwisho wa Juma. Aidha, kuanzia mwezi Julai, 2022 hadi Machi, 2023, kiasi cha LPG kilichoagizwa kilikuwa

tani 203,291 na kiasi cha vilainishi kilichozalishwa ni lita 37,983,966. Vilevile, vilainishi vilivyoagizwa nje ya nchi ni lita 10,104,536. Kiwango cha LPG kimeongezeka kwa asilimia 8, wakati kiwango cha vilainishi kimeongezeka kwa asilimia 11 ikilinganishwa na bidhaa hizo zilizoingizwa kwenye soko katika kipindi kama hicho kwa mwaka 2021/22;

7. Kufanya ukaguzi wa miundombinu ya mafuta 561 ili kuhakiki kama inakidhi viwango, ambapo miundombinu 463 sawa na asilimia 82.53 ilikidhi viwango. Aidha, EWURA imechukua sampuli 494 za mafuta kutoka katika vituo ili kuhakiki ubora wa mafuta. Kati ya sampuli hizo, Sampuli 479 sawa na asilimia 96.96 zilikidhi viwango vya ubora;
8. Kutoa leseni 316 za vituo vya mafuta, leseni 29 za kampuni za mafuta, leseni mbili (2) za maghala ya kuhifadhi mafuta, leseni mbili (2) za kampuni za gesi ya LPG, leseni 19 za mawakala wa Gesi ya LPG, leseni nane (8) za vituo vya mafuta kwa ajili ya matumizi binafsi, leseni saba (7) za wauzaji wa jumla wa vilainishi, leseni mbili (2) kwa ajili ya kuuza mafuta kwenye meli (bunkering business licence) na kibali kimoja (1) cha Ujenzi wa Mradi wa Bomba la EACOP;
9. Kuboresha Mfumo wa Kukokotoa Bei Kikomo za Mafuta (Cap Price Computations Information System - CIPS) ili kurahisisha ukokotoaji wa bei kikomo za kila mwezi kwa kuzingatia mabadiliko mbalimbali yanayojitokeza katika Sekta Ndogo ya Mafuta;
10. Kuendelea kusimamia Kampuni zinazomiliki maghala ya mafuta ili kukamilisha kazi ya kufunga mita (inlet flowmeters) za kupima mafuta katika mabomba yote yanayoingia kwenye maghala yao ikiwa ni moja ya hatua zilizochukuliwa na Serikali ili kudhibiti kiwango cha upotevu wa mafuta na kuleta ufanisi katika mfumo wa upokeaji mafuta kwenye maghala. Hadi kufikia mwezi Machi, 2023 maghala 17 kati ya 20 yalikuwa yamekamilisha ufungaji wa mita;
11. Kuboresha *National Petroleum and Gas Information System* (NPGIS). Mfumo huu unawezesha Serikali kupitia EWURA kupata taarifa za hali ya upatikanaji wa mafuta nchini;
12. Kuendelea kudhibiti Sekta Ndogo ya Gesi Asilia kwa kufanya ukaguzi wa mara kwa mara katika miundombinu ya uchakataji, usafirishaji na usambazaji wa gesi asilia katika mikoa ya Mtwara, Lindi, Pwani na Dar es Salaam. Kupitia ukaguzi huo, miundombinu ya gesi asilia hapa nchini ipo katika hali nzuri inayokidhi viwango vya ubora na usalama; na
13. Kutoa vibali vitatu (3) kwa ajili ya ujenzi wa miundombinu ya kujaza gesi asilia (CNG) katika magari yanayotumia nishati hiyo kwa Kampuni ya Taqa Dalbit Jijini Dar es Salaam, TP Company Ltd Bagamoyo na Dangote Cement Limited Mkuranga mkoani Pwani. EWURA imetoa pia vibali vitatu (3) kwa ajili ya ujenzi wa miundombinu ya kusambaza gesi asilia kwa TPDC Jijini Dar es Salaam na Mnazi Mmoja Mkoani Lindi pamoja na Kampuni ya PanAfrican Energy Jijini Dar es Salaam.

D.20: USHIRIKISHWAJI WA WATANZANIA KATIKA SEKTA YA MAFUTA NA GESI

193. Mheshimiwa Spika, Serikali iliendelea kusimamia utekelezaji wa Sera ya Ushiriki wa Watanzania katika Sekta Ndogo ya Mafuta na Gesi ambapo kwa upande wa Mradi wa EACOP jumla ya Watanzania 1,969 walijiriwa kupitia ajira za moja kwa moja na Watanzania 160 walijiriwa kwa ajili ya uchukuaji data za mitetemo za mfumo wa 3D katika Kitalu cha Ruvuma. Aidha, hadi kufikia mwezi Aprili, 2023, jumla ya Dola za Marekani milioni 134.6 sawa na Shilingi bilioni 313.14 zilitumika katika ununuzi wa bidhaa na huduma kutoka soko la ndani.

194. Mheshimiwa Spika, Serikali kupitia EWURA iliendelea kuzitambua kwa kuzisajili Kampuni za ndani na zile za ubia kwenye Kanzidata ya *Local Suppliers and Service Providers* (LSSP) kwa ajili ya kupatiwa kipaumbele cha fursa zilizopo kwenye miradi mbalimbali hususan Mradi wa EACOP. Hadi kufikia mwezi Aprili, 2023 jumla ya Kampuni 1,748 zilikuwa zimesajiliwa ambapo Kampuni 190 zilipata fursa za kuuza bidhaa na kutoa huduma mbalimbali kwenye Mradi.

Aidha, uwezo wa kampuni za Watanzania umeendelea kuimarika ambapo kampuni ya kitanzania (Solution Tag) ilishinda zabuni ya kukagua na kusafisha bomba la gesi asilia (intelligent pigging) lenye urefu wa mita 800 linalotoa gesi asilia kutoka katika kisima hadi ulipo mtambo wa kuchakata gesi asilia wa Mnazi Bay. Kazi hii itahusisha vilevile kukagua na kusafisha bomba la kilomita 27 linalosafirisha gesi kutoka ulipo mtambo wa kuchakata gesi wa Mnazi Bay hadi kituo cha kupokea gesi asilia Mtwara mjini. Zabuni hii ina thamani ya takriban Dola za Marekani 500,000 sawa na Shilingi bilioni 1.6.

D.21: KUIMARISHA UTENDAJI KAZI NA UTOAJI HUDUMA

195. Mheshimiwa Spika, ikiwa ni hatua ya kuimarisha mazingira ya utendaji kazi, Wizara ya Nishati iliendelea kusimamia utekelezaji wa Mradi wa Ujenzi wa Jengo la Ofisi za Wizara katika Mji wa Serikali Mtumba, Dodoma. Mradi huo unaotekelezwa na Mkandarasi, Shirika la Nyumba la Taifa (NHC) umefikia **asilimia 62.82** na unatarajiwa kukamika mwezi Oktoba, 2023.

196. Mheshimiwa Spika, katika kuhakikisha taasisi zilizo chini ya Wizara zinaimarisha utendaji kazi na utoaji wa huduma, Wizara ilisimamia uidhinishwaji wa Miundo ya Taasisi, Miundo ya Maendeleo ya Utumishi na Miundo ya Mishahara kwa Taasisi za TANESCO, REA na PBPA. Aidha, Wizara iliendelea kuwajengea uwezo watumishi wake pamoja na Taasisi zilizo chini yake ambapo jumla ya watumishi 32 walipatiwa mafunzo ya muda mrefu na watumishi 1,948 walipatiwa mafunzo ya muda mfupi katika kada mbalimbali ndani na nje ya nchi. Kati ya hao, watumishi wa Wizara walikuwa 71, TANESCO 1,258, TPDC 305, REA 100, PURA 58, PBPA 30 na EWURA 158.

197. Mheshimiwa Spika, jumla ya watumishi 127 walipandishwa vyeo katika kada mbalimbali ambapo wa Wizara ni 23, EWURA 92, PURA mmoja (1) na TPDC 11. Vilevile, watumishi watatu (3) walibadilishwa Kada.

198. Mheshimiwa Spika, Serikali kupitia Wizara ya Nishati iliendelea kuchukua hatua za kuimarisha Taasisi za TPDC na TANESCO ili kuvutia uwekezaji, utendaji na mapato ya Taasisi hizo. Mwezi Septemba, 2022 Serikali iliridhia kubadili madeni ya TANESCO yanayofikia **Shilingi trilioni 2.4** kuwa mtaji wa Shirika hilo na pia kubadili mkopo wa Mradi wa Ujenzi wa Bomba na Mitambo ya Kuchakata Gesi Asilia wa **Dola za Marekani bilioni 1.19** kuwa mtaji wa Serikali kwa TPDC. Kwa sasa, Serikali kupitia Wizara ya Fedha na Mipango ipo katika hatua za mwisho za ubadilishaji wa madeni hayo kuwa mtaji wa Taasisi hizo ambapo taratibu hizo zinatarijiwa kukamilika ndani ya mwaka 2022/23. Kubadilishwa kwa madeni ya Serikali kwa TANESCO na TPDC kuwa mtaji wa mashirika hayo kutaimarisha Mizania ya Hesabu (*Balance Sheet*) za Taasisi hizo na hivyo kuziwezesha kukopesheka, kuvutia uwekezaji na kuimarisha mapato.

199. Mheshimiwa Spika, Serikali iliendelea kuimarisha utendaji wa Taasisi za EWURA na TPDC, ambapo Mhe. Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania alimteua Mwenyekiti wa Bodi ya Wakurugenzi ya EWURA na Watendaji Wakuu wa Taasisi za EWURA na TPDC. Aidha, Wizara imeendelea kusimamia utendaji wa Taasisi hizo ili zifanye kazi kwa tija inayotarajiwa.

D.22: MAFANIKIO YALIYOPATIKANA KATIKA UTEKELEZAJI WA MPANGO NA BAJETI KWA MWAKA 2022/23

200. Mheshimiwa Spika, mafanikio mbalimbali yamepatikana katika utekelezaji wa Mpango na Bajeti ya Wizara ya Nishati kwa mwaka 2022/23. Mafanikio hayo ni pamoja na yafuatayo:

- 1) Uwezo wa mitambo ya kufua umeme iliyounganishwa katika mfumo wa Gridi ya Taifa umeongezeka kwa asilimia 10.5 na kufikia MW 1,872.05 ikilinganishwa na MW 1,694.55 zilizokuwepo mwaka 2021/22;
- 2) Ujenzi wa Mradi wa Kuzalisha Umeme kwa Kutumia Maji wa Julius Nyerere (JNHPP), MW 2,115 umefikia asilimia 86.89 ikilinganishwa na asilimia 60.22 za mwezi Aprili, 2022;
- 3) Hadi kufikia tarehe 23 Mei, 2023 kina cha maji ya Bwawa la JNHPP kilikuwa kimefikia mita 160.51 kutoka usawa wa bahari ambapo ili kuweza kuzalisha umeme, kiwango cha chini cha maji kinatakiwa kufikia mita 163 kutoka usawa wa bahari;
- 4) Mradi wa Kinyerezi 1 Extension wa MW 185 umekamilika ambapo mitambo yote minne (4) imewashwa na inachangia MW 185 katika Gridi ya Taifa. Utekelezaji wa mradi huo mwaka 2021/22 ulikuwa umefikia asilimia 88;
- 5) Mradi wa Kuzalisha Umeme kwa Kutumia Maji wa Rusumo – MW 80 umefikia asilimia 99 na unatarajiwa kukamilika mwezi Julai, 2023, ambapo mwaka 2021/22 ulikuwa asilimia 91.6;
- 6) Ujenzi wa Njia ya Kusafirisha Umeme Msongo wa kV 220 yenye urefu wa kilomita 144 kutoka Geita hadi Nyakanazi na Kituo cha Kupoza Umeme Nyakanazi umekamilika;

- 7) Ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme msongo wa kV 220 kutoka Rusumo hadi Nyakanazi yenye urefu wa kilomita 94 umekamilika, ambapo mwaka 2021/22 utekelezaji ulikuwa umefikia asilimia 79;
- 8) Ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme kutoka JNHPP hadi Chalinze – kV 400 yenye urefu wa kilomita 160 umefikia asilimia 93.5 ikilinganishwa na asilimia 44 mwaka 2021/22. Aidha, ujenzi wa kituo cha Kupoza Umeme cha Chalinze ambacho ni sehemu ya mradi huo umefikia asilimia 64 ikilinganishwa na asilimia 3.59 mwaka 2021/22;
- 9) Miundombinu ya kusafirisha umeme imeongezeka na kufikia jumla ya urefu wa kilomita 6,363.27 sawa na ongezeko la asilimia 4.1 ikinganishwa na kilomita 6,111.27 zilizokuwepo hadi kufikia mwezi Mei, 2022;
- 10) Miundombinu ya kusambaza umeme imeongezeka na kufikia kilomita 168,548.36 sawa na ongezeko la asilimia 9.5 ikilinganishwa na kilomita 153,988.49 zilizokuwepo hadi kufikia mwezi Mei, 2022;
- 11) Serikali imesainiwa mikataba 26 na wakandarasi kwa ajili ya kutekeleza miradi mbalimbali ya kuimarisha Gridi ya Taifa ili kukabiliana na uchakavu wa miundombinu ya usafirishaji na usambazaji wa umeme. Aidha, imesainiwa pia Mikataba 14 ya kuimarisha usambazaji wa umeme vijijini;
- 12) Serikali imetoa Shilingi bilioni 16.43 kwa ajili ya malipo ya fidia kwa wananchi 6,500 wanaopisha mradi wa ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme msongo wa kV 400 kutoka Iringa hadi Sumbawanga kupitia Mbeya na Tunduma (TAZA) na Wananchi 4,750 tayari wamelipwa fidia zao;
- 13) Ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme msongo wa kV 132 kutoka Tabora hadi Katavi umefikia asilimia 26.7 na unatarajiwa kukamilika mwezi Januari, 2024;
- 14) Ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme msongo wa kV 220 kutoka Morogoro hadi Dodoma kwa ajili ya uendeshaji wa Treni ya Umeme (SGR Lot II) umefikia asilimia 98 na unatarajiwa kukamilika mwezi Agosti, 2023, ikilinganishwa na asilimia 88 za mwaka 2021/22;
- 15) Kukamilisha taratibu za upatikanaji wa fedha kwa ajili ya utekelezaji wa miradi ya kuzalisha umeme ya Kakono (MW 87), Malagarasi (MW 49.5) pamoja na miradi ya kusafirisha umeme ya Tanzania – Zambia (TAZA);
- 16) Kuzima mitambo inayotumia mafuta ya Kibondo, Kasulu, Ngara, Biharamulo na Loliondo kwa kuunganisha Wilaya hizo katika Gridi ya Taifa na hivyo kuokoa takribani Shilingi bilioni 60 kwa mwaka zilizokuwa zinatumika kuendesha majenereta hayo;
- 17) Jumla ya wateja 4,319,258 wameunganishiwa umeme hadi mwezi Aprili, 2023, ikiwa ni ongezeko la asilimia 12.4 ikilinganishwa na wateja 3,842,096 waliokuwepo mwezi Juni, 2022;
- 18) Vijiji 1,880 kati ya 4,071 vilivyosalia katika kuunganishiwa umeme, sawa na asilimia 46.18 vimeunganishiwa umeme na vijiji vyote vitakuwa vimeunganishiwa umeme ifikapo Juni, 2024;

- 19) Serikali imeanza zoezi la kusambaza umeme katika vitongoji vyote 36,755 ambavyo kwa sasa havina umeme kati ya vitongoji 64,760 vya Tanzania Bara;
- 20) Kukamilika kwa ujenzi wa kituo cha kupoza umeme cha Ifakara (220/33kV, 1x20MVA) na kuunganisha umeme kwa wateja 1,588 katika vijiji nane (8) na vitongoji saba (7) katika Wilaya za Kilombero na Ulanga;
- 21) Kukamilika kwa ununuzi wa mtambo wa kuchoronga visima vya uhakiki (drilling rig) kwa miradi ya jotoardhi. Kupatikana kwa Mtambo huu kutawezesha uchimbaji kwa maeneo yote yaliyoainishwa kuwa na viashiria vya jotoardhi na kupata matokeo stahiki kwa haraka;
- 22) Serikali imekamilisha uandaaji wa Mwongozo na Kanuni za Utoaji Mikopo kwa waendelezaji wa ujenzi wa vituo vidogo vya mafuta vijijini. Aidha, fursa za mikopo husika zimetangazwa na waombaji wanatakiwa kuwasilisha maombi hadi kufikia tarehe 30 Agosti, 2023;
- 23) Usimamizi wa miradi ya kupeleka umeme Vijijini umeimarishwa kwa kuchukua hatua mbalimbali, ikiwemo kuajiri Waratibu wa miradi hiyo katika Wilaya zote za Tanzania Bara, kutolewa kwa kibali cha kuajiri Wahandisi 20 wa miradi ya umeme vijijini, kununua magari 21 kwa ajili ya kusimamia na kufuatilia utekelezaji wa miradi hiyo na kuboresha vigezo vya zabuni za kuwapata wakandarasi ili kuhakikisha ni wakandarasi wenye sifa na uwezo tu ndiyo wanapewa kazi za miradi ya umeme vijijini;
- 24) Wamepatikana waendelezaji watatu (3) wa miradi ya kusambaza umeme kwa kutumia nguvu ya jua katika visiwa 28 vilivyopo katika mikoa ya Kagera (8), Mwanza (13), Mara (3) na Lindi (4) na kuunganisha umeme kwa wateja 9,515;
- 25) Bei elekezi za Kampuni sita (6) za wazalishaji wadogo wa umeme ziliidhinishwa na zinahamasisha na kuchochea uwekezaji binafsi katika uzalishaji umeme;
- 26) Wamepatikana Wakandarasi wanne (4) kwa ajili ya kusambaza umeme katika Vituo vya Afya 66 na Pampu za Maji 333 vilivyopo vijijini katika mikoa 25 Tanzania Bara;
- 27) Jumla ya taasisi 43,925 zinazotoa huduma kwa jamii ikiwemo za Elimu, Biashara, Pampu za Maji, Vituo vya Afya na Nyumba za Ibada zimeunganishiwa umeme ikilinganishwa na taasisi 40,408 mwaka 2021/22;
- 28) Wamepatikana wakandarasi kwa ajili ya kupeleka umeme katika maeneo 336 ya wachimbaji wadogo wa madini, maeneo ya kilimo na viwanda katika maeneo mbalimbali Tanzania Bara;
- 29) Serikali imebadili madeni ya TPDC ya Dola za Marekani bilioni 1.19 na TANESCO ya Shilingi trilioni 2.4 kuwa mitaji ya mashirika hayo ili kuvutia uwekezaji pamoja na kuimarisha utendaji na mapato ya mashirika hayo;
- 30) Kimepatikana kibali cha utafutaji wa awali (reconnaissance permit) wa mafuta na gesi asilia katika Kitalu cha Eyasi Wembere kwa Shirika la Maendeleo ya Petroli Tanzania (TPDC);

- 31) Kukamilika kwa majadiliano na Wawekezaji, ya Mkataba wa Nchi Hodhi (Host Government Agreement-HGA) na Mkataba wa Uzalishaji na Ugawanywaji Mapato (PSA), kwa ajili ya utekelezaji wa Mradi wa Kuchakata na Kusindika Gesi Asilia kuwa Kimiminika (Liquefied Natural Gas – LNG) wenye manufaa makubwa nchini na ambao utavutia uwekezaji wa Dola za Marekani bilioni 42.00 (takribani shilingi trilioni 98.7). Majadiliano ya mradi huu yamechukua takribani miaka saba (7) tangu yalipoanza rasmi mwezi Septemba, 2016;
- 32) Serikali imeanzisha Ofisi Mahsusi ya Mradi wa Kuchakata na Kusindika Gesi Asilia kuwa Kimiminika (Liquefied Natural Gas – LNG), ikiwa ni hatua ya kuhakikisha mradi unaratibiwa, kufuatiliwa na kuwezesha kwa tija na ufanisi ili manufaa yake yapatikane kwa wakati na kama ilivyokusudiwa;
- 33) Kukamilisha malipo ya fidia kwa wananchi 387 kati ya 388 waliopisha maeneo 14 ya ujenzi wa kambi kwa ajili ya mradi wa EACOP pamoja na wananchi 9,024 kati ya 9,325 wanaopisha eneo la mkuza wa bomba ya mradi huo;
- 34) Jumla ya Kampuni za ndani na zile za ubia 1,748 zimesajiliwa katika Kanzidata ya Local Suppliers and Service Providers (LSSP) hadi mwezi Aprili, 2023, ambapo 190 zimepata fursa za kuuza bidhaa na kutoa huduma mbalimbali katika Mradi wa EACOP;
- 35) Jumla ya Watanzania 1,969 walijiriwa kupitia ajira za moja kwa moja katika mradi wa EACOP na Watanzania 160 walijiriwa kwa ajili ya uchukuaji data za mitetemo za mfumo wa 3D katika Kitalu cha Ruvuma;
- 36) Nchi imeendelea kuwa na uhakika wa usalama wa upatikanaji wa mafuta ambapo katika kipindi chote cha Julai, 2022 hadi Mei, 2023 kumekuwepo na akiba ya mafuta ya kutosha;
- 37) Uzalishaji wa gesi asilia umeongezeka na kufikia Futi za Ujazo Bilioni 68.02 ikilinganishwa na Futi za Ujazo Bilioni 59.96 kwa kipindi kama hicho mwaka 2021/22 sawa na ongezeko la asilimia 13;
- 38) Kuanza kwa kazi ya kudurusu Mkataba Kifani wa Uzalishaji na Ugawanaji wa Mapato (MPSA) kwa lengo la kuuhuisha ili kuendana na mazingira ya uwekezaji wa sasa katika Sekta Ndogo ya Mafuta na Gesi Asilia;
- 39) Kukamilika kwa maandalizi ya rasimu ya Ramani ya Kidijitali (Interactive Digital Petroleum Reference Map) kwenye Mfumo wa Taarifa wa Kijiografia (Geographical Information System – GIS) inayotoa taarifa za Vitalu vya utafutaji na uzalishaji wa mafuta na gesi asilia nchini inayotarajiwa kuanza kutumika rasmi mwezi Juni, 2023;
- 40) Utiaji saini kwa mkataba wa nyongeza wa uzalishaji na ugawanaji mapato ya gesi iliyogundulika Ntorya katika kitalu cha Ruvuma. Mkataba huo ambao utekelezaji wake utawezesha kuendeleza gesi asilia ya Kitalu hicho ya takriban Futi za Ujazo Trilioni 1.6 ulisainiwa baina ya Wizara ya Nishati, TPDC na Kampuni ya ARA (Oman);
- 41) Serikali iliendelea kufanikisha ushiriki wa Sekta Binafsi katika uendelezaji wa Sekta ya Nishati ambapo Mikataba (MoUs) mbalimbali ilisainiwa. Mikataba hiyo ni baina ya Serikali na Kampuni ya ENOC LLC ya Falme za Kiarabu kwa ajili ya ujenzi wa kituo kikubwa cha kupokea na kuhifadhi

mafuta jijini Dar es Salaam; pamoja na Serikali na kampuni za Total Eren (MW 200), Abu Dhabi FutureEnergy Company PJSC - Masdar (MW 2,000), Sumitomo (MW 300 – 600), Mbeya Power Ltd (MW 300) na Kilwa Energy (MW 318) kwa ajili ya utekelezaji wa miradi ya kuzalisha umeme kwa kutumia nishati jadidifu, gesi asilia na makaa ya mawe; na

- 42) Kufanyika kwa mjadala wa kitaifa wa Nishati safi ya kupikia tarehe 1 na 2 Novemba, 2022 ambapo matokeo ya mjadala huo ni pamoja na kuandaliwa kwa Dira na Mkakati wa Nishati Safi ya Kupikia utakaozinduliwa mwezi Julai, 2023 na kuanza kutumika.
- 43) Serikali imeunda Bodi ya Wakurugenzi ya EWURA, inayoongozwa na Waziri Mstaafu, Profesa Mark Mwandosya, pamoja na kuteua Mtendaji Mkuu wa Mamlaka hiyo;
- 44) Serikali iliunda Bodi mpya ya REA inayoongozwa na Waziri Mstaafu, Mama Janet Mbene; na
- 45) Serikali iliunda Bodi mpya ya TPDC, inayoongozwa na Katibu Mkuu Kiongozi Mstaafu, Balozi Ombeni Sefue, na kufanya mabadiliko makubwa kwenye menejimenti ya Shirika hilo. Serikali pia imeondoa menejimenti yote ya kampuni tanzu ya TANOIL na kutengeneza mkakati mpya wa biashara na uendeshaji wa kampuni hiyo.

E. CHANGAMOTO ZILIZOPO NA UTATUZI WAKE

201. **Mheshimiwa Spika**, pamoja na mafanikio yaliyopatikana katika mwaka 2022/23, mahitaji ya nishati ya umeme na gesi asilia nchini yameendelea kukua kutokana na kuimarika kwa shughuli za kiuchumi na kijamii. Hatua zinazochukuliwa na Wizara ili kupatia ufumbuzi ukuaji huo ni pamoja na kuhakikisha miradi ya uzalishaji, usafirishaji na usambazaji wa umeme na gesi asilia inakamilishwa kwa wakati pamoja na kuendelea kuwekeza katika shughuli za utafiti wa mafuta na gesi asilia. Aidha, kwa kuwa miradi ya nishati ni ya gharama kubwa, Wizara itaendelea kuvutia uwekezaji wa Sekta Binafsi ili kuimarisha upatikanaji wa fedha za kugharamia utekelezaji wake.

MPANGO NA BAJETI KWA MWAKA 2023/24

202. **Mheshimiwa Spika**, baada ya kutoa taarifa ya utekelezaji wa shughuli za Wizara kwa mwaka 2022/23, sasa napenda kuwasilisha Mpango na Bajeti kwa mwaka 2023/24.

- 203. Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2023/24 Wizara itaendelea kutekeleza vipaumbele tulivyoviweka mwaka jana, ikiwa ni pamoja kuimarisha uzalishaji, usafirishaji na usambazaji wa umeme; kuimarisha upatikanaji wa nishati vijijini na vitongojini pamoja na kuendeleza shughuli za mafuta na gesi nchini na kuwezesha upatikanaji wa nishati safi ya kupikia. Aidha, mkazo utaelekezwa pia katika kuimarisha utoaji wa huduma kupitia Taasisi zilizo chini ya Wizara, kushirikisha Sekta Binafsi katika uendelezaji wa Sekta ya Nishati pamoja na ushiriki wa wazawa katika shughuli za mafuta na gesi asilia. Dhamira yetu ya jumla ni kuifanya Sekta ya Nishati kushamirisha shughuli za biashara na uzalishaji mali, kuziwezesha Sekta nyingine za huduma na uzalishaji mali kutimiza malengo yao na pia Sekta ya Nishati kuchangia katika ukuaji wa uchumi na kufikiwa kwa malengo ya jumla ya nchi yetu.
- 204. Mheshimiwa Spika**, Mpango na Bajeti ya Wizara kwa mwaka 2023/24 pamoja na mambo mengine, umezingatia Dira ya Taifa ya Maendeleo ya Mwaka 2025, Mpango wa Tatu wa Maendeleo wa Taifa wa Miaka Mitano (FYDP III) 2021/22 – 2025/26, Ilani ya Uchaguzi Mkuu ya CCM ya Mwaka 2020, Maagizo ya Viongozi wa Kitaifa katika Sekta ya Nishati, Mwongozo wa Mpango na Bajeti kwa Mwaka 2022/23 pamoja na Mpango Mkakati wa Wizara wa Miaka Mitano (2021/22 - 2025/26). Miongozo mingine iliyozingatiwa ni Sera, Mikakati na Programu mbalimbali za Kisekta na Kitaifa pamoja na Malengo ya Maendeleo Endelevu ya Umoja wa Mataifa (SDGs) ya mwaka 2030 kuhusu masuala ya nishati.

SEKTA NDOGO YA UMEME NA NISHATI JADIDIFU

F.1: MIRADI YA KUZALISHA UMEME

- 205. Mheshimiwa Spika**, kama nilivyoeleza awali, moja ya kazi kubwa zilizo mbele yetu ni kuhakikisha kwamba nchi yetu inazalisha umeme wa kutosha. Ili kutimiza azma yetu na maelekezo ya Ilani ya Uchaguzi ya CCM ya kuzalisha Megawati 5,000 ifikapo 2025, Serikali imeandaa miradi kadhaa ambayo ipo katika hatua mbalimbali za utekelezaji na maandalizi.

F.1.1: MIRADI ILIYOPO KATIKA HATUA ZA UTEKELEZAJI

i) Mradi wa Kuzalisha Umeme kwa Kutumia Maji wa Julius Nyerere (JNHPP) – MW 2,115

- 206. Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2023/24, Serikali itakamilisha Mradi wa Kuzalisha Umeme kwa Kutumia Maji wa Julius Nyerere (JNHPP) – MW 2,115 ambapo jumla ya fedha za ndani Shilingi trilioni 1.5 zimetengwa. Ninayo furaha kulitaarifu Bunge lako Tukufu kwamba katika kipindi cha wiki moja kuanzia leo, bwawa letu

litafikisha kiwango cha ujazo wa maji (yaani mita 163 kutoka usawa wa bahari) kinachoweza kuanza uzalishaji wa umeme. Katika mwaka ujao wa fedha, Serikali itakamilisha ufungaji wa mitambo ya kuzalisha umeme; kujenga njia ya kusafirisha umeme kutoka katika kituo cha kufua umeme (*power house*) hadi kituo cha kupokelea umeme (*switchyard*), kukamilisha barabara za kudumu katika eneo la mradi. Vilevile, katika mwaka ujao wa fedha, tutafanya tukio jingine la kihistoria la kuwasha mashine ya kwanza na kuingiza umeme kwenye Gridi ya Taifa.

207. Mheshimiwa Spika, vilevile, katika mwaka ujao wa fedha Serikali kupitia TANESCO inatarajia kuanza utekelezaji wa miradi ya kijamii (CSR) inayotokana na makubaliano ya Mkataba wa ujenzi wa mradi wa JNHPP. Kwa kuanzia, Serikali itajenga chuo kikubwa cha kisasa cha ufundi wa umeme na mafuta na gesi mkoani Lindi. Mradi unatarajiwa kukamilika mwezi Juni, 2024.

ii) Mradi wa Kuzalisha Umeme kwa Kutumia Gesi Asilia wa Kinyerezi I Extension (MW 185)

208. Mheshimiwa Spika, katika mradi huu ambao ujenzi wake umekamilika kwa **asili-mia 100** na kwa sasa unachangia **MW 185** katika Gridi ya Taifa, Serikali itakamilisha kazi za ujenzi katika maeneo mengine ikiwemo ujenzi wa barabara na upanuzi wa kituo cha kupoza umeme cha Kinyerezi na ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme msongo wa kV 132 yenye urefu wa kilomita 19.2 kutoka Kinyerezi hadi Mbagala kupitia Gongo la Mboto. Jumla ya **Shilingi bilioni 40** fedha za ndani zimetengwa ili kutekeleza kazi hizo.

iii) Mradi wa Kuzalisha Umeme kwa Kutumia Maji wa Ruhudji (MW 358)

209. Mheshimiwa Spika, Serikali itaendelea na taratibu za kutafuta fedha kwa ajili ya ujenzi wa mradi huu kutoka kwa Washirika wa Maendeleo kupitia mikopo ya masharti nafuu pamoja na kukamilisha tathmini ya kuangalia uwezekano wa kupata fedha kupitia soko la Hisa na Mitaji. Aidha, Serikali itaanza kufanya malipo ya fidia kwa wananchi wanaopisha eneo la mradi pamoja na ujenzi wa miundombinu wezeshi ambapo **Shilingi bilioni 6.27** fedha za ndani zimetengwa kwa ajili ya kazi hizo.

iv) Mradi wa Kuzalisha Umeme kwa Kutumia Maji wa Rumakali (MW 222)

210. Mheshimiwa Spika, pamoja na kutafuta fedha za ujenzi wa mradi huu kutoka kwa Washirika wa Maendeleo na kupitia soko la Hisa na Mitaji, Serikali itaanza ujenzi wa miundombinu wezeshi ikijumuisha barabara za kufika eneo la mradi na kuanza kufanya malipo ya fidia kwa wananchi wanaopisha eneo la mradi. Jumla ya Shilingi bilioni 5.25 fedha za ndani zimetengwa kwa ajili ya utekelezaji wa kazi hizo.

v) Mradi wa Kuzalisha Umeme kwa Kutumia Maji wa Kikonge (MW 321)

211. Mheshimiwa Spika, katika mradi huu, Serikali pia itatafuta fedha kutoka kwa Washirika wa Maendeleo kwa ajili ya ujenzi wa mradi na kupitia soko la Hisa na Mitaji ikiwa ni njia mbadala ya kupata fedha. Vilevile, Serikali itakamilisha Tathmini ya Athari kwa Mazingira na Jamii (ESIA) kwa ajili ya mradi wa kufua umeme pamoja

na njia za kusafirisha umeme kutoka kwenye Bwawa hadi kituo cha kupoza umeme Madaba (Ruvuma). Jumla ya Shilingi milioni 500 fedha za ndani zimetengwa ili kutekeleza kazi hizo.

vi) Mradi wa Kuzalisha Umeme kwa Kutumia Maji wa Malagarasi (MW 49.5)

212. Mheshimiwa Spika, Serikali itakamilisha taratibu za kumpata Mkandarasi wa ujenzi wa bwawa; kuanza ujenzi wa bwawa; kuendelea na ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme msongo wa **kV 132** kutoka kwenye bwawa la kuzalisha umeme hadi katika kituo cha kupoza umeme cha Kidahwe; na kukamilisha ununuzi wa vifaa vya ujenzi wa miundombinu ya kuunganisha wateja. Jumla ya **Shilingi bilioni 15.52** zimetengwa kwa ajili ya utekelezaji wa kazi hizo ambapo kati ya hizo **Shilingi milioni 350** ni fedha za ndani na **Shilingi bilioni 15.17** ni fedha za nje.

vii) Mradi wa Kuzalisha Umeme kwa Kutumia Maji wa Kakono (MW 87.8)

213. Mheshimiwa Spika, Serikali imekamilisha upatikanaji wa fedha za kutekeleza mradi huu. Kazi zitakazofanyika ni pamoja na kulipa fidia kwa wananchi wanaopisha mradi; kukamilisha taratibu za kumpata Mshauri Mwelekezi; kuwapata Wakandarasi wa ujenzi; na kuanza ujenzi wa mradi. Jumla ya **Shilingi bilioni 39.15** zimetengwa ambapo kati ya hizo, **Shilingi bilioni 2.62** ni fedha za ndani na **Shilingi bilioni 36.53** ni fedha za nje.

viii) Mradi wa Kuzalisha Umeme kwa Kutumia Jua wa Shinyanga (MW 150)

214. Mheshimiwa Spika, katika mwaka ujao wa fedha, kwa mara ya kwanza katika historia ya nchi yetu, tutaingiza umeme unaozalishwa kwa nguvu ya jua katika Gridi ya Taifa. Serikali itakamilisha malipo ya fidia kwa wananchi wanaopisha mradi na kuanza ujenzi wa mradi. Jumla ya **Shilingi bilioni 27.63** zimetengwa kwa ajili ya utekelezaji wa kazi hizo ambapo kati ya hizo, **Shilingi milioni 500** ni fedha za ndani na **Shilingi bilioni 27.13** ni fedha za nje.

ix) Mradi wa Kuzalisha Umeme kwa Kutumia Gesi Asilia – Mawe Project (MW 150)

215. Mheshimiwa Spika, mradi huu unahusu usimikaji wa mitambo ya kuzalisha umeme kwa kutumia gesi asilia yenye uwezo wa kuzalisha jumla ya **MW 150** ambapo **MW 90** zitakuwa katika eneo la Tegeta (Dar es Salaam) na **MW 60** eneo la Mwanambaya – Mkuranga (Pwani). Hadi kufikia mwezi Aprili, 2023, Upembuzi Yakinifu wa mradi umekamilika na hatua za ununuzi zinaendelea. Gharama ya utekelezaji wa mradi huu ni **Shilingi bilioni 345**. Kazi zitakazotekelezwa ni kukamilisha ununuzi na kusimika mitambo ya kufua umeme katika maeneo tajwa. Serikali kupitia TANESCO imetenga jumla ya **Shilingi bilioni 345** kwa ajili ya utekelezaji wa mradi huu. Mradi huu unatarajiwa kuanza mwezi Agosti, 2023 na kukamilika mwezi Julai, 2024.

x) Ukarabati wa Kituo cha Kufua Umeme cha Hale Hydro Power Plant

216. **Mheshimiwa Spika**, Serikali itaendelea na kazi za ukarabati wa mradi ambapo **Shilingi bilioni 6.4** fedha za nje zimetengwa. Kazi zinazotarajiwa kufanyika ni kumaliza kazi za kuchimba handaki (*escape tunnel*), ujenzi wa barabara, uwekaji wa mitambo ya uzalishaji na kuanza matengenezo ya kituo cha kupoza umeme.

F.1.2: MIRADI ILIYOPO KATIKA HATUA ZA MAANDALIZI

i) Mradi wa Kuzalisha Umeme kwa Kutumia Gesi Asilia wa Mtwara (MW 300)

217. **Mheshimiwa Spika**, Serikali itaanza taratibu za malipo ya fidia kwa wananchi watakaopisha eneo la ujenzi wa kituo cha kufua umeme na kazi ya uwekaji wa mipaka ya mkuza wa njia ya kusafirisha umeme kutoka Mtwara hadi Somanga Fungu na kuendelea na taratibu za kupata fedha kutoka Serikali ya Japan kupitia JICA. Jumla ya Shilingi bilioni 1.50 fedha za ndani zimetengwa kwa ajili ya utekelezaji wa kazi hizo.

Kutokana na changamoto mahsusi ya upatikanaji wa umeme mkoani Mtwara, na kwa kuzingatia kwamba gesi inayotumika katika uzalishaji wa umeme nchini inatoka katika Mkoa huo, Serikali itachukua hatua za dharura, zitakazozaa matunda ndani ya miezi sita, za kuimarisha upatikanaji wa umeme katika mkoa wa Mtwara.

ii) Mradi wa Kuzalisha Umeme kwa Kutumia Gesi Asilia – Mwamba Project (MW 450) (Kinyerezi III)

218. **Mheshimiwa Spika**, mradi huu unalenga kuzalisha jumla ya **MW 450** ambapo **MW 300** zitazalishwa kwa kutumia gesi asilia na **MW 150** kwa kutumia mvuke (*steam*) katika eneo la Kinyerezi. Mradi umepangwa kutekelezwa katika awamu mbili ambapo awamu ya kwanza itahusisha ufungaji wa mitambo yenye uwezo wa **MW 300** na awamu ya pili itahusisha **MW 150** na hivyo kufikia jumla ya **MW 450**. Hadi kufikia mwezi Aprili, 2023 Serikali imekamilisha kazi ya kuhuisha Upembuzi Yakinifu na kuanza kufanya Tathmini ya Athari kwa Mazingira na Jamii (ESIA). Serikali inakusudia kuanza mazungumzo na Serikali ya Sweden kupitia Shirika lake la *Export Credit Agency (EKN)* kwa ajili ya kupata fedha kwa ajili ya utekelezaji wa mradi zinazokadiriwa kuwa **Dola za Marekani milioni 500** sawa na **Shilingi trilioni 1.17**, kuanza taratibu za manunuzi, kumpata Mshauri Mwelekezi na Mkanadarasi na kuanza maandalizi kwa ajili ya ujenzi wa mradi. Jumla ya **Shilingi bilioni 1.5** fedha za ndani zimetengwa kwa ajili ya utekelezaji wa kazi hizo.

F.2: MIRADI YA KUSAFIRISHA NA KUSAMBAZA UMEME

219. Mheshimiwa Spika, msingi wa kupata umeme wa uhakika ni kuwa na miundombinu thabiti na ya kutosheleza ya kusafirisha na kusambaza. Kutokana na changamoto ya muda mrefu ya miundombinu chakavu na isiyotosheleza kusafirisha na kusambaza umeme, Serikali imeandaa miradi kadhaa ya kukabiliana na changamoto hiyo ambayo ipo katika hatua mbalimbali za utekelezaji na maandalizi.

F.2.1: MIRADI ILIYOPO KATIKA HATUA ZA UTEKELEZAJI

i) Mradi wa Njia ya Kusafirisha Umeme Msongo wa kV 400 kutoka Singida – Arusha – Namanga

220. Mheshimiwa Spika, Serikali imetenga **Shilingi bilioni 15.91** fedha za nje kwa ajili ya kukamilisha kazi za ujenzi wa mradi zikijumuisha kufanya majaribio ya miundombinu iliyojengwa katika mradi huu.

ii) Ujenzi wa Njia ya Kusafirisha Umeme Msongo wa kV 400 kutoka Iringa hadi Sumbawanga kupitia Mbeya na Tunduma (TAZA)

221. Mheshimiwa Spika, mradi huu utaiunganisha Gridi ya Taifa na mfumo wa Gridi wa nchi za Kusini mwa Afrika na kuwezesha biashara ya umeme kufanyika miongoni mwa nchi zetu. Vilevile, mradi huu utaimarishaji upatikanaji wa umeme katika mikoa ya Iringa, Mbeya na Songwe, na kufikisha Gridi ya Taifa katika Mkoa wa Rukwa. Serikali kupitia TANESCO itakamilisha ulipaji fidia kwa Wananchi wanaopisha mradi na kuanza ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme pamoja na vituo vya kupoza umeme ambapo **Shilingi bilioni 56.32** zimetengwa kwa ajili ya kuanza utekelezaji wa kazi hizo. Kati ya fedha hizo, **Shilingi bilioni 3.00** ni fedha za ndani na **Shilingi bilioni 53.32** ni fedha za nje.

iii) Mradi wa Njia ya Kusafirisha Umeme Msongo wa kV 400 kutoka Kigoma – Nyakanazi

222. Mheshimiwa Spika, kazi za ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme, vituo vya kupoza umeme pamoja na miundombinu ya usambazaji umeme zinaendelea ambapo **Shilingi bilioni 34** zimetengwa. Kati ya hizo, **Shilingi milioni 600** ni fedha za ndani na **Shilingi bilioni 33.4** ni fedha za nje.

iv) Ujenzi wa Kituo cha Kupoza Umeme Shinyanga

223. Mheshimiwa Spika, mradi huu unahusu ujenzi wa kituo cha kupoza umeme chenye uwezo wa **MVA 315** cha Ibadakuli (Shinyanga). Utekelezaji wa mradi huu utawezesha upatikanaji wa umeme wa uhakika katika mikoa ya Kanda ya Ziwa ikiwemo Shinyanga na hivyo kuchochea shughuli za kiuchumi hususan uchimbaji wa madini. Aidha, kituo hiki kitakuwa chanzo cha umeme kwa ajili ya uendeshaji wa Treni ya Umeme (SGR) kwa maeneo ya Kanda ya Ziwa. Gharama ya mradi huu ni **Dola za Marekani milioni 50** sawa na takribani **Shilingi bilioni 117.25**. Jumla ya **Shilingi bilioni 2.7** fedha za ndani zimetengwa kwa ajili ya utekelezaji wa mradi.

- v) **Mradi wa Njia ya Kusafirisha Umeme kV 220 Geita – Nyakanazi**
224. **Mheshimiwa Spika**, Serikali itakamilisha ujenzi wa miundombinu ya usambazaji umeme katika vijiji vyote 32 vilivyopitiwa na mradi ambapo **Shilingi bilioni 11.72** fedha za nje zimetengwa.
- vi) **Mradi wa Ujenzi wa Njia ya Kusafirisha Umeme Msongo wa kV 220 kutoka Benaco hadi Kyaka**
225. **Mheshimiwa Spika**, Serikali imetenga **Shilingi bilioni 5.8** fedha za ndani kwa ajili ya kukamilisha uthamini wa mali za wananchi wanaopisha mradi; kulipa fidia wananchi wanaopisha mradi; kuwapata Mshauri Mwelekezi na Mkandarasi wa ujenzi wa mradi; na kuanza ujenzi wa mradi.
- vii) **Mradi wa Ujenzi wa Njia ya Kusafirisha Umeme Msongo wa kV 220 kutoka Rusumo hadi Nyakanazi**
226. **Mheshimiwa Spika**, Serikali itakamilisha malipo ya fidia kwa wananchi walio-salia na kuendelea na malipo kwa kipindi cha uangalizi (*retention money*) kwa Mkandarasi wa ujenzi. Jumla ya **Shilingi bilioni 3.84** zimetengwa kwa ajili ya utekelezaji wa mradi huu ambapo kati ya hizo **Shilingi milioni 225** ni fedha za ndani na **Shilingi bilioni 3.62** ni fedha za nje.
- viii) **Mradi wa Njia ya Kusafirisha Umeme Msongo wa kV 400 kutoka Julius Nyerere hadi Chalinze na Kituo cha Kupoza Umeme, Chalinze**
227. **Mheshimiwa Spika**, Serikali itakamilisha utekelezaji wa mradi wa njia ya kusafirisha umeme kutoka JNHPP hadi Chalinze na kituo cha kupoza umeme cha Chalinze. Jumla ya **Shilingi bilioni 20.50** fedha za ndani zimetengwa kwa ajili ya ukamilishaji wa mradi.
- ix) **Mradi wa Kuimarisha Gridi ya Taifa (National Grid Stabilization Project)**
228. **Mheshimiwa Spika**, Serikali itaendelea na utekelezaji wa miradi inayoendelea chini ya mradi wa kuimarisha Gridi ya Taifa katika maeneo mbalimbali nchini ambapo jumla ya **Shilingi bilioni 473.40** fedha za ndani zimetengwa kwa ajili ya utekelezaji wa mradi huu. Serikali pia itanza matayarisho ya awamu ya pili ya mradi huu ikiwa ni pamoja na: kuainisha maeneo itakapotekelzwa miradi hiyo; kufanya Upembuzi Yakunifu; kufanya Tathmini ya Athari kwa Mazingira na Jamii (ESIA); kufanya uthamini wa mali za wananchi watakaopisha miradi; na kufanya usanifu wa miradi.
- x) **Mradi wa Ukarabati na Uboreshaji wa Gridi ya Taifa (TANESCO Transmission Grid Rehabilitation & Upgrade Project – TTGRUP)**
229. **Mheshimiwa Spika**, Serikali itafanya ununuzi wa vifaa na kuanza kazi za ujenzi wa mradi. Jumla ya **Shilingi bilioni 29.61** fedha za nje zimetengwa kwa ajili ya utekelezaji wa mradi.

F.2.2: MIRADI ILIYOPO KATIKA HATUA ZA UTAYARISHAJI

- i) **Mradi wa Njia ya Kusafirisha Umeme kV 400 Sumbawanga – Mpanda – Kigoma**
- 230. **Mheshimiwa Spika**, Serikali itakamilisha uhuishaji wa Upembuzi Yakinifu wa mwaka 2016; kukamilisha usanifu wa mradi; na kuendelea na taratibu za kuwapata Wakandarasi wa ujenzi wa mradi baada ya taratibu za ufadhili kukamilika. Serikali kupitia TANESCO imetenga jumla ya **Shilingi milioni 100** kwa ajili ya utekelezaji wa kazi hizo.
- ii) **Mradi wa Njia ya Kusafirisha Umeme Msongo wa kV 400 kutoka Chalinze hadi Dodoma**
- 231. **Mheshimiwa Spika**, Serikali itakamilisha ulipaji wa fidia wa mali za wananchi watakaopisha mradi na kuanza ujenzi wa mradi. Jumla ya **Shilingi milioni 500** fedha za ndani zimetengwa kwa ajili ya kazi hizo.
- iii) **Mradi wa Njia ya Kusafirisha Umeme kV 220 kutoka Makutupora hadi Tabora kwa Ajili ya Uendeshaji wa Treni ya Umeme (SGR Lot III)**
- 232. **Mheshimiwa Spika**, Serikali kupitia TANESCO itakamilisha Upembuzi Yakinifu; kuendelea na taratibu za kumpata Mshauri Mwelekezi na Mkandarasi wa ujenzi; kufanya tathmini ya mali za wananchi wanaopisha mradi; kufanya malipo ya fidia kwa wananchi watakaopisha mradi; na kuanza ujenzi wa mradi.
- iv) **Mradi wa Njia ya Kusafirisha Umeme Msongo wa kV 220 kutoka Tabora hadi Isaka kwa Ajili ya Uendeshaji wa Treni ya Umeme (SGR Lot IV)**
- 233. **Mheshimiwa Spika**, Serikali itakamilisha Upembuzi Yakinifu; kuendelea na taratibu za kumpata Mshauri Mwelekezi na Mkandarasi wa ujenzi, kufanya tathmini ya mali na kulipa fidia kwa wananchi watakaopisha mradi; na kuanza ujenzi wa mradi.
- v) **Mradi wa Njia ya Kusafirisha Umeme Msongo wa kV 220 kutoka Mwanza hadi Isaka kwa Ajili ya Uendeshaji wa Treni ya Umeme (SGR Lot V)**
- 234. **Mheshimiwa Spika**, Serikali kupitia TANESCO itakamilisha tathmini ya mali za wananchi wanaopisha mradi, kufanya malipo ya fidia kwa wananchi hao pamoja na kuanza ujenzi wa mradi.
- vi) **Mradi wa Njia ya Kusafirisha Umeme Msongo wa kV 400 kutoka Segera – Same hadi Lemugur (Arusha)**
- 235. **Mheshimiwa Spika**, Serikali itakamilisha Upembuzi Yakinifu wa mradi na kuanza taratibu za kutafuta fedha kwa ajili ya utekelezaji wa mradi. Gharama za kufanya Upembuzi Yakinifu ni **Dola za Marekani milioni 1** sawa na **Shilingi bilioni 2.35** na fedha hizi zinatolewa na AfDB.

vii) **Mradi wa Njia ya Kusafirisha Umeme (Submarine Cable) Msongo wa kV 220 kutoka Tanzania Bara (Ununio) hadi Zanzibar**

236. **Mheshimiwa Spika**, kutokana na umuhimu wa mradi huu, Serikali itakamilisha Upembuzi Yakinifu wa mradi kwa ufadhili wa AfDB utakaogharimu **Dola za Marekani milioni 1** sawa na **Shilingi bilioni 2.35**, kutafuta fedha na kuanza utekelezaji wa mradi.

viii) **Mradi wa Ujenzi wa Kituo cha Kupoza Umeme Manyoni (Manyoni Substation – MVA 60)**

237. **Mheshimiwa Spika**, Serikali itakamilisha Tathmini ya Athari kwa Mazingira na Jamii; tathmini ya mali za wananchi watakaopisha mradi; kukamilisha taratibu za kufafuta fedha kwa ajili ya utekelezaji wa mradi; na kuanza taratibu za kumpata Mkandarasi Mjenzi wa mradi. Serikali kupitia TANESCO imetenga **Shilingi milioni 100** kwa ajili ya utekelezaji wa kazi hizi za awali.

ix) **Mradi wa Ujenzi wa Vituo vya Kupoza Umeme katika Kila Wilaya Nchini**

238. **Mheshimiwa Spika**, mradi huu unahusu ujenzi wa vituo vya kupoza umeme vya Gridi ya Taifa katika Wilaya zote nchini. Mradi unalenga kupunguza upotevu wa umeme unaotokana na umbali mrefu wa njia za usambazaji umeme katika maeneo mbalimbali nchini. Gharama za mradi zinakadiriwa kuwa **Shilingi trilioni 4.20** na zitatolewa na Serikali. Mradi umepangwa kutekelezwa katika awamu tano (5) ambapo katika kila awamu vitajengwa vituo vya kupoza umeme kumi na tano (15).

239. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2023/24, Serikali kupitia TANESCO itaanza utekelezaji wa mradi huu kwa kufanya Upembuzi Yakinifu wa mradi; Tathmini ya Athari kwa Mazingira na Jamii; tathmini ya mali za wananchi watakaopisha mradi; na kuanza taratibu za kuwapata Wakandarasi na kutafuta fedha za ujenzi wa mradi. Serikali kupitia TANESCO imetenga **Shilingi bilioni 5.4** kwa ajili ya utekelezaji wa kazi hizo. **Kielelezo Na. 16** kinaonyesha mpango wa utekelezaji wa mradi huu na gharama ya kila awamu. Aidha, **Kiambatisho Na. 10** ni mchanganuo wa miradi itakayotekelezwa katika kila Wilaya kwa kila awamu.

Kielelezo Na. 16: Mpango wa Utekelezaji wa Mradi na Gharama ya kila Awamu

Awamu	Muda wa Utekelezaji	Idadi ya Vituo	Makadirio ya Gharama (TZS)
Awamu ya Kwanza	(2024/25 – 2026/27)	15	1,011,195,100,000.00
Awamu ya Pili	(2027/28 – 2030/31)	15	682,735,320,000.00
Awamu ya Tatu	(2031/32 – 2033/34)	15	776,347,805,000.00
Awamu ya Nne	(2034/35 – 2036/37)	15	872,309,300,000.00
Awamu ya Tano	(2037/38 – 2039/40)	15	853,886,150,000.00
Jumla		75	4,196,473,675,000.00

x) Mradi wa Kuboresha Utendaji Kazi wa TANESCO (Corporate Management System – CMS)

240. **Mheshimiwa Spika**, mradi huu unalenga kuboresha hali ya utendaji kazi wa TANESCO kwa kuanzisha mifumo itakayoweza kuongeza ufanisi wa utendaji kazi. Mradi huu unatekelezwa sambamba na mradi wa kusafirisha umeme wa *Tanzania – Zambia Interconnector Transmission Project (TAZA)* kwa gharama ya **Dola za Marekani milioni 34.8** sawa na **Shilingi bilioni 81.61**. Serikali kupitia TANESCO itakamilisha taratibu za ufungaji wa vifaa vya mtandao na usalama wa mfumo na kuwajengea uwezo wataalamu kuhusu uendeshaji na usimamizi wa mifumo itakayofungwa. Serikali imetenga **Shilingi bilioni 12.56** fedha za nje kwa ajili ya utekelezaji wa kazi hizo.

xi) Mradi wa Kusafirisha Umeme Msongo wa kV 400 kutoka Tanzania hadi Uganda (Masaka - Ibadakuli)

241. **Mheshimiwa Spika**, mradi huu unahusu ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme msongo wa **kV 400** yenye urefu wa kilomita 617 kutoka Tanzania hadi Uganda pamoja na ujenzi wa kituo cha kupoza umeme cha Kyaka. Kwa sasa Serikali kupitia TANESCO inakamilisha Upembuzi Yakinifu pamoja na usanifu wa awali wa mradi. Kwa mwaka 2023/24 kazi zitakazofanyika ni pamoja na Tathmini ya Athari kwa Mazingira na Jamii na kutafuta fedha kwa ajili ya utekelezaji wa mradi. Serikali kupitia TANESCO imetenga jumla ya **Shilingi milioni 250** kwa ajili ya utekelezaji wa kazi hizo.

242. **Mheshimiwa Spika**, pamoja na mradi wa kusafirisha umeme kutoka Tanzania hadi Uganda, Serikali itaendelea kukamilisha taratibu za awali na kutafuta fedha kwa ajili ya utekelezaji wa miradi ya kusafirisha umeme kwa ajili ya kuunga Gridi za Taifa za nchi jirani ikiwemo mradi wa kusafirisha umeme msongo wa kV 400 kutoka Tanzania hadi Malawi (TAMA); kV 400 kutoka Tanzania hadi Msumbiji (MOTA); kV 400 kutoka Tanzania hadi DRC; na njia ya pili ya msongo wa kV 400 kutoka Tanzania hadi Kenya. Kukamilika kwa miradi hii pamoja na miradi inayoendelea ya Tanzania – Kenya na TAZA kutawezesha mauziano ya umeme kati ya Tanzania na nchi jirani.

xii) Miradi wa Kusafirisha Umeme Msongo wa kV 400 North East Grid (NEG 1, 2 na 3)

243. **Mheshimiwa Spika**, mradi huu nahusu ujenzi wa njia za kusafirisha umeme msongo wa kV 400 na kV 220 pamoja na ujenzi wa vituo vya kupoza umeme. Mradi huu umegawanyika kwenye awamu tatu za utekelezaji ambazo ni NEG 1, NEG 2 na NEG 3.

244. **Mheshimiwa Spika**, awamu ya kwanza (NEG 1) inahusu ujenzi wa njia za kusafirisha umeme msongo wa kV 400 Chalinze – Kinyerezi – Mkuranga yenye urefu wa kilometa 135.5 na vituo vya kupoza umeme vya Kinyerezi, Mkuranga, Morogoro pamoja na upanuzi wa kituo cha Chalinze. Gharama ya mradi ni **Dola za Marekani milioni 265.94** sawa na **Shilingi bilioni 623.66** kwa ufadhili wa Benki ya Exim China.

245. **Mheshimiwa Spika**, awamu ya pili (NEG 2) inahusu ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme msongo wa kV 400 Chalinze – Dodoma yenye urefu wa kilometa 345, kV 400 Chalinze – Segera yenye urefu wa kilometa 181, kituo cha kupoza umeme cha Segera na upanuzi wa kituo cha kupoza umeme cha Dodoma. Gharama za mradi ni **Dola za Marekani milioni 279.80** sawa na **Shilingi bilioni 656.16** na awamu hii inatarajiwa kutekelezwa kwa ushirikishwaji wa sekta binafsi.
246. **Mheshimiwa Spika**, awamu ya tatu (NEG 3) inahusu ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme msongo wa kV 220 Chalinze – Bagamoyo yenye urefu wa kilometa 90, kV 220 Segera – Tanga yenye urefu wa kilometa 64, vituo vya kupoza umeme Bagamoyo, Tanga na Mwanza. Gharama za mradi ni **Dola za Marekani milioni 139.00** sawa na **Shilingi bilioni 325.97** na pia awamu hii inatarajiwa kutekelezwa kwa kushirikisha wawekezaji binafsi.

F.3: MIRADI MINGINE ITAKAYOTEKELEZWA, MATENGENEZO YA MITAMBO NA UTENDAJI WA KAMPUNI TANZU ZA TANESCO (TCPM NA ETDCO)

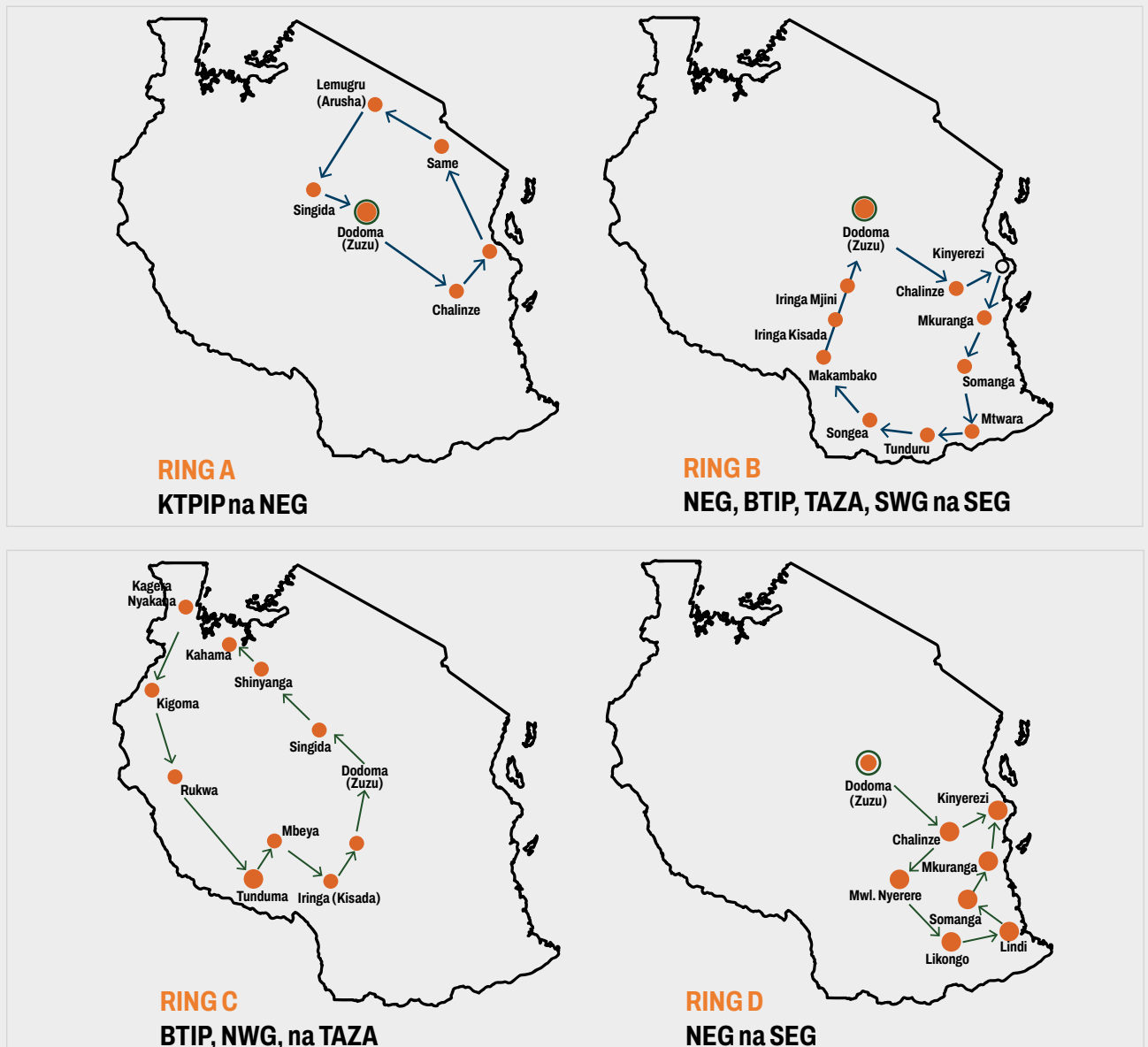
247. **Mheshimiwa Spika**, TANESCO kupitia mapato ya ndani itafanya matengenezo kinga katika kituo cha Kinyerezi II na Tegeta na kufanya matengenezo makubwa ya mitambo miwili ya kufua umeme katika kituo cha Ubungo I. Aidha, Shirika litaendelea kutekeleza miradi inayolenga kuongeza uwezo wa miundombinu ya kusafirisha umeme, kuboresha mifumo ya uendeshaji Gridi, kukarabati miundombinu ya usafirishaji umeme, kuweka mifumo ya kisasa ya mawasiliano katika vituo vya kupoza umeme na kujenga vituo vidogo vya kuendesha Gridi (*unmanned substations*). Vilevile, TANESCO itatekeleza miradi ya kuweka mifumo ya kisasa ya usambazaji umeme (*distribution network automation*), kufunga mita janja (*smart meters*) na miradi mingine ya matengenezo ya miundombinu ya usambazaji umeme. Jumla ya **Shilingi bilioni 407.13** zinatarajiwa kutumika kwa ajili ya kazi hizo.
248. **Mheshimiwa Spika**, Serikali kupitia kampuni tanzu ya TANESCO ya TCPM imepanga kuanza uzalishaji wa nguzo za zege Mkoani Tabora na kuanzisha mchakato wa kupata fedha kwa ajili ya kuanzisha uzalishaji Mkoani Mbeya kwa kutumia jengo la Iyunga *Old Power Station* lililokua likitumika zamani kuzalisha umeme wa mafuta. Pia Kampuni ina mpango wa kuingia makubalino ya ubia na Wawekezaji binafsi ili kuongeza mtaji wa Kampuni.
249. **Mheshimiwa Spika**, aidha, Serikali kupitia kampuni tanzu ya TANESCO ya ETDCO itakamilisha ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme msongo wa kV 132 kutoka Tabora hadi Urambo na kutoka Urambo hadi Kidahwe Mkoani Kigoma na hivyo kuimarisha zaidi upatikanaji wa umeme wa uhakika katika mkoa wa Kigoma na kuendelea na utekelezaji wa miradi ya umeme vijijini katika Mikoa ya Geita na Kigoma kupitia REA.
250. **Mheshimiwa Spika**, TANESCO inafanya manunuzi mengi na ya gharama kubwa wakati wote na kwa mpigo. Kwa kuzingatia umuhimu wa manunuzi katika ufanisi wa utendaji wa Shirika, na kwa kuzingatia changamoto za miaka mingi ya nyuma katika eneo hili, Serikali na Menejimenti na Bodi ya Shirika imefanya mabadiliko makubwa ya kuboresha mfumo wa manunuzi ili kuongeza ufanisi wa utendaji wa Shirika. Pamoja na kuboresha mfumo wa manunuzi, watumishi na watendaji wa

Shirika wasio waaminifu na wazembe wameondolewa na kubadilishwa katika nafasi zao. Kutokana na mabadiliko hayo, Shirika limeweza kufanya manunuzi ya miradi mikubwa ikiwemo wa Gridi imara kwa ufanisi mkubwa. Katika mwaka ujao wa fedha, Serikali na Shirika wataendelea na jitihada hizo kwa kasi zaidi kwa kuzingatia ushauri, mapendekezo na maelekezo ya Bunge kupitia Kamati ya Kisekta na Kamati ya PAC.

F.4: USHIRIKISHWAJI WA SEKTA BINAFSI KATIKA MIRADI YA KUSAFIRISHA UMEME

251. **Mheshimiwa Spika**, Serikali itaendelea kushirikiana na sekta binafsi katika utekezaji wa miradi ya kuzalisha na kusafirisha umeme. Katika miradi ya kusafirisha umeme sekta binafsi zitahusishwa kukamilisha mizunguko ya kuelekea mikoa ya Kusini (*Ring D*) na Kaskazini (*Ring A*). Kwa ujumla miradi ya kusafirisha umeme kwa msongo wa **kV 400** inatekelezwa ili kukamilisha mizunguko mikuu minne nchini (*Ring A, B, C na D*) ili kuimarisha na kuboresha upatikanaji wa umeme nchini. **Kielelezo Na.17** kinaonesha mizunguko minne ya msongo wa **kV 400**.

Kielelezo Na.17: Mizunguko Minne (Ring A, B, C na D) ya Msongo wa kV 400

Chanzo: TANESCO

252. **Mheshimiwa Spika**, vilevile, Serikali kupitia TANESCO itakamilisha taratibu na kuanza utekelezaji wa miradi ya kufua umeme inayotarajiwa kutekelezwa na wawekezaji binafsi ikiwemo: Total Eren; PJSC - Masdar; Kilwa Energy; na Mbeya Power Ltd. Utekelezaji wa miradi hiyo utawezesha Serikali kufikia azma ya kuwa na **MW 5,000** ifikapo mwaka 2025. **Kiambatisho Na. 11** kinaonesha miradi ya kuzalisha na kusafirisha umeme pamoja na vituo vya kupoza umeme inayotarajiwa kukamilika katika kipindi cha mwaka 2023/24 hadi 2025/26.

F.5: MIRADI YA NISHATI VIJIJINI

253. **Mheshimiwa Spika**, manufaa ya kichumi na kijamii yatokanayo na kuimarika kwa upatikanaji wa nishati vijijini ni mengi. Hivyo, katika mwaka 2023/24 Serikali kupitia REA itaendelea na utekelezaji wa miradi ya nishati vijijini kama ifuatavyo:

i) **Mradi wa Kusambaza Umeme Vijijini Awamu ya Tatu Mzunguko wa Pili (REA III Round II)**

254. **Mheshimiwa Spika**, kazi zilizopangwa kutekelezwa ni pamoja na: kukamilisha ujenzi wa njia za umeme wa Msongo wa Kati na Mdogo; kufunga mashineumba; na kuunganisha wateja wa awali na hivyo kukamilisha kazi ya kufikisha umeme katika vijiji vyote 12,318 ifikapo mwezi Juni, 2024. **Shilingi bilioni 9.9** fedha za ndani zimetengwa kwa ajili ya kukamilisha mradi huu.

ii) **Mradi wa Kusambaza Umeme katika Vitongoji – (Hamlet Electrification Project – HEP)**

255. **Mheshimiwa Spika**, Serikali inatambua kwamba pamoja na mafanikio ya kufikisha umeme karibu katika kila kijiji, bado asilimia zaidi ya 50 ya vitongoji nchini havijafikiwa na umeme. Serikali imedhamiria kufikisha umeme katika kila kitongoji nchini na mwaka ujao wa fedha safari hiyo inaanza. Kazi hii tutaifanya kwa awamu na kwa hatua, lakini pia kwa utaratibu mpya ambao utaharakisha utekelezaji wa mradi. Kazi zilizopangwa kutekelezwa kwa mwaka 2023/24 ni pamoja na ujenzi wa miundombinu ya kusambaza umeme katika vitongoji 2,034 nchini ambavyo bado havijafikiwa na miundombinu ya umeme. Serikali kupitia REA kwa kuanzia imetenga jumla ya **Shilingi bilioni 377.05** fedha za ndani kwa ajili ya utekelezaji wa mradi.

256. **Mheshimiwa Spika**, Wizara inakamilisha kufanya uchambuzi na kuandaa mapendekezo ya namna ya kupata fedha zitakazowezesha kufikisha umeme katika vitongoji vyote vilivyosalia Tanzania Bara ndani ya miaka mitano, badala ya takriban miaka 20 kwa kutegemea vyanzo vya sasa vya Mfuko wa Nishati Vijijini.

iii) **Mradi wa Ujazilizi Awamu ya Pili B**

257. **Mheshimiwa Spika**, Serikali kupitia REA itakamilisha utekelezaji wa mradi huu na hivyo kuwezesha ujenzi wa jumla ya kilomita 4,246 za msongo mdogo, ufungaji wa mashineumba 1,277 na kuunganisha wateja wa awali 95,334 katika mikoa tisa (9) ya Arusha, Geita, Kagera, Katavi, Kigoma, Lindi, Morogoro, Njombe na Songwe. Jumla ya **Shilingi bilioni 24.76** fedha za nje zimetengwa kwa ajili ya utekelezaji wa kazi hizo.

iv) Mradi wa Kuwezesha Ujenzi wa Vituo Vidogo vya Kusambaza bidhaa za Mafuta ya Petroli Vijijini

258. **Mheshimiwa Spika**, kazi zilizopangwa kutekelezwa ni kuendelea kuwawezesha waendelezaji wa miradi ya ujenzi wa vituo vidogo vya bidhaa za mafuta katika maeneo ya vijijini ambayo hayana huduma hizo. Uwezeshaji utafanyika kwa njia ya mikopo ya gharama nafuu. Serikali imetenga **Shilingi bilioni 10.00** fedha za ndani kwa ajili ya utekelezaji wa kazi hizo. Serikali pia itaboresha utaratibu wa utoaji wa mikopo kulingana na mahitaji ili wahitaji wengi zaidi wa maeneo ya vijiji waweze kuipata.

v) Mradi wa Ufungaji wa Mifumo ya Umeme Jua kwenye Makazi Yaliyo Visiwani

259. **Mheshimiwa Spika**, mradi huu unahusu kufunga na kusambaza mifumo itakayozalisha umeme kwa kutumia nishati ya jua katika makazi yaliyo kwenye visiwa 41 vya Mikoa ya Kagera (6), Lindi (3), Mara (10), Mwanza (11) na Rukwa (1). Mradi utahusisha ufungaji wa mifumo ya umeme jua 7,000 katika makazi. Gharama za Mradi ni **Shilingi bilioni 9.4** ambapo katika mwaka 2023/24, **Shilingi bilioni 3.52**, fedha nje zimetengwa kwa ajili ya utekelezaji wa kazi hizo.

vi) Programu ya Kuwezesha Waendelezaji wa Miradi Midogo ya Nishati Jadidifu Vijijini chini ya Utaratibu wa Kusaidia Uandaaji wa Miradi (PPSF)

260. **Mheshimiwa Spika**, Programu hii inalenga kutoa msaada wa kiufundi na fedha kwa waendelezaji wa miradi midogo ya nishati jadidifu vijijini chini ya Utaratibu wa Kusaidia Uandaaji wa Miradi ili kupata ufadhili kwa ajili ya uendelezaji wa miradi yao. Programu hii itawezesha waendelezaji wa miradi nane (8) kuandaa maandiko ya miradi ikiwemo Mpango wa Biashara; Tathmini ya Athari kwa Mazingira na Jamii; na Upembuzi Yakinifu. Serikali kupitia REA imetenga **Shilingi bilioni 4.70** fedha za nje kwa ajili ya kazi hiyo.

vii) Mpango wa Uendelezaji Miradi ya Nishati Jadidifu Inayofua Umeme kwa Kutumia Nguvu ya Maji

261. **Mheshimiwa Spika**, Mpango huu unahusisha kuwawezesha Waendelezaji wadogo wa miradi ya kufua umeme kwa kutumia maji (*mini grids*) nchini. Lengo la Mpango huu ni kutoa motisha kwa Waendelezaji hao na kuvutia uwekezaji zaidi katika miradi hiyo. Katika Mpango huu, Serikali kupitia REA itatoa ruzuku kwa Waendelezaji wa wa miundombinu yenye uwezo wa kufua umeme hadi kufikia **MW 10**. Jumla ya **Shilingi bilioni 5.00** fedha za ndani zimetengwa kwa ajili ya utekelezaji wa kazi hizo.

F.6: UENDELEZAJI WA RASILIMALI YA JOTOARDHI

262. **Mheshimiwa Spika**, Serikali kupitia TGDC itaendelea na utekelezaji wa kazi za uhakiki na kufanya utafafiti wa Juu ya ardhi (*Surface exploration*) wa miradi ya Jotoardhi itakayowezesha uzalishaji wa **MW 200** kwa kuanzia. Aidha, kazi zilizopangwa kutekelezwa mwaka 2023/24 kwa kila mradi ni kama ifuatavyo:

i) **Miradi wa Jotoardhi Ngozi (Mbeya) - MW 70**

263. **Mheshimiwa Spika**, Serikali kupitia TGDC itakamilisha utekelezaji wa programu ya uchorongaji wa visima vitatu (3) vya uhakiki ili kuhakiki hifadhi, kiwango na ubora wa rasilimali ya jotoardhi katika eneo la Ngozi (Mbeya). Serikali kupitia TANESCO imetenga jumla ya **Shilingi bilioni 7.0** kwa ajili ya utekelezaji wa kazi hizo.

ii) **Mradi wa Jotoardhi Kiejo-Mbaka (Mbeya) – MW 60**

264. **Mheshimiwa Spika**, Serikali kupitia TGDC itakamilisha taratibu za kumpata Mshauri Mwelekezi (*Drilling Consultant*) na kuanza utekelezaji wa programu ya uchorongaji wa visima vinne (4) vya uhakiki, kutekeleza miradi ya matumizi mengineyo (*direct heat use projects*) na kuanza maandalizi ya awali ya upatikanaji wa mtambo mdogo wa kuzalisha umeme (*wellhead generator*). Jumla ya **Shilingi bilioni 10.26** zimetengwa kwa ajili ya utekelezaji wa kazi hizo. Kati ya hizo, **Shilingi bilioni 7.00** ni fedha za ndani na **Shilingi bilioni 3.26** ni fedha za nje.

iii) **Mradi wa Jotoardhi Songwe (Songwe) - MW 5**

265. **Mheshimiwa Spika**, Serikali kupitia TGDC itaendelea na utekelezaji wa miradi ya matumizi mengineyo na kufanya maandalizi ya kuchoronga visima virefu vinne (4) vya uhakiki. Serikali kupitia TANESCO imetenga **Shilingi milioni 316.70** kwa ajili ya utekelezaji wa kazi hizo.

iv) **Mradi wa Jotoardhi Luhoi (Pwani) – MW 5**

266. **Mheshimiwa Spika**, Serikali kupitia TGDC itaendelea na maandalizi ya kutekeleza programu ya uchorongaji wa visima virefu vitatu (3) vya uhakiki katika eneo la mradi pamoja na kufanya upembuzi yakinifu wa kina kwa ajili ya matumizi mengineyo. Jumla ya **Shilingi milioni 265.26** zimetengwa na Serikali kupitia TANESCO kwa ajili ya kazi hizo.

v) **Mradi wa Jotoardhi Natron (Arusha) – MW 60**

267. **Mheshimiwa Spika**, Serikali kupitia TGDC itakamilisha utafiti wa kina wa kisayansi juu ya ardhi (*detailed surface exploration*) katika eneo la mradi ambapo **Shilingi milioni 495.01** zimetengwa na Serikali kupitia TANESCO kwa ajili ya utekelezaji wa kazi hiyo.

F.7: UTEKELEZAJI WA MIKAKATI NA MIPANGO MBALIMBALI YA UENDELEZAJI WA SEKTA NDOGO YA UMEME NA NISHATI JADIDIFU

268. **Mheshimiwa Spika**, Serikali kupitia Wizara ya Nishati itaendelea kuandaa na kutekeleza mipango na mikakati mbalimbali ili kuendeleza Sekta ya Nishati. Kazi zitakazofanyika ni pamoja na kukamilisha uhuishaji wa Mpango Kabambe wa Kuendeleza Sekta Ndogo ya Umeme (*Power System Master Plan*), 2020 na kutekeleza Mpango Kabambe wa Kupeleka Nishati Vijijini (*Rural Energy Master Plan*). Kazi nyingine ni kukamilisha maandalizi ya Mikakati ya Kitaifa ya Nishati Jadidifu, Matumizi Bora ya Nishati na Mkakati wa Tungamotaka pamoja na kuendelea na usimamizi na uratibu wa utekelezaji wa mradi wa Matumizi Bora ya Nishati na utekelezaji wa Dira ya Taifa na Mkakati wa Kitaifa wa Nishati Safi ya Kupikia na Mwelekeo wa Maboresho Katika Sekta Ndogo ya Umeme (*Electricity Supply*

Industry Reform Strategy and Roadmap (ESI-RSR). Jumla ya **Shilingi milioni 468.56** fedha za ndani zimepangwa kwa ajili ya kazi hizo.

F.8: UTEKELEZAJI WA MIKAKATI NA MIPANGO MBALIMBALI YA MATUMIZI YA NISHATI SAFI YA KUPIKIA

- 269. Mheshimiwa Spika**, mwezi Julai, 2023 Serikali inatarajia kuzindua Dira ya Taifa ya Nishati Safi ya Kupikia inayolenga kuhakikisha Taifa linahamia katika matumizi ya nishati safi ya kupikia ifikapo mwaka, 2033. Kazi zitakazotekelezwa ni pamoja na kuandaa na kuratibu utekelezaji wa Mkakati wa Taifa wa Mawasiliano kuhusu matumizi ya nishati safi ya kupikia; kuhamasisha na kuelimisha wananchi kuhusu matumizi ya nishati safi ya kupikia; kufanya mapitio ya Sera, Sheria, Kanuni na Miongozo inayohusu nishati safi ya kupikia; kusimamia Mfuko wa Taifa wa Nishati safi ya kupikia; kusimamia uboreshaji wa miundombinu ya nishati safi ya kupikia; na kujenga uwezo wa wataalamu katika kusimamia masuala ya nishati safi ya kupikia. Serikali kupitia Wizara ya Nishati na REA imetenga jumla ya **Shilingi bilioni 4.5** kwa ajili ya utekelezaji wa kazi hizo.
- 270. Mheshimiwa Spika**, Serikali kupitia REA itatekeleza mradi wa kujenga mifumo ya kuzalisha nishati ya bayogesi kwa ajili ya kupikia katika taasisi takriban 100 zinazohudumia watu zaidi ya 300 katika maeneo mbalimbali nchini. Serikali kupitia REA imetenga jumla ya Shilingi bilioni 9.00 fedha za ndani kwa ajili ya utekelezaji wa mradi huo.
- 271. Mheshimiwa Spika**, Serikali kupitia REA itasambaza majiko banifu 70,000 katika maneo ya vijijini na vijiji-miji (*peri urban*) yaliyotengenezwa kwa teknolojia ambayo ina ubunifu wa kupunguza matumizi ya kuni na mkaa na kuwa na ufanisi mkubwa, hivyo kupunguza uharibifu wa mazingira na uzalishaji wa hewa ukaa. **Shilingi bilioni 4.70** fedha za nje zimetengwa kwa ajili ya usambazaji wa majiko hayo.

Wafanyakazi wa REA, wakigawa Majiko ya aina mbalimbali yaliyotengenezwa kwa teknolojia inayopunguza matumizi ya kuni na mkaa ili kulinda uharibifu wa mazingira.

- 272. Mheshimiwa Spika**, Serikali kupitia REA itatekeleza mradi wa utoaji wa ruzuku ya mitungi ya gesi ya LPG, majiko na vifaa vyake (*gas cylinders, stoves and its accessories*) katika maeneo ya vijijini, ambapo mitungi ipatayo 200,000 itatolewa kwa wananchi pamoja na mifumo ya kupikia kwa gesi asilia katika taasisi mbalim-

bali za umma. Serikali kupitia REA imetenga **Shilingi bilioni 10.00** kwa ajili ya utekelezaji wa kazi hiyo.

273. **Mheshimiwa Spika**, Serikali kupitia TPDC kwa kushirikiana na REA kupitia Mfuko wa Nishati Vijijini, itaendelea na utekelezaji wa Mradi wa ujenzi wa mifumo ya kusambaza gesi asilia katika maeneo yaliyopo pembezoni mwa mkuza wa bomba kuu la kusafirisha gesi asilia linalopita katika mikoa ya Mtwara, Lindi na Pwani ili wananchi wanaoishi kwenye maeneo hayo waweze kutumia gesi asilia kwa ajili ya kupikia. Kazi zitakazotekelezwa ni pamoja na kufanya Tathmini ya Athari kwa Mazingira na Jamii; usanifu wa kina wa kihandisi; na ujenzi wa miundombinu ya kusafirisha gesi asilia. Serikali kupitia REA imetenga jumla ya **Shilingi bilioni 18.50** kwa ajili ya utekelezaji wa mradi huo katika mwaka 2023/24.

SEKTA NDOGO YA MAFUTA NA GESI

274. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2023/24 Serikali itaendelea kusimamia na kuendeleza Sekta Ndogo ya Mafuta na Gesi kwa kuchukua hatua mbalimbali, lengo likiwa ni kuhakikisha mchango wa Sekta hiyo katika maendeleo ya nchi unaimarika.

F.9: UDHIBITI WA SHUGHULI ZA MKONDO WA JUU WA MAFUTA NA GESI ASILIA

275. **Mheshimiwa Spika**, Serikali kupitia PURA inatarajia kunadi vitalu vya utafutaji wa mafuta na gesi asilia kupitia Duru ya Tano (5) ya zoezi hilo. Ili kuwezesha zoezi hilo, Serikali itakamilisha mapitio ya Mkataba Kifani wa Ugawanaji wa Mapato (*Model Production Sharing Agreement - MPSA*), 2013 kwa lengo la kuwa na MPSA mpya inayoendana na mazingira ya sasa. Kazi hiyo inatarajiwa kukamilika mwezi Novemba, 2023. Aidha, kazi za kuweka mipaka ya Vitalu, kuandaa data na nyaraka za zabuni kwa ajili ya zoezi hilo zitakamilishwa. Zoezi la kunadi vitalu linakadiriwa kugharimu jumla ya **Shilingi bilioni 3.5**. Aidha, kwa mwaka 2023/24 Serikali kupitia PURA imetenga **Shilingi milioni 500** kwa ajili ya kazi za awali za maandalizi ya zoezi hilo.
276. **Mheshimiwa Spika**, Serikali kupitia PURA itaendelea kusimamia shughuli za utafutaji wa mafuta na gesi asilia katika Vitalu vya Kilosa-Kilombero, Tanga, Ruvu, Nyuni Area, Vitalu Namba 1, 2 na 4. Aidha, PURA itaendelea kusimamia shughuli za uendelezaji na uzalishaji katika Vitalu vya Ruvuma (Ntorya), Songo Songo na Mnazi Bay. Lengo ni kuhakikisha kuwa Kampuni hizo zinatekeleza shughuli zake kwa kuzingatia Mikataba. **Kiambatisho Na.12** kinaonesha Ramani ya Vitalu vya Utafutaji na Uendelezaji Maeneo ya Nchi Kavu na Baharini.
277. **Mheshimiwa Spika**, Serikali kupitia PURA itasimamia shughuli ya kuchakata na kutafsiri taarifa za mitetemo zilizochukuliwa katika Kitalu cha Ruvuma eneo la kilomita za mraba 334 pamoja na usimamizi wa ukarabati (*work over*) wa kisima cha Ntorya -1 na uchorongaji wa kisima cha utafutaji (Chikumbi – 1). Aidha, PURA itaendelea na usimamizi na ukaguzi wa shughuli zinazotekelezwa katika vitalu vyote vya utafutaji na uzalishaji wa gesi asilia nchini, lengo likiwa ni kuhakikisha kuwa Sheria na Mikataba husika inazingatiwa. Jumla ya **Shilingi bilioni 1.774** fedha za ndani zimetengwa ili kuwezesha utekelezaji wa kazi hizo.

F.10: MIRADI YA UTAfutaji WA MAFUTA NA GESI ASILIA KATIKA VITALU VYA KIMKAKATI

278. **Mheshimiwa Spika**, Serikali kupitia TPDC itaendelea na kazi mbalimbali katika Vitalu vya kimkakati vya TPDC ambavyo ni Mnazi Bay Kaskazini, Eyasi– Wembere, Songo Songo Magharibi, Ziwa Tanganyika na Vitalu Na. 4/1B na 4/1C. Kazi zita-kazotekelezwa ni pamoja na kutafuta Wabia wa Kimkakati watakaoshirikiana na TPDC katika uendelezaji wa Vitalu hivyo. Aidha, Serikali itaendelea na taratibu za kumpata Mkandarasi atakayechoronga kisima katika kitalu cha Mnazi Bay Kaska-zini; kulipa fidia Wananchi watakaopisha mradi katika kitalu cha Eyasi - Wembere; ukusanyaji wa taarifa za mitetemo za mfumo wa 2D urefu wa kilomita 260 za mstari katika kitalu cha Eyasi - Wembere; kumpata Mshauri Mwelekezi kwa ajili ya kuandaa mpango wa uchorongaji wa kisima cha utafiti katika Kitalu cha Songo Songo Magharibi; na kumpata Mkandarasi wa kukusanya taarifa za mitetemo za mfumo wa 3D katika Kitalu cha Ziwa Tanganyika. Serikali kupitia TPDC imetenga jumla ya **Shilingi bilioni 24.86** kwa ajili ya utekelezaji wa kazi hizo. Aidha, katika kipindi cha mwaka 2023/24 Serikali itakamilisha mchakato wa kutoa leseni kwa TPDC kwa Vitalu vya Kimkakati.
279. **Mheshimiwa Spika**, Serikali kupitia PURA na TPDC itaendelea kusimamia Kampuni binafsi zinazofanya shughuli za utafutaji wa mafuta na gesi asilia hususan katika Vitalu vya Tanga na Ruvu. Aidha, Serikali itaendelea kusimamia shughuli za uendelezaji na uzalishaji katika Vitalu vya Ruvuma (Ntorya), Songo Songo na Mnazi Bay. Lengo ni kuhakikisha upatikanaji wa gesi asilia nchini na kuwa Kampuni hizo zinatekeleza shughuli zake kwa kuzingatia Mikataba na Sheria. .

F.11: MIRADI YA UENDELEZAJI, UCHAKATAJI NA USAFIRISHAJI WA MAFUTA NA GESI ASILIA

i) **Miradi wa Kuchakata na Kusindika Gesi Asilia kuwa Kimiminika (Liquefied Natural Gas – LNG)**

280. **Mheshimiwa Spika**, katika hatua ya kihistoria, Serikali hatimaye imekamilisha mazungumzo na wawekezaji ambayo yalikuwama na mikataba itawasilishwa katika Baraza la Mawaziri kwa ajili ya kuidhinishwa kama sheria inavyotaka kabla ya kusainiwa. Mradi huo utakaogharimu Dola za Marekani bilioni 42 utabadilisha taswira ya nchi yetu. Pia, Serikali imeanzisha Ofisi mahsusi ya Mradi wa LNG kwa ajili ya kusimamia utekelezaji wa mradi kwa ufanisi. Katika mwaka ujao wa fedha, kazi nyingine zinazotarajiwa kufanyika ni: kuanza kazi za awali za maandalizi ya mradi; kuanza tafiti mbalimbali za kitaalamu zikiwemo usanifu wa awali wa kihandisi (*Pre-FEED*); kuendelea kuwajengea uwezo Wataalamu wa Serikali katika uendeshaji na usimamizi wa mradi; kuendelea na stadi za kisayansi na stadi za mitambo itakayosimikwa katika eneo la mradi na kufanya tathmini kuhusu hali za wananchi waliolipwa fidia ili kupisha mradi (*post – compensation livelihood study*). Jumla ya **Shilingi bilioni 6**, ambazo ni fedha za ndani zimetengwa kwa ajili ya utekelezaji wa kazi hizo.

Katika Kikao kijacho cha Bunge, Serikali italeta Bungeni Muswada wa Sheria Mahsusi ya mradi huu, itakayosimamia uendeshaji na utekelezaji wa mikataba iliyoingwa.

281. **Mheshimiwa Spika**, vilevile, katika mwaka ujao wa fedha, Serikali itaanza kazi ya kuwaelimisha wajasiriamali wa nchi yetu kuhusu fursa zilizopo katika mradi huu na namna ya kuzifikia. Jitihada mahsusi zitafanywa ili wananchi wa mikoa ya Lindi na Mtwara waelewe nafasi na wajibu wao katika mradi na namna wanavyoweza kushiriki na kunufaika. Kama nilivyoeleza awali, ili kuwaandaa wataalamu wa kitanzania kufanya kazi katika mradi huu, Serikali katika mwaka ujao wa fedha itajenga Chuo kikubwa cha Kimataifa cha ufundi katika Gesi na Mafuta pamoja na Umeme mkoani Lindi. Vilevile, ili kupanua fursa na kushamirisha maendeleo ya viwanda na kuongeza ajira, Serikali kwa kushirikiana na Sekta Binafsi itaanzisha Eneo Maalum la Kiuchumi (*Special Economic Zone*) katika eneo la mradi ili kuvutia viwanda na shughuli nyingine za kiuchumi zitakazonufaika na miundombinu ya kiuchumi, ikiwemo bandari na umeme wa uhakika pamoja na gesi, itakayokuwepo kutokana na utekelezaji wa mradi huu wenye thamani ya Dola za Marekani bilioni 42.

ii) Ujenzi wa Bomba la Kusafirisha Gesi Asilia kutoka Ntorya (Kitalu cha Ruvuma) hadi Madimba

282. **Mheshimiwa Spika**, Serikali kupitia TPDC itaendelea kutekeleza Mradi wa Ujenzi wa Bomba la Kusafirisha Gesi Asilia kutoka Ntorya hadi Madimba mkoani Mtwara. Lengo la mradi huu ni kuongeza uzalishaji wa gesi asilia ili kukidhi mahitaji yanayoendelea kuongezeka nchini. Serikali kupitia TPDC imetenga jumla ya **Shilingi bilioni 58.75** kwa ajili ya kazi hizo.

F.12: MIRADI YA UJENZI WA MIUNDOMBINU YA USAFIRISHAJI NA USAMBAZAJI WA GESI ASILIA

iii) Usambazaji wa Gesi Asilia katika Mikoa ya Dar es Salaam na Pwani

283. **Mheshimiwa Spika**, Serikali imetenga jumla ya **Shilingi bilioni 12.6** kwa ajili ya usambazaji wa gesi asilia katika maeneo ya viwanda, majumbani, taasisi na matumizi ya gesi hiyo katika magari (CNG) kwa kuanzia katika mikoa ya Mtwara, Lindi, Dar es Salaam, na Pwani kabla ya kuendelea katika mikoa mingine. Aidha, vituo viwili (2) vya CNG vitajengwa jijini Dar es Salaam na kimoja (1) mkoani Pwani.

Mfano wa vituo viwili (2) vya CNG vitakavyojengwa katika Mikoa ya Dar es Salaam na Pwani.

iv) Usambazaji wa Gesi Asilia katika Mikoa ya Lindi na Mtwara

284. **Mheshimiwa Spika**, Serikali kupitia TPDC itaendelea na ujenzi wa miundombinu ya kusambaza gesi asilia katika mikoa ya Lindi na Mtwara kwa ajili ya matumizi ya majumbani, viwandani na taasisi mbalimbali. Serikali itakamilisha ujenzi wa bomba la gesi asilia kutoka valvu namba tatu (BVS 3) kuelekea Kata za Mnazi Mmoja na Mingoyo mkoani Lindi. Serikali kupitia TPDC imetenga jumla ya **Shilingi bilioni 1.6** kwa ajili ya kazi hizo. **Kiambatisho Na.13** kinaonesha ujenzi wa bomba la gesi asilia kutoka valvu namba tatu (BVS 3) kuelekea Kata za Mnazi Mmoja na Mingoyo mkoani Lindi.

v) Usambazaji wa Gesi Asilia katika Mikoa Mingine

285. **Mheshimiwa Spika**, utekelezaji wa Mpango Kabambe wa Matumizi ya Gesi Asilia Nchini (*Natural Gas Utilization Master Plan 2016 - 2045*) ulianza kwa usambazaji wa gesi asilia katika mikoa ya Mtwara, Lindi, Pwani na Dar es Salaam ambao unafanywa kwa njia ya mabomba ya mgandamizo mdogo kutokana na mikoa hiyo kufikiwa na miundombinu ya usafirishaji wa gesi hiyo. Kufikisha gesi asilia katika mikoa mingine kunahitaji teknolojia ya usafirishaji isiyohusisha mabomba kwa kuanzia (*virtual pipelines*), kutokana na teknolojia hizo kuonekana za gharama nafuu, ikilinganishwa na mabomba makubwa na miundombinu yake wezeshi.

Kazi ya kuchimba mitaro na kuweka mabomba ya kusambaza Gesi Asilia kwa matumizi ya majumbani katika Mikoa wa Lindi.

- 286. Mheshimiwa Spika**, ili kuweza kufikisha gesi asilia katika mikoa mingine, Serikali imeshirikiana na JICA kufanya tathmini na kuandaa Mpango wa Matumizi ya Gesi (*Domestic Natural Gas Promotion Plan - DNGPP*). Mpango huu unapendekeza kutumia teknolojia ya kufikisha gesi asilia katika maeneo yaliyo mbali na miundombinu ya mabomba kwa kusafirisha gesi kimiminika (LNG) au gesi iliyoshindiliwa (CNG) kwa njia ya barabara au treni. Aidha, tathmini ya awali iliyohusisha mikoa ya Kilimanjaro, Arusha, Dodoma, Tanga na Morogoro imeonesha uwepo wa mahitaji ya kutosha ya gesi asilia kwa ajili ya matumizi mbalimbali. Aidha, mwezi Machi, 2023, Serikali kupitia Wizara ya Nishati ilisaini Mkataba wa Makubaliano (MoU) na JICA kwa ajili ya kuanza utekelezaji wa Mpango wa DNGPP kwa kuanzia na mikoa ya Dar es Salaam, Pwani na Dodoma.
- 287. Mheshimiwa Spika**, katika utekelezaji wa mpango huu, TPDC ipo katika mazungumzo na wawekezaji binafsi ili kuboresha mazingira na kuongeza ushiriki wa Sekta Binafsi katika kuharakisha usambazaji wa gesi asilia katika mikoa mingine. Kwa kuanzia katika miradi ya CNG, Serikali imeweka utaratibu mfupi wa kampuni kuwekeza ambapo baada ya kupata idhini ya TPDC, mwekezaji huomba kibali cha ujenzi na leseni ya kufanya biashara ya CNG kutoka EWURA. Katika hatua nyingine, Serikali kupitia TPDC inaangalia namna bora ya utekelezaji wa miradi ya CNG, ikiwemo kuwa na kanda (*zones*) za ujenzi wa miundombinu ili pamoja na kuwezesha kufikisha gesi asilia katika maeneo mengi zaidi, wawekezaji waweze kurejesha gharama za uwekezaji wao.

F.13: MIRADI YA KUSAFIRISHA GESI ASILIA KWENDA NCHI JIRANI

- 288. Mheshimiwa Spika**, Serikali itaendelea na maandalizi ya utekelezaji wa miradi ya usafirishaji wa gesi asilia kwenda nchi jirani za Kenya na Uganda kwa kuzingatia Makubaliano ya Awali (MoU) yaliyofikiwa kati ya Serikali na nchi hizo. Aidha, Serikali itakamilisha uidhinishaji wa nyaraka muhimu za mradi pamoja na kuwapata Washauri Waelekezi wa kufanya Upembuzi Yakinifu wa miradi hiyo. Serikali kupitia TPDC imetenga jumla ya **Shilingi milioni 420.7** kwa ajili ya kazi hizo.
- 289. Mheshimiwa Spika**, pamoja na majadiliano kati ya Kenya na Uganda yanayoendelea, Serikali imeanza majadiliano ya awali na nchi za Malawi na Zambia ili kuona namna bora ya kupeleka gesi asilia katika nchi hizo kwa ajili ya matumizi mbalimbali. Hii ni hatua mahsusi inayolenga kuboresha masuala ya kibiashara na kutekeleza makubaliano ya kikanda katika kuhakikisha rasimali za nchi moja zinaisaidia nchi nyingine.
- 290. Mheshimiwa Spika**, katika juhudi za kuongeza usalama na uhakika wa upatikanaji wa gesi asilia nchini (*security of supply*) pamoja na kuifanya nchi kuwa kitovu cha gesi asilia, Serikali imeanza mazungumzo ya awali na Serikali ya Msumbuji ili kuona uwezekano wa kujenga bomba la gesi asilia litakalounganisha nchi hizo. Ujenzi huu utawezesha kiasi kikubwa cha gesi asilia kilichogunduliwa nchini Msumbuji kutumika Tanzania au kupita kuelekea nchi jirani na hivyo kufanya miundombinu yetu kuwa na faida zaidi.

F.14: MIRADI YA KUSAFIRISHA NA KUHIFADHI MAFUTA

i) Mradi wa Bomba la Kusafirisha Mafuta Ghafi kutoka Uganda hadi Tanzania (East African Crude Oil Pipeline - EACOP)

291. **Mheshimiwa Spika**, Serikali itaendelea kushiriki katika uwekezaji wa mtaji wa Kampuni ya EACOP kupitia malipo ya hisa za Kampuni hiyo; kukamilisha malipo ya fidia kwa wananchi wanaopisha mradi; kuendelea kutoa elimu kwa jamii kuhusu utekelezaji wa mradi na fursa zilizopo kwa maeneo yanayopitiwa na mradi; na kuendelea kusimamia ujenzi wa mradi pamoja na wawekezaji wengine. Serikali ime-tenga jumla ya **Shilingi bilioni 70.2**, kwa ajili ya utekelezaji wa mradi huu ambapo, **Shilingi bilioni 4.6** zitatolewa na TPDC kutokana na mapato yake ya ndani.

F.15: UJENZI WA MIUNDOMBINU YA HIFADHI YA KIMKAKATI YA MAFUTA PAMOJA NA MIUNDOMBINU YA KUWEZESHA BIASHARA YA MAFUTA

ii) Ujenzi wa Miundombinu ya Kuhifadhi Mafuta ya Kimkakati

292. **Mheshimiwa Spika**, katika kuhakikisha upatikanaji wa bidhaa za mafuta na kufanya nchi yetu kuwa kitovu cha upokeaji mafuta (*Petroleum Hub*), Serikali iliingia makubaliano na Kampuni ya Taifa ya Mafuta ya Umoja wa Falme za Kiarabu (ENOC) kwa ajili ya ujenzi wa miundombinu ya kuhifadhi mafuta. Kwa sasa, Serikali kupitia TPDC inaendelea na taratibu za utwaaji wa eneo lililopo Kigamboni jijini Dar es Salaam kwa ajili ya utekelezaji wa mradi huo.

iii) Ukarabati wa Tenki Namba 8 na Uanzishaji wa Hifadhi za Mafuta katika Maeneo ya Kimkakati

293. **Mheshimiwa Spika**, Serikali kupitia TPDC itakamilisha taratibu za kumpata Mkan-darasi kwa ajili ya ukarabati wa Tenki Na. 8 lililopo eneo la TIPER Kigamboni kwa ajili ya kuhifadhia mafuta. Aidha, TPDC itakamilisha taratibu za upatikanaji wa ardhi kwa ajili ya ujenzi wa matenki matatu (3) ya kuhifadhia mafuta katika eneo la Kigamboni – Dar es Salaam. Serikali kupitia TPDC imetenga **Shilingi bilioni 17.1** kwa ajili ya kazi hizo.

iv) Uboreshaji wa Miundombinu ya Kupakia Kondenseti kwenye Meli

294. **Mheshimiwa Spika**, katika kushamirisha biashara ya kondenseti inayozalishwa katika mitambo ya kuchakata gesi asilia iliyopo nchini, Serikali kupitia TPDC itab-oresha miundombinu ya kupakia kondenseti kwenye meli kwa kuongeza urefu wa miundombinu hiyo kuelekea baharini kwa lengo la kuondokana na changamoto ya kusubiri maji kujaa ili upakuaji uweze kufanyika. Aidha, TPDC itamtafuta Mshauri Mwelekezi atakayeshauri namna bora ya ujenzi wa bomba hilo. Serikali kupitia TPDC imetenga jumla ya **Shilingi milioni 717.5** kwa ajili ya kazi hiyo.

F.16: USHIRIKI WA TPDC KATIKA BIASHARA YA UAGIZAJI MAFUTA

295. **Mheshimiwa Spika**, Serikali kupitia TPDC itaendelea kushiriki katika biashara ya uagizaji wa bidhaa za mafuta kama muingizaji (*supplier*) kupitia mfumo wa BPS ambapo jumla ya **Shilingi trilioni 1.57** zitatumika. Aidha, ununuzi wa mafuta kupitia mfumo wa uagizaji kwa pamoja hauhusishi matumizi ya fedha taslimu bali kupitia dhamana ya benki ambapo kwa udhamini wa benki, TPDC hupokea mafuta kutoka kwa wauzaji na hulipia mafuta hayo baada ya kuyasambaza na kukusanya fedha kutoka kwa wanunuzi. Kiasi hicho kitatumika kuagiza shehena sita (6) za mafuta zinazokadiriwa kuwa na ujazo wa tani 100,000 kwa kila shehena.
296. **Mheshimiwa Spika**, Serikali ilianza shughuli za uagizaji wa mafuta kwa pamoja kupitia TPDC mwaka 2021/22 ambapo kwa sasa TPDC imekuwa ikiagiza na kutunza mafuta hayo katika maghala ya wawekezaji binafsi ambapo kumekuwa na gharama za ulipaji wa tozo za kuhifadhi mafuta. Ili kuhakikisha kuwa biashara hii inafanyika kwa ufanisi na kuleta manufaa yanayotarajiwa kwa nchi, ni muhimu kuiwezesha TPDC kuwa na maghala yake ya kupokelea na kuhifadhi bidhaa za mafuta. Katika kufanikisha azma hiyo, TPDC imekamilisha taratibu za utwaaji wa maeneo ya kujenga maghala ya kimkakati ikiwemo katika maeneo ya Tanga (Chongoleani), Dodoma (Zuzu) na Dar es Salaam (Kigamboni) kwa ajili ya maandalizi ya ujenzi wa maghala hayo.

F.17: MRADI WA USIMAMIZI WA RASILIMALI ZA NDANI NA UTAWALA WA RASILIMALI ZA ASILI TANZANIA

297. **Mheshimiwa Spika**, Serikali itaendelea na utekelezaji wa mradi huu ambapo shughuli zitakazofanyika ni pamoja na kudurusu Mkataba Kifani wa Uzalishaji na Ugawanaji Mapato ya mafuta na gesi asilia (MPSA), 2013; ununuzi na usimikaji wa Kabati Maalumu za kutunzia takwimu za utafiti wa mafuta na gesi; kukamilisha ununuzi na usimikaji wa miundombinu ya mfumo wa uondoshaji shehena mipakani; na kuwajengea uwezo watumishi takriban 100 katika tasnia ya uziduaji. Serikali imetenga **Shilingi bilioni 3.72** fedha za nje kwa ajili ya mradi huu.

F.18: MAJUKUMU YATAKAYOTEKELEZWA NA KAMPUNI TANZU ZA TPDC (TANOIL & GASCO)

i) Ushiriki wa TPDC katika Biashara ya Mafuta Kupitia TANOIL

298. **Mheshimiwa Spika**, TPDC kupitia kampuni yake Tanzu ya TANOIL itaendelea kushiriki katika biashara ya usambazaji wa bidhaa za mafuta nchini. Kwa mwaka 2023/2024 Kampuni ya TANOIL imepanga kutumia **Shilingi bilioni 555.5** katika biashara hiyo. Aidha, katika kuongeza mtandao wa biashara ya mafuta, Serikali kupitia TANOIL itakamilisha ukarabati wa vituo sita (6) katika maeneo ya Makuyuni (Arusha), Singida, Musoma na Tarime (Mara), Segera (Tanga) na Geita. Pia, TANOIL itatafuta Wakandarasi wa ujenzi wa vituo vipya vinne (4) katika mikoa ya Kigoma (2), Dodoma (1) na Morogoro (1). Serikali kupitia TPDC imetenga jumla ya **Shilingi bilioni 3.5** kwa ajili ya kazi hizo.

299. Mheshimiwa Spika, katika hatua nyingine, TPDC kupitia TANOIL ina mpango wa kuwa na kituo angalau kimoja kwa kila Wilaya na tayari taratibu za upatikanaji wa viwanja vya ujenzi wa vituo hivyo zimeanza. Aidha, TANOIL itatafuta Mbia wa Kimkakati wa kimataifa mwenye uwezo, uzoefu na weledi katika biashara ya mafuta ili kushirikiana naye katika biashara hii muhimu.

ii) Uendeshaji na matengenezo ya Miundombinu ya Taifa ya Gesi Asilia nchini kupitia GASCO

300. Mheshimiwa Spika, TPDC kupitia kampuni yake Tanzu ya GASCO itaendelea kuendesha miundombinu ya Taifa ya Gesi Asilia nchini ambapo kwa mwaka 2023/24, TPDC kupitia GASCO imepanga kutumia **Shilingi bilioni 54.85** kwa ajili ya kulipia gharama za uendeshaji na usimamizi wa miundombinu ya kuchakata gesi asilia iliyoko Songo Songo na Madimba, bomba la gesi asilia kutoka Mtwara na Lindi hadi Dar es Salaam na mtandao wa mabomba ya usambazaji gesi asilia iliyopo Mtwara, Lindi, Pwani na Dar es Salaam.

F.19: UDHIBITI WA MASUALA YA NISHATI KUPITIA EWURA

301. Mheshimiwa Spika, Serikali kupitia EWURA itaendelea kusimamia shughuli za udhibiti wa Sekta ya Nishati kwa mujibu wa Sheria, Kanuni na Taratibu. EWURA itaendelea kutoa vibali vya ujenzi wa miundombinu ya mafuta na gesi pamoja na kutoa leseni za kuendesha biashara hizo ikiwemo leseni ya kuendesha biashara ya CNG baada ya ujenzi wa vituo vinavyoendelea kujengwa kukamilika. Aidha, EWURA itaanza ujenzi wa majengo ya ofisi za kanda za Kaskazini na Nyanda za Juu Kusini na kununua viwanja kwa ajili ya ujenzi wa ofisi za Kanda ya Ziwa, Magharibi na Kati; na kuhuisha Kanuni mbalimbali ili kuboresha utoaji wa huduma.

F.20: KUIMARISHA UTENDAJI KAZI NA UTOAJI HUDUMA

302. Mheshimiwa Spika, Wizara itaendelea kusimamia ukamilishaji wa Mradi wa Ujenzi wa Jengo la Ofisi za Wizara katika Mji wa Serikali Mtumba, Dodoma. Wizara imesimamia taasisi zinazotoa huduma kwa wananchi lakini pia zinazoweza maendeleo ya kiuchumi na kijamii. Kwa kutambua dhamana hiyo, Wizara itaendelea kuchukua hatua madhubuti za kuimarisha taasisi zilizo chini yake ili ziweze kujiendesha kwa tija na ufanisi na kutoa huduma bora kwa wananchi na wadau.

303. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2023/24 Wizara inatarajia kuajiri watumishi wapya 174 na kuwahamishia Wizarani watumishi 76 ili kukabiliana na upungufu wa watumishi uliopo. Aidha, Wizara itaendelea kuwajengea uwezo watumishi kwa kutoa mafunzo ya muda mrefu na mfupi kwa watumishi 4,219.

G. USHIRIKIANO WA KIKANDA NA KIMATAIFA

304. **Mheshimiwa Spika**, kwa niaba ya Serikali napenda kuwashukuru Washirika wa Maendeleo, Jumuiya na nchi wahisani ambao wameendelea kutoa michango yao katika kufanikisha utekelezaji wa shughuli mbalimbali za Wizara. Napenda kutambua mchango wa: Benki ya Maendeleo Afrika (AfDB); Benki ya Dunia (WB); *Arab Bank for Economic Development in Africa (BADEA)*; Mfuko wa Uendelezaji wa *Economic Development Cooperation Fund (EDCF - Korea)*; Jotoardhi (*Geothermal Risk Mitigation Facility - GRMF*) pamoja na Taasisi na Mashirika ya: JICA (Japan), KfW (Germany), AFD (Ufaransa); Shirika la Fedha Duniani (IMF); SIDA (Sweden), NORAD (Norway); Umoja wa Ulaya (EU), Shirika la Maendeleo la Umoja wa Mataifa (UNDP), Shirika la Maendeleo la Canada (CIDA) na USAID (Marekani); *OPEC Fund for International Development*; *Abu - Dhabi Fund for Development (ADFD)*; na *Saudi Fund for Development (SFD)*;
305. **Mheshimiwa Spika**, nitumie nafasi hii pia kutoa shukrani kwa Serikali za Afrika Kusini, Algeria, Burundi, Canada, China, DRC Congo, Ethiopia, Falme za Kiarabu, Iceland, India, Japan, Kenya, Korea ya Kusini, Malawi, Marekani, Misri, Morocco, Msumbiji, Namibia, Norway, Rwanda, Sweden, Ufaransa, Uganda, Uingereza, Ujerumani, Zambia, na nchi nyingine kwa ushirikiano wao katika kuendeleza Sekta ya Nishati. Nazishukuru pia Jumuiya ya Afrika Mashariki (EAC), Jumuiya ya Maendeleo Kusini mwa Afrika (SADC) na Umoja wa Afrika (AU) kwa ushirikiano katika masuala ya kikanda yanayohusu Sekta ya Nishati.

H. HITIMISHO

306. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2023/24 Wizara ya Nishati itaendelea kuimarisha utendaji na usimamizi wa Sekta ya Nishati, kwa lengo la kuhakikisha kuwa sekta hii inaendelea kuchangia ipasavyo katika ukuaji wa uchumi, uboreshaji wa huduma kwa wananchi na maendeleo ya Taifa kwa ujumla.
307. **Mheshimiwa Spika**, Wizara kwa kushirikiana na wadau, ikiwemo Sekta Binafsi itaendelea kuchukua hatua za kuimarisha upatikanaji wa umeme nchini unaotokana na vyanzo mbalimbali ili kuchochea shughuli za kiuchumi na kijamii, ikiwa ni pamoja na maendeleo ya viwanda, utoaji wa huduma na biashara. Wizara itaendelea pia kuimarisha uendelezaji wa shughuli za mafuta na gesi asilia ili mchango wa shughuli hizo katika maendeleo ya Taifa letu uendelee kuimarika. Hatua nyingine zitakazochukuliwa ni kuimarisha upatikanaji wa nishati safi ya kupikia mijini na vijijini ili kulinda afya za wananchi na mazingira kutokana na matumizi ya nishati chafu na isiyo rafiki wa mazingira.

- 308. Mheshimiwa Spika**, kwa kuzingatia umuhimu wa nishati katika maendeleo ya kiu-chumi, kijamii na burudani katika maeneo ya vijijini na vitongojini, Wizara itaendelea kuweka mkazo katika kuharakisha upatikanaji wa nishati katika maeneo hayo. Aidha, pamoja na hatua zilizochukuliwa hadi sasa za kuimarisha usimamizi wa miradi ya nishati vijijini, Wizara pia itaendelea kuimarisha na kufuatilia kwa karibu utekelezaji wa miradi hiyo ili ikamilike kwa wakati na kwa viwango vilivyokusudiwa.
- 309. Mheshimiwa Spika**, naomba kutoa hoja kwamba Bunge lako Tukufu sasa liidhinishe Bajeti ya jumla ya **Shilingi 3,048,632,519,000** kwa ajili ya matumizi ya Wizara ya Nishati na Taasisi zake. Mchanganuo wa fedha hizo ni kama ifuatavyo:
- i. **Shilingi 2,960,702,821,000** sawa na **asilimia 97.1** ya Bajeti yote ya Wizara ni kwa ajili ya Miradi ya Maendeleo. Kati ya fedha hizo, **Shilingi 2,609,156,128,000** ni fedha za ndani na **Shilingi 351,546,693,000** ni fedha za nje; na
 - ii. **Shilingi 87,929,698,000** sawa na **asilimia 2.9** ni kwa ajili ya Matumizi ya Kawaida. Kati ya fedha hizo **Shilingi 71,637,112,000** kwa ajili ya Matumizi Mengineyo (OC) na **Shilingi 16,292,586,000** kwa ajili ya Mishahara (PE) ya watumishi wa Wizara na Taasisi zilizo chini yake.
- 310. Mheshimiwa Spika**, naomba tena nitoe shukrani zangu za dhiti kwako na kwa Waheshimiwa Wabunge wote kwa kunisikiliza. Hotuba hii pia inapatikana katika Tovuti ya Wizara kwa anuani ya www.nishati.go.tz. Vile vile, Hotuba hii ina vielelezo mbalimbali ambavyo vimeambatishwa kwa ajili ya ufafanuzi wa masuala muhimu yanayohusu Sekta ya Nishati.
- 311. Mheshimiwa Spika**, naomba kutoa hoja.

VIAMBATISHO

Kiambatisho Na. 1: Uwezo wa Mitambo ya Kufua Umeme Nchini hadi Kufikia Mwezi Mei, 2023

A: Gridi ya Taifa		
Na.	Kituo	Uwezo (MW)
1.	Kidatu	204.00
2.	Kihansi	180.00
3.	Mtera	80.00
4.	New Pangani Falls	68.00
5.	Hale	21.00
6.	Nyumba ya Mungu	8.00
7.	Uwemba	0.84
8.	Mwenga	4.00
9.	Yovi	0.95
10.	Matembwe	0.59
11.	Darakuta	0.32
12.	Luponde	0.90
13.	Andoya	1.00
14.	Tulila	5.00
Jumla - Maji		574.60
1.	Songas	189.00
2.	Ubungo I	102.00
3.	Tegeta	45.00
4.	Ubungo II	129.00
5.	Ubungo III	112.50
6.	Kinyerezi I	150.00
7.	Kinyerezi I Ext.	185.00
8.	Kinyerezi II	248.22
9.	Mtwara	30.60
10.	Somanga	7.50
Jumla - Gesi Asilia		1,198.82

Na.	Kituo	Uwezo (MW)
1.	Zuzu	7.40
2.	Nyakato	63.00
3.	Biharamulo	4.14
4.	Songea	5.77
5.	Liwale	0.85
6.	Tunduru	1.72
7.	Ludewa	1.27
8.	Mbinga	1.00
9.	Madaba	0.48
10.	Ngara	2.50
Jumla - Mafuta		88.13
1.	TAWNWAT	1.50
2.	TPC	9.00
Jumla - Tungamotaka		10.50
Jumla - Gridi ya Taifa		1,872.05
B: Nje ya Gridi ya Taifa		
Na.	Kituo	Uwezo (MW)
1.	Bukoba	2.560
2.	Inyonga	1.292
3.	Kasulu	3.750
4.	Kibondo	2.500
5.	Kigoma	8.750
6.	Loliondo	1.000
7.	Mafia	3.200
8.	Mpanda	6.250
9.	Sumbawanga	5.000
10.	Solawazi - Kigoma	5.000
Jumla - Nje ya Gridi		39.302
Jumla Kuu		1,911.35

Chanzo: TANESCO

Kiambatisho Na. 2: Orodha ya Miradi Inayotekelezwa katika Awamu ya Kwanza ya Utekelezaji wa Mradi wa Kuimarisha Gridi ya Taifa

NA	MAELEZO YA MRADI	MUDA WA UTEKELEZAJI		HATUA YA UTEKELEZAJI
		KUANZA	KUKAMILIKA	
1.	Ujenzi wa km 7 za msongo wa kV 132 kutoka Ilala hadi Kurasini chini ya ardhi.	Januari, 2023	Julai, 2023	Mradi huu upo kwenye hatua ya utekelezaji na umefikia asilimia 20 . Utekelezaji wake ni kama ifuatavyo: (a) Usanifu wa kina (detailed engineering design) umekamilika kwa asilimia 89. (b) Kazi za uchunguzi wa udongo zimekamilika kwa asilimia 100. (c) Utengenezaji wa nyaya za ardhi unatarajiwa kukamilika mwezi Julai, 2023.
2.	Kuongeza Transfoma yenye uwezo wa MVA 120 kituo cha kupoza umeme Dege Kigamboni.	Machi, 2023	Machi, 2024	Mradi huu unahusisha upanuzi wa kituo cha kupoza umeme cha Dege kwa kuongeza transfoma yenye ukubwa wa 132/33kV, 120MVA. Kwa sasa mkandarasi anaendelea na kazi za usanifu (<i>Engineering Design</i>).
3.	Ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme mkubwa wa kilovoti 33 yenye urefu wa kilomita 60 kutoka Nyakanazi hadi Kakonko na kutoka Nyakanazi hadi Lusahunga.	Agosti, 2022	Januari, 2023	Mradi huu umetokelezwa kwa asilimia 100 na uliwashwa rasmi tarehe 17.09.2022 na kuruhusu kupeleka umeme wa Gridi ya Taifa katika Wilaya za Kakonko, Kibondo na Kasulu katika Mkoa wa Kigoma na Wilaya za Biharamulo na Ngara katika Mkoa wa Kagera.
4.	Kuimarisha gridi ya taifa na kuongeza uwezo au ukubwa wa nyaya za umeme mkubwa wa kilovoti 132 kutoka Gongo la Mboto hadi Mbagala na kuongeza uwezo wa Transfoma zenye uwezo wa 100MVA katika kituo cha kupoza umeme cha Gongo la Mboto na Mbagala.	Julai, 2022	Septemba, 2023	Mradi huu upo katika hatua ya utekelezaji na mradi umefikia asilimia 40 ambapo: (a) Manunuzi ya waya yamekamilika na tayari waya hizo zipo katika eneo la mradi. (b) Utengenezaji wa transfoma unaendelea na zinatarajiwa kufika chini mwishoni mwa mwezi Juni 2023. (c) Ujenzi wa misingi ya transfoma umefikia asilimia 20 na unatarajia kukamilika mwishoni mwa mwezi Julai, 2023.
5.	Ujenzi wa msongo wa kilovoti 132 kutoka Tabora hadi Katavi na kufunga Transfoma Ipole, Inyonga na Mpanda.	Julai, 2022	Januari, 2024	Kwa sasa mradi upo kwenye hatua ya utekelezaji ambapo kwa ujumla umefikia asilimia 26.7 na unatarajiwa kukamilika Januari, 2024.

NA	MAELEZO YA MRADI	MUDA WA UTEKELEZAJI		HATUA YA UTEKELEZAJI
		KUANZA	KUKAMILIKA	
6.	Ujenzi wa kituo cha kupoza umeme 2X90MVA, Mkata Tanga na ujenzi wa km 45 msongo wa kV 33 hadi Kwamsisi.	Machi, 2023	Desemba, 2024	<p>Kwa upande wa mradi wa njia ya kusambaza umeme ya Km 45 msongo wa kV 33, Mradi upo kwenye hatua za awali za utekelezaji ambapo kazi zilizofanyika hadi sasa ni usanifu wa mradi na kuen-delea na uhakiki wa michoro ya usanifu (<i>Design Drawings</i>).</p> <p>Kwa upande wa Mradi wa ujenzi wa kituo cha kupoza umeme, hatua za kusaini mkataba zimekamili na mkandarasi ataanza kazi mwezi Juni 2023.</p>
7.	Ujenzi wa kituo cha kupoza umeme maeneo ya viwanda Zegereni.	Aprili, 2023	Aprili, 2024	<p>Kwa sasa mchakato wa manunuzi ya wakandarasi wa ujenzi unarudiwa kutokana na kutopatikana kwa Mkandarasi mwenye vigezo ambapo zabuni zilitangazwa tena tarehe 31 Machi, 2023 na taratibu za manunuzi zinaendelea na zitakamilika mwezi Juni, 2023.</p>
8.	Ujenzi wa kituo cha kusambazia umeme eneo la Msigani Ubungo.	Machi, 2023	Septemba, 2023	<p>Kwa sasa mradi upo katika hatua za awali za utekelezaji ambapo Mkandarasi anaendelea na kazi za usanifu wa mradi na upimaji udongo (<i>soil investigation</i>).</p>
9.	Ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme msongo wa kV 220 kutoka Ibadakuli Shinyanga hadi Simiyu.	Machi, 2023	Desemba, 2024	<p>Mradi huu upo katika hatua ya utekelezaji ambapo mkandarasi anaendelea na Usanifu wa mradi na Upimaji wa njia kuu.</p> <p>Kwa upande wa ujenzi wa kituo cha kupoza umeme, Mradi huu upo katika hatua ya manunuzi ya mkandarasi na zitakamilika Juni 2023.</p>
10.	Ujenzi wa mradi wa msongo wa kV 132 kutoka kituo cha Kasiga hadi Lushoto na kufunga Transfoma .	Mei, 2023	Novemba, 2024	<p>Mchakato wa manunuzi ya wakandarasi wa ujenzi unarudiwa kuto-kana na kutopatikana Wakandarasi wenye vigezo ambapo zabuni zilitangazwa tena tarehe 31 Machi 2023 na taratibu za manunuzi zinaendelea na zitakamilika mwezi Juni 2023.</p>
11.	Mradi wa njia ya kusafirisha umeme mkubwa wa kilovoti 132 kutoka Mkata hadi Kilindi.	Machi, 2023	Septemba, 2024	<p>Mradi huu upo katika hatua za utekelezaji ambapo mkandarasi anaendelea na kazi za usanifu wa mradi na upimaji wa njia kuu ya kusafirisha umeme.</p>
12.	Mradi wa njia ya kusafirisha umeme mkubwa wa kilovoti 132 kutoka Tabora hadi Urambo na kituo cha kupoza umeme Urambo na Nguruka.	Januari, 2023	Januari, 2024	<p>Mradi huu umefikia asilimia 10 za utekelezaji na unatarajiwa kukamilika mwishoni mwa mwezi Januari, 2024.</p>

NA	MAELEZO YA MRADI	MUDA WA UTEKELEZAJI		HATUA YA UTEKELEZAJI
		KUANZA	KUKAMILIKA	
13.	Mradi wa kubadilisha waya za umeme zilizopo kwa kuweka waya za umeme mkubwa wa kilovoti 132 kutoka Ubungo kupitia Chalinze hadi Hale.	Julai, 2022	Desemba, 2023	Mradi huu umekamilika kwa kipande cha kutoka Ubungo hadi Chalinze (Km 97) na utekelezaji wa kipande cha Chalinze hadi Hale (Km 172) utanza kutekelezwa mwezi Julai 2023 baada ya kuanza kwa kituo cha kupoza umeme Lemugur, Arusha na kumailika Desemba, 2023.
14.	Mradi wa ujenzi wa laini ya meme mkubwa wa kilovoti 33 kutoka kituo cha kupoza umeme Zuzu hadi Mbande na kufunga Transfoma ya kuongeza uwezo.	Aprili, 2023	Oktoba, 2023	Mradi huu upo katika hatua za awali za utekelezaji ambapo Mkandarasi amekamilisha upimaji (<i>survey</i>) wa njia ya kusambaza umeme na anaendelea na kazi ya Usanifu.
15.	Mradi wa ujenzi wa njia ya umeme mkubwa wa kilovoti 33 yenye urefu wa kilomita 208 kutoka kituo cha Lemugur Arusha.	Machi, 2023	Septemba, 2023	Mradi huu umefikia asilimia 14 za utekelezaji na unatarajiwa kukamilika Septemba, 2023.
16.	Mradi wa ujenzi wa kituo cha Transfoma za kuongeza nguvu ya umeme mkubwa Songwe Mkwajuni na Mbangala.	Machi, 2023	Septemba, 2023	Mradi huu upo katika hatua za awali za utekelezaji ambapo Mkandarasi anaendelea na kazi ya Usanifu.
17.	Mradi wa ujenzi wa njia ya umeme mkubwa wa kilovoti 33 kutoka Nyamongo hadi Mugumu Serengeti pamoja na ujenzi wa kituo cha kusambaza umeme mkubwa.	Juni, 2023	Novemba, 2023	Mradi huu upo katika hatua za kusaini mikataba na wakandarasi na utekelezaji wake utanza mwezi Juni, 2023.
18.	Mradi wa ujenzi wa njia ya umeme mkubwa wa kilovoti 220 yenye urefu wa kilomita 47 kutoka Pugu hadi Dundani Mkuranga na ujenzi wa kituo cha kupoza umeme.	Juni, 2023	Desemba, 2024	Mradi huu upo katika hatua za mwisho za manunuzi zinazotarajiwa kukamilika mwezi Juni 2023.
19.	Mradi wa ujenzi wa njia ya umeme mkubwa wa kilovoti 33 yenye urefu wa kilomita 16 utakaounganisha kituo cha Nyakanazi, Bulyankulu na Geita.	Juni, 2023	Septemba, 2023	Taratibu za kusaini mkataba zimekamilika. Kazi za utekelezaji wa mradi zinaanza mwezi Juni, 2023 na kukamilika mwezi Septemba, 2023.

NA	MAELEZO YA MRADI	MUDA WA UTEKELEZAJI		HATUA YA UTEKELEZAJI
		KUANZA	KUKAMILIKA	
20.	Mradi wa ujenzi wa njia ya umeme mkubwa wa kilovoti 220 kutoka Kinyerezi hadi Ilala kupitia Mabibo.	Juni, 2023	Desemba, 2024	Mradi huu upo katika hatua za manunuzi. Kwa upande wa njia ya kusafirisha umeme mchakato wa manunuzi ya mkandarasi wa ujenzi umerudiwa kutokana na kutopatikana Mkandarasi mwenye vigezo ambapo zabuni zilitangazwa tena tarehe 31 Machi, 2023 na taratibu za manunuzi zinaendelea na zinatarajiwa kukamilika mwezi Juni, 2023.
21.	Mradi wa kuiongezea uwezo njia ya umeme mkubwa kutoka kilovoti 66 hadi kilovoti 132 inayoanzia Bunda kupitia Kibara hadi Ukerewe yenye urefu wa kilomita 98.6.	Juni, 2023	Desemba, 2024	Mradi huu upo katika hatua ya kusaini mikataba na wakandarasi wa ujenzi.
22.	Mradi wa ujenzi wa njia ya umeme mkubwa wa kilovoti 132 kutoka Kiyungi hadi Rombo wenye urefu wa kilomita 61 na ujenzi wa kituo cha kupoza umeme cha MVA 90.	Juni, 2023	Desemba, 2024	Mchakato wa manunuzi ya mkandarasi wa ujenzi umerudiwa kutokana na kutopatikana Mkandarasi mwenye vigezo ambapo zabuni zilitangazwa tena tarehe 31 Machi 2023 na taratibu za manunuzi zitakamilika mwezi Juni, 2023.
23.	Mradi wa kuiongezea uwezo njia ya umeme mkubwa ya kilovoti 132 kuwa kilovoti 220 kutoka Ubungo kupitia Kunduchi hadi Ununio na kujenga kituo cha kupoza umeme mkubwa wa kilovoti 220 kwa 132 kwa 33.	Machi, 2023	Septemba, 2024	Mradi upo katika hatua za utekelezaji na umefika asilimia 5 .
24.	Mradi wa ujenzi wa njia ya msongo wa kV 220 toka Songea hadi Tunduru na kituo cha kupoza meme mkubwa.	Machi, 2023	Septemba, 2024	Mradi huu upo katika hatua za awali za utekelezaji ambapo Mkandarasi anaendelea na kazi ya Usanifu wa utafiti wa undogo (<i>Soil Investigation</i>).

NA	MAELEZO YA MRADI	MUDA WA UTEKELEZAJI		HATUA YA UTEKELEZAJI
		KUANZA	KUKAMILIKA	
25.	Mradi wa ujenzi wa njia ya umeme mkubwa wa kilovoti 220 yenye urefu wa kilomita 179 kutoka Tunduru hadi Masasi na ujenzi wa kituo cha kupoza umeme mkubwa cha Masasi.	Juni, 2023	Desemba, 2024	Mchakato wa manunuzi ya mkandarasi wa ujenzi umerudiwa kutokana na kutopatikana Mkandarasi mwenye vigezo ambapo zabuni zilitangazwa tena tarehe 31 Machi 2023 na taratibu za manunuzi zitakamilika mwezi Juni 2023.
26.	Mradi wa ujenzi wa kituo cha kupoza umeme Ibadakuli Shinyanga 400/220kV chenye uwezo wa 2x315MVA.	Julai, 2023	June, 2025	Mradi huu upo katika hatua ya kusaini mkataba, utekelezaji utanza mwezi Julai, 2023 baada ya malipo ya awali.

Chanzo: TANESCO

Kiambatisho Na. 3: Orodha ya Wazalishaji Wadogo Binafsi Waliosaini Mikataba ya Mauziano ya Umeme (SPPA) na TANESCO hadi Mwezi Aprili, 2023

Na.	Jina la Mzalishaji	Eneo la Mradi	Uwezo (MW)
1	Bwelui Company Limited	Kijiji cha Bwenda, Wilaya ya Ileje, Mkoa wa Songwe	5.00
2	Tangulf Nakatuta Energy Company Limited	Kijiji cha Nakawale, Wilaya ya Songea Vijijini, Ruvuma.	5.00
3	Rukwa Generating Company	Kijiji cha Nkwiro, Wilaya ya Sumbawanga Vijijini, Mkoa wa Rukwa.	0.95
4	Luponde Hydro Limited	Kijiji cha Igola, wilaya ya Njombe, Mkoa wa Njombe.	2.00
5	Suma Hydro Limited for	Kijiji cha Suma, Wilaya ya Rungwe -Mbeya	4.00
6	Mofajus Investment	Wilaya ya Tanganyika, Katavi.	3.00
7	Franciscan Sisters of Charity	Kijiji cha Mbingu, Wilaya Kilombero -Morogoro.	1.00
8	Lung'ali Natural Resources Company Limited	Mpakani mwa vijiji vya Madege na Ilutila, Idete, Wilaya ya Kilolo – Mkoa wa Iringa.	1.20
9	Madope Hydro Company Limited	Kijiji cha Lugalawa, Wilaya ya Ludewa- Njombe.	1.70
10	Nishati Associates (DKK) Investment Limited	Kijiji cha Tandala, Wilaya ya Makete, Njombe.	0.36
11	M/s Bugando Natural Energy Limited	Kijiji cha Bugando, Kata ya Chabula, Wilaya ya Magu- Mwanza.	5.00
12	Ruaha Energy Company LTD.	Kijiji cha Lumama, Wilaya ya Mwapwa -Dodoma	2.00
		Ilundo, Wilaya ya Tukuyu -Mbeya	0.56
13	Infinite Power Resources Limited	Kijiji cha Gua, Mkwajuni, Wilaya ya Songwe, Mkoa wa Songwe.	5.00
14	Infinite Power Resources Limited	Kijiji cha Isangwana, Kata ya Matwiga, Wilaya ya Chunya - Mbeya	8.00
15	Bagamoyo Sugar Limited	Eneo la Makurunge, Wilaya ya Bagamoyo-Pwani	1.50
Jumla			46.27

Chanzo: EWURA

Kiambatisho Na.4: Orodha ya Wazalishaji Wadogo wa Umeme wenye Leseni/Vibali hadi kufikia Mwezi Aprili, 2023

Na.	Mzalishaji Mdogo	Mahali/Wilaya	Chanzo cha Nishati	Uwezo wa kuzalisha na kuuza kwa TANESCO (MW)
1.	TPC	Moshi	Tungamotaka	20.00
2.	Tulila	Songea	Maji	5.00
3.	NextGen Solawazi	Kigoma	Umeme Jua	5.00
4.	Mwenga	Mufindi	Maji	4.00
5.	Mwenga	Mufindi	Upepo	2.40
6.	Madope	Ludewa	Maji	1.70
7.	TANWAT	Njombe	Tungamotaka	1.50
8.	Andoya	Mbinga	Maji	1.00
9.	Yovi	Kilosa	Maji	0.95
10.	Luponde	Njombe	Maji	0.90
11.	Matembwe	Njombe	Maji	0.56
12.	Darakuta	Magugu-Babati	Maji	0.32
13.	Bagamoyo Sugar Limited	Bagamoyo	Tungamotaka	5.00
14.	Maweni Limestone Limited	Tanga	Joto	7.50
15.	Tembo Nickel Corporation	Ngara District	Mafuta	0.34
16.	SSI Energy(T) Limited	Kahama	Solar	10.00
17.	Suma Hydro Limited	Rungwe	Hydro	4.00
Jumla				70.17

Chanzo: EWURA

Kiambatisho Na. 5: Taasisi zilizounganishiwa Umeme hadi kufikia Mwezi Aprili, 2023

Na.	Mradi	Taasisi Zilizounganishiwa Umeme				Nyumba za Ibada
		Elimu	Biashara	Pampu za Maji	Afya	
1.	Miradi ya Awali	1,099	2,648	64	412	813
2.	Kusambaza Umeme Vijijini Awamu ya Pili	1,947	4,943	513	1,069	212
3.	Kusambaza Umeme Vijijini Awamu ya Pili mzunguko wa kwanza	4,233	8,113	1,879	1,816	2,706
4.	Kusambaza Umeme Kwenye njia kuu ya Msongo wa kilo Volti 400 (BTIP-VEI) Iringa, Dodoma, Singida, Tabora na Shinyange	125	323	11	513	97
5.	Ujazilizi Awamu I (Densification I)	226	3,570	928	507	1,279
6.	Kusambaza Umeme katika Mkuza wa Njia ya Umeme Kilo Volti 220 (Makambako- Songea)	99	134	5	79	73
7.	Makontena ya Umeme Jua	6	36	0	6	27
8.	Kusambaza Umeme Pembezoni mwa Miji/Majiji I (Peri Urban I)	249	428	36	64	312

9.	Ujazilizi Awamu II Fungu A (Densification IIA)	311	536	62	213	425
10.	Kusambaza Umeme Pembezoni mwa Miji/Majiji II (Peri Urban II)	258	212	22	97	66
11.	Kituo cha kupoza umeme Ifakara – (Usambazaji umeme katika wilaya ya Kilombero na Ulanga)	16	43	9	16	39
Jumla		8,569	20,986	3,529	4,792	6,049
Jumla ya Taasisi Zilizofikiwa na Umeme ni 43,925						

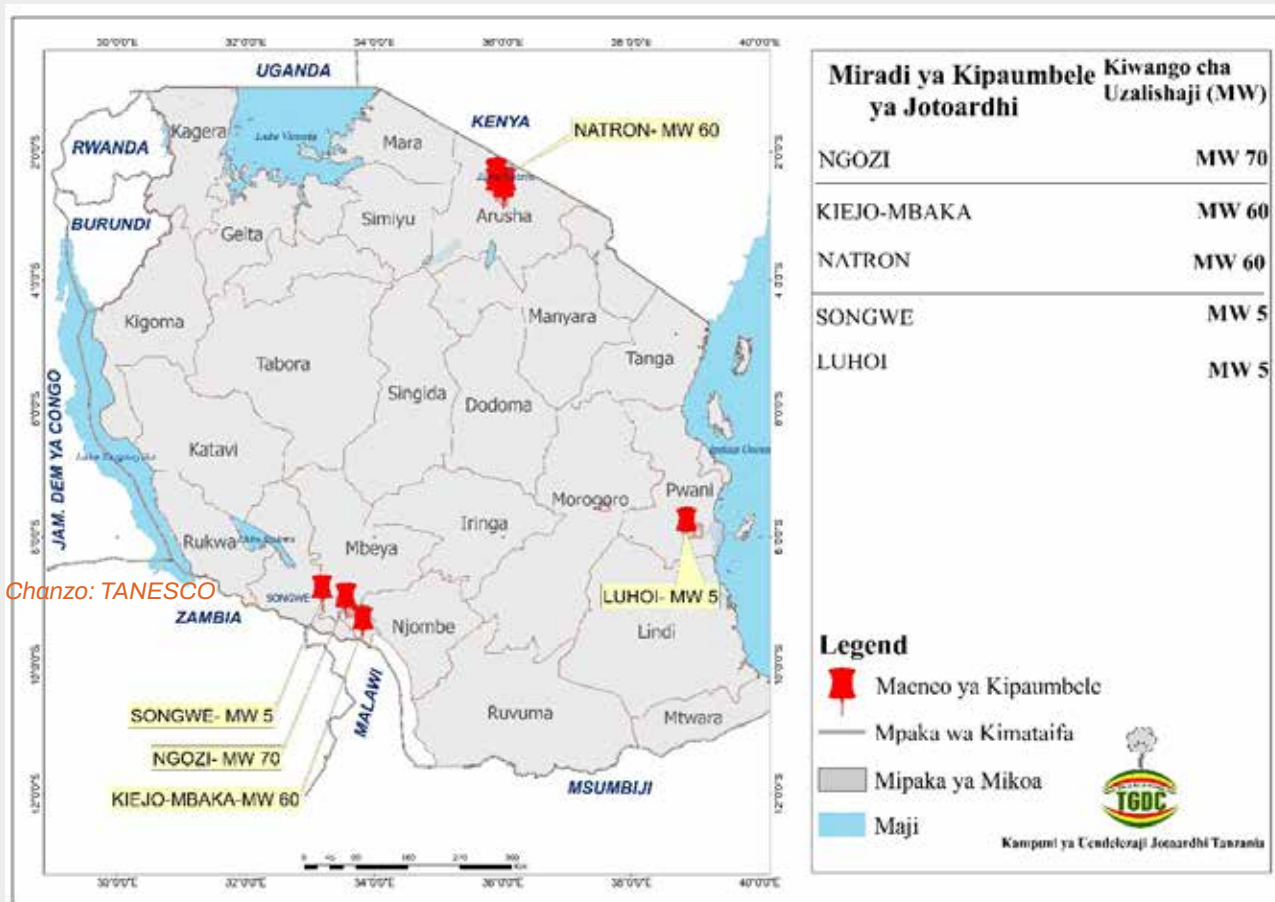
Chanzo: REA

Kiambatisho Na. 6: Mtambo wa Kuchoronga Visima vya Uhakiki vya Jotoardhi Ambao Tayari Umewasili Nchini

Chanzo: TGDC

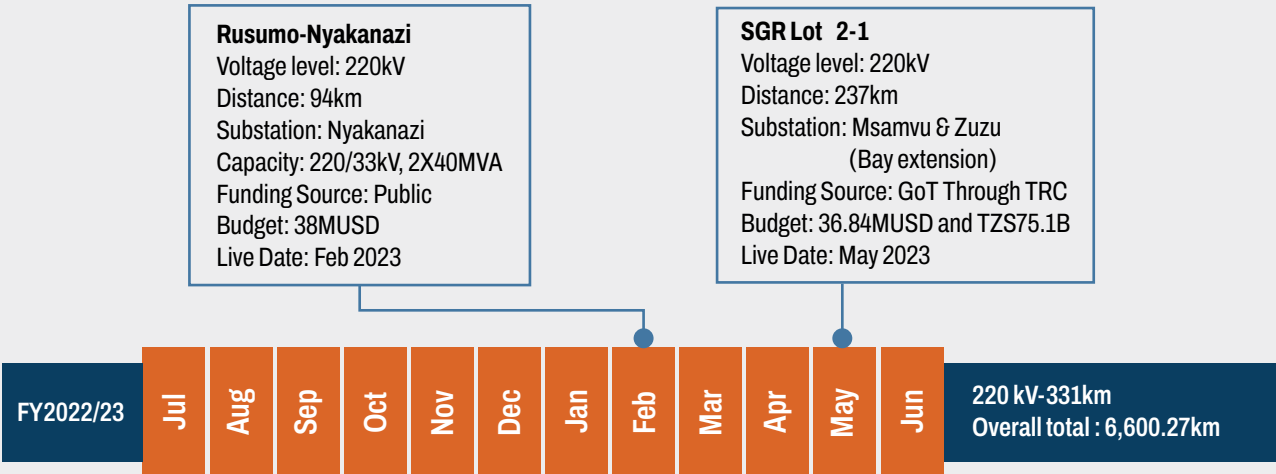
Kiambatisho Na. 7: Miradi ya Kipaumbele ya Jotoardhi na Kiwango cha Uzalishaji Umeme Kinachotarajiwa.

Chanzo: TANESCO

B: Miradi ya Kusafirisha Umeme na Vituo vya Kupoza Umeme

Transimition Projects

Chanzo: TANESCO

Kiambatisho Na. 8: Ujenzi wa karakana ya kuweka mfumo wa kupasha joto Mabomba katika Kijiji cha Sojo Wilayani Nzega

Chanzo: TPDC

Kiambatisho Na.9: Kanuni Zilizohuishwa na Bei Elekezi kwa kipindi cha Mwezi Julai, 2022 hadi Aprili, 2023

NA.	KANUNI	GAZETI LA SERI-KALINA.	TAREHE YAKUTAN-GAZWA
1.	The Petroleum (Wholesale, Storage, Retail and Consumer Installation Operations) (Amendment) Rules, 2023	GN. 195/2023	1707/2023
2.	The Electricity (Installation Services) (Amendment) Rules, 2023	GN. 196/2023	17/03/2023
3.	The Electricity (Husk Power Limited) ('Husk Power') (Tariff adjustment for Electricity Services) Order, 2022	GN. 646/2022	18/11/2022
4.	The Electricity (Watu na Umeme Tanzania Limited) ('Watu na Umeme') Tariff adjustment for Electricity Services, Order 2022;	GN. 645/2022	18/11/2022.
5.	The Electricity (Watu na Umeme Tanzania Limited) ('Watu na Umeme') Tariff adjustment for Electricity Services, Order 2022	GN. 57/2022	28/01/2022
6.	The Electricity POWERGEN Renewable Energy Limited (POWERGEN) (Tariff) Order, 2022	GN. 533/2022	26/08/2022
7.	The Electricity (POWERCORNER Tanzania Limited ('POWERCORNER')) (Tariff) Order, 2022	GN. 535/2022	26/08/2022

Chanzo: EWURA

Kiambatisho Na.10: Mradi wa Ujenzi wa Vituo vya Kupoza Umeme katika Kila Wilaya Nchini

A. Awamu ya Kwanza

Na.	Mkoa	Eneo la Kituo cha Kupoza Umeme	Njia ya Kusafirisha Umeme	Urefu wa Njia ya Kusafirisha Umeme (Km)	Uwezo wa Kituo cha Kupoza Umeme	Gharama (USD)	Jumla (TZS)
1	Morogoro	Ulanga	220kV Ifakara - Ulanga	95	2x45MVA	27,800,000.00	64,913,000,000.00
2	Morogoro	Mvomero	220kV Msamvu - Mvomero	54	2x30MVA	16,580,000.00	38,714,300,000.00
3	Mbeya	Chunya	220kV Mwakibete - Chunya	70	2x60MVA	27,570,000.00	64,375,950,000.00
4	Songwe	Songwe	220kV Chunya - Songwe	83	2x60MVA	27,740,000.00	64,772,900,000.00
5	Dodoma	Kongwa	220kV Ihumwa SGR Ext. - Kongwa	95	2x30MVA	30,130,000.00	70,353,550,000.00
6	Singida	Manyoni	220kV Manyoni underline Pie S/S		2x30MVA	11,450,000.00	26,735,750,000.00
7	Mtwara	Masasi	220kV Tunduru - Masasi	174	2x30MVA	45,500,000.00	106,242,500,000.00
8	Manyara	Simanjiro	220kV Lemuguru - Simanjiro	105	2x30MVA	29,870,000.00	69,746,450,000.00
9	Kagera	Muleba	220kV Chato - Muleba	150	2x30MVA	45,600,000.00	106,476,000,000.00
10	Ruvuma	Mbinga	220kV Songea - Mbinga	88	2x60MVA	28,100,000.00	65,613,500,000.00

11	Tabora	Igunga	220kV Igunga underline Pie S/S		2x30MVA	12,460,000.00	29,094,100,000.00
12	Geita	Bukombe	220kV Buzwagi - Ushirombo	120	2x30MVA	35,510,000.00	82,915,850,000.00
13	Arusha	Longido	220kV Njiro - Longido	56	2x30MVA	25,350,000.00	59,192,250,000.00
14	Singida	Manyoni	220kV Manyoni - Mitundu	104	2x30MVA	34,500,000.00	80,557,500,000.00
15	Dodoma	Chamwino	220kV Zuzu - Msalato - Ihumwa	49	2x100MVA	34,900,000.00	81,491,500,000.00
Jumla-Awamu ya Kwanza						433,060,000.00	1,011,195,100,000.00

B. Awamu ya Pili

Na.	Mkoa	Eneo la Kituo cha Kupooza Umeme	Njia ya Kusafirisha Umeme	Urefu wa Njia ya Kusafirisha Umeme (Km)	Uwezo wa Kituo cha Kupooza Umeme	Gharama (USD)	Jumla (TZS)
1	Dodoma	Dodoma	220kV Msalato Underline Pie S/S		2x50MVA	17,800,000.00	41,563,000,000.00
2	Geita	Chato	220kV Bwanga underline Pie S/s		2x30MVA	12,460,000.00	29,094,100,000.00
3	Dodoma	Mpwapwa	220kV Kongwa - Mpwapwa	90	2x45MVA	27,780,000.00	64,866,300,000.00
4	Njombe	Njombe	220kV Njombe Underline Pie S/s		2x45MVA	12,460,000.00	29,094,100,000.00
5	Njombe	Ludewa	220kV Madaba - Ludewa	55	2x30MVA	28,400,000.00	66,314,000,000.00
6	Manyara	Hanang	220kV Underline Pie S/S Katesh		2x30MVA	12,460,000.00	29,094,100,000.00
7	Morogoro	Gairo	220kV Kongwa - Gairo	56	2x45MVA	22,712,000.00	53,032,520,000.00
8	Pwani	Kisarawe	220kV Pugu SGR Extension		2x90MVA	10,700,000.00	24,984,500,000.00
9	Pwani	Kibiti	220kV Mkuranga - Kibiti	66.7	2x90MVA	25,140,000.00	58,701,900,000.00
10	Mbeya	Mbarali	220kV Makambako - Mbarali	66	2x30MVA	23,710,000.00	55,362,850,000.00
11	Kigoma	Buhigwe	220kV Kigoma - Buhigwe	60	2x30MVA	19,800,000.00	46,233,000,000.00
12	Kigoma	Kasulu	220kV Buhigwe - Kasulu	60	2x30MVA	20,570,000.00	48,030,950,000.00
13	Iringa	Kilolo	220kV Tagamenda - Kilolo	79	2x30MVA	28,400,000.00	66,314,000,000.00
14	Singida	Iramba	220kV Misigiri Underline Pie S/S		2x30MVA	19,300,000.00	45,065,500,000.00
15	Arusha	Ngorongoro	220kV Longido - Ngorongoro	149	2x30MVA	28,500,000.00	66,547,500,000.00
Jumla-Awamu ya Pili						310,192,000.00	682,735,320,000.00

C. Awamu ya Tatu

Na.	Mkoa	Eneo la Kituo cha Kupooza Umeme	Njia ya Kusafirisha Umeme	Urefu wa Njia ya Kusafirisha Umeme (Km)	Uwezo wa Kituo cha Kupooza Umeme	Gharama (USD)	Jumla (TZS)
1	Rukwa	Nkasi	220kV Sumbawanga - Namanyere	120	2x30MVA	38,000,000.00	88,730,000,000.00
2	Katavi	Mlele	220kV Sumbawanga - Kibaoni	150	2x30MVA	28,500,000.00	66,547,500,000.00
3	Lindi	Ruangwa	132kV Mahumbika - Luangwa	97	2x30MVA	27,110,000.00	63,301,850,000.00

4	Tanga	Mkinga	132kV Tanga - Mkinga		2x30MVA	16,850,000.00	39,344,750,000.00
5	Kigoma	Kibondo	220kV Nyakanazi - Kibondo	134	2x30MVA	37,508,000.00	87,581,180,000.00
6	Mara	Serengeti	132kV Nyamongo - Serengeti	49.5	2x30MVA	15,245,000.00	35,597,075,000.00
7	Morogoro	Mvuha	132kV Msamvu - Mvuha	75	2x15MVA	21,400,000.00	49,969,000,000.00
8	Lindi	Nachingwea	220kV Masasi - Nachingwea	104	2x45MVA	39,430,000.00	92,069,050,000.00
9	Mtwara	Newala	220kV Masasi - Newala	60	2x30MVA	22,400,000.00	52,304,000,000.00
10	Njombe	Makete	220kV Kyela - Makete	54	2x30MVA	21,400,000.00	49,969,000,000.00
11	Ruvuma	Namtumbo	220kV Underline Pie Namtumbo s/s		2x30MVA	20,360,000.00	47,540,600,000.00
12	Simiyu	Maswa	220kV Underline Pie Maswa s/s		2x30MVA	12,050,000.00	28,136,750,000.00
13	Mbeya	Kyela	220kV Mwakibete - Kyela	105	2x30MVA	31,460,000.00	73,459,100,000.00
14	Mbeya	Rungwe	220kV Underline Tukuyu pie S/s		2x30MVA	9,570,000.00	22,345,950,000.00
15	Dodoma	Chemba	220kV Zuzu - Chemba	98	2x30MVA	29,200,000.00	68,182,000,000.00
Jumla-Awamu ya Tatu						370,483,000.00	776,347,805,000.00

D. Awamu ya Nne

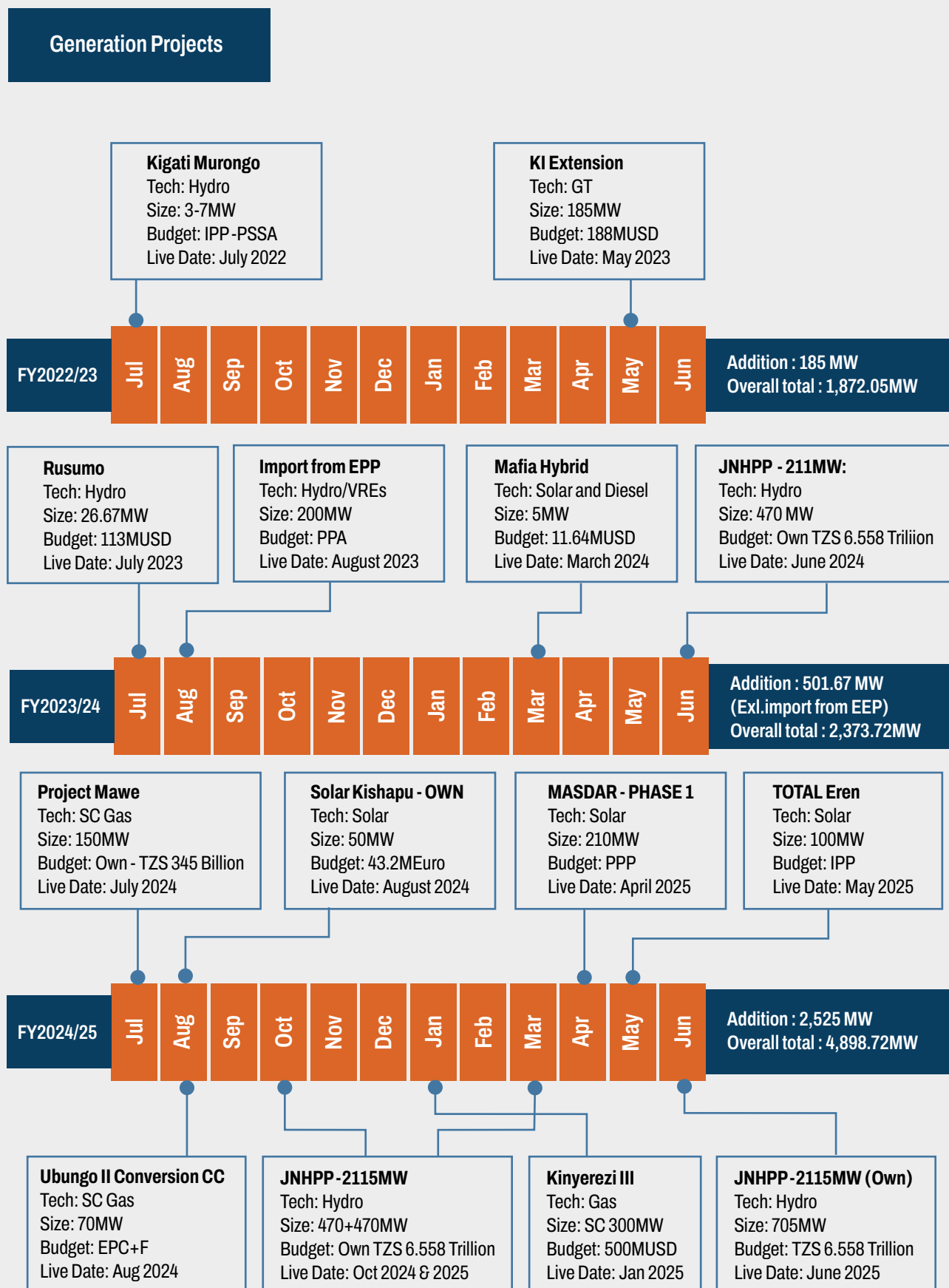
Na.	Mkoa	Eneo la Kituo cha Kupooza Umeme	Njia ya Kusafirisha Umeme	Urefu wa Njia ya Kusafirisha Umeme (Km)	Uwezo wa Kituo cha Kupooza Umeme	Gharama (USD)	Jumla (TZS)
1	Pwani	Rufiji	220kV Kibiti - Ikwilili	47	2x30MVA	20,100,000.00	46,933,500,000.00
2	Kilimanjaro	Mwanga	132kV Underline Mwanga pie S/s		2x15MVA	11,170,000.00	26,081,950,000.00
3	Kigoma	Kakonko	220kV Underline - Kakonko Pie S/s		2x30MVA	11,170,000.00	26,081,950,000.00
4	Songwe	Mbozi	220kV Mwakibete - Mbozi	62	2x30MVA	20,400,000.00	47,634,000,000.00
5	Kagera	Kyerwa	132kV Kyaka - Kyerwa	40	2x30MVA	14,230,000.00	33,227,050,000.00
6	Kagera	Karagwe	220kV Kyaka - Karagwe	30	2x30MVA	16,580,000.00	38,714,300,000.00
7	Morogoro	Malinyi	220kV Ulanga - Malinyi	75	2x30MVA	29,800,000.00	69,583,000,000.00
8	Morogoro	Kilosa	220kV Mpwapwa - Kilosa	58	2x30MVA	23,170,000.00	54,101,950,000.00
9	Geita	Mbogwe	220kV Bulyanhulu - Mbongwe	39	2x30MVA	16,840,000.00	39,321,400,000.00
10	Manyara	Kiteto	220kV Kongwa - Kiteto	78.2	2x30MVA	37,600,000.00	87,796,000,000.00
11	Simiyu	Meatu	220kV Kishapu - Meatu	66	2x30MVA	25,000,000.00	58,375,000,000.00
12	Pwani	Mafia	220kV Kibiti - Mafia	86.6	2x30MVA	81,300,000.00	189,835,500,000.00
13	Songwe	Ileje	220kV Kyela - Ileje	43	2x30MVA	19,200,000.00	44,832,000,000.00
14	Rukwa	Kalambo	220kV Sumbawanga - kalambo	93	2x30MVA	27,920,000.00	65,193,200,000.00
15	Arusha	Monduli	220kV Lemuguru - Monduli	39	2x30MVA	19,100,000.00	44,598,500,000.00
Jumla-Awamu ya Nne						373,580,000.00	872,309,300,000.00

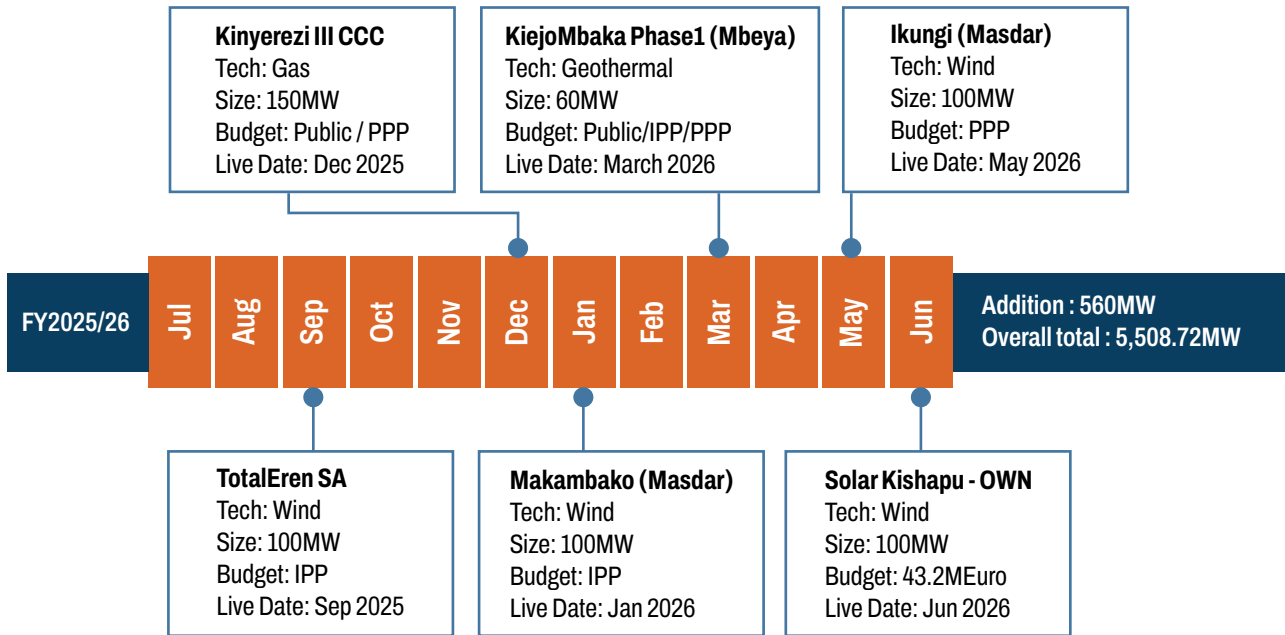
E. Awamu ya Tano

Na.	Mkoa	Eneo la Kituo cha Kupooza Umeme	Njia ya Kusafirisha Umeme	Urefu wa Njia ya Kusafiri- sha Umeme (Km)	Uwezo wa Kituo cha Kupooza Umeme	Gharama (USD)	Jumla (TZS)
1	Geita	Nyang'wale	220kV Mabuki - Nyang'wale	68	2x30MVA	24,510,000.00	57,230,850,000.00
2	Lindi	Liwale	220kV Nachingwea - Liwale	115.1	2x30MVA	32,070,000.00	74,883,450,000.00
3	Lindi	Kilwa	220kV Mahumbika - Nangu-rukuru	160	2x30MVA	46,200,000.00	107,877,000,000.00
4	Mara	Butiama	132kV Bunda - Butiama	77	2x15MVA	28,500,000.00	66,547,500,000.00
5	Mara	Rorya	132kV Musoma - Rorya	48	2x15MVA	17,910,000.00	41,819,850,000.00
6	Mtwara	Tandahimba	220kV Newala - Tandahimba	33	2x30MVA	17,180,000.00	40,115,300,000.00
7	Mtwara	Nanyumbu	220kV Underline Nanyumbu Pie S/s		2x30MVA	12,870,000.00	30,051,450,000.00
8	Mwanza	Magu	132kV Underline Pie Magu s/s		2x15MVA	11,550,000.00	26,969,250,000.00
9	Singida	Mkalama	220kV Hanang- Mkalama	82	2x30MVA	35,450,000.00	82,775,750,000.00
10	Singida	Ikungi	220kV Underline S/S Ikungi		2x30MVA	11,550,000.00	26,969,250,000.00
11	Singida	Manyoni	220kV Mitundu - Rungwa	130	2x30MVA	34,550,000.00	80,674,250,000.00
12	Tabora	Uyui	220kV Iramba - Uyui	100	2x30MVA	31,460,000.00	73,459,100,000.00
13	Kilimanjaro	Siha	132kV Kiyungi - Siha	52.2	2x15MVA	19,500,000.00	45,532,500,000.00
14	Simiyu	Maswa	220kV Underline Maswa Pie S/S		2x30MVA	12,050,000.00	28,136,750,000.00
15	Rukwa	Nkasi	220kV Kalambo - Nkasi	106	2x30MVA	30,340,000.00	70,843,900,000.00
Jumla-Awamu ya Tano						365,690,000.00	853,886,150,000.00
Jumla Kuu- Awamu Zote Tano						1,853,005,000.00	4,196,473,675,000.00

Kiambatisho Na. 11: Miradi ya Kuzalisha na Kusafirisha Umeme na Vituo vya Kupoza Umeme Inayotarajiwa Kukamilika katika Kipindi cha Mwaka 2023/24 hadi 2025/26

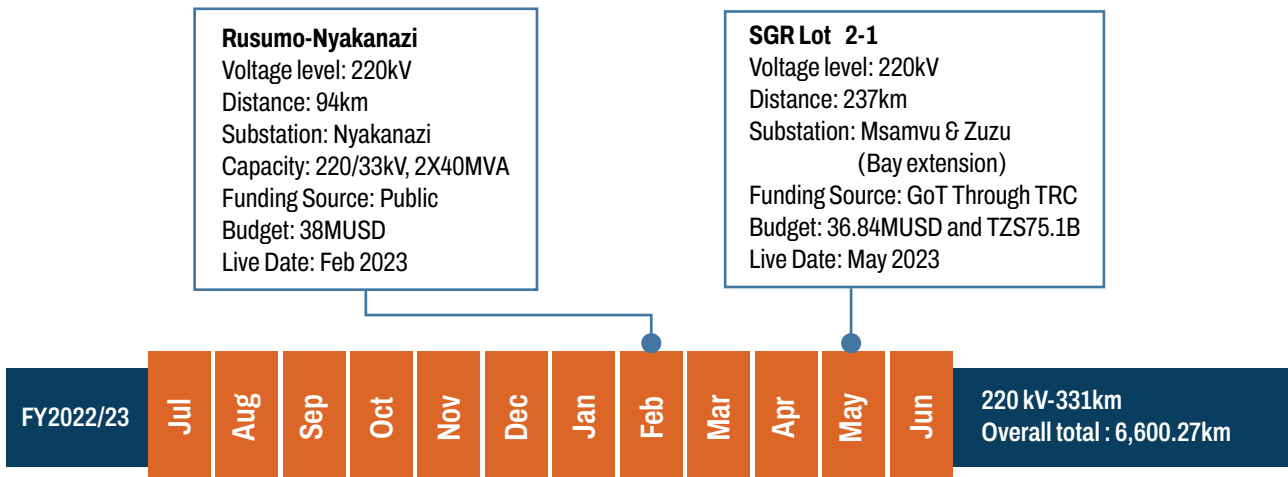
A: Miradi ya Kuzalisha Umeme

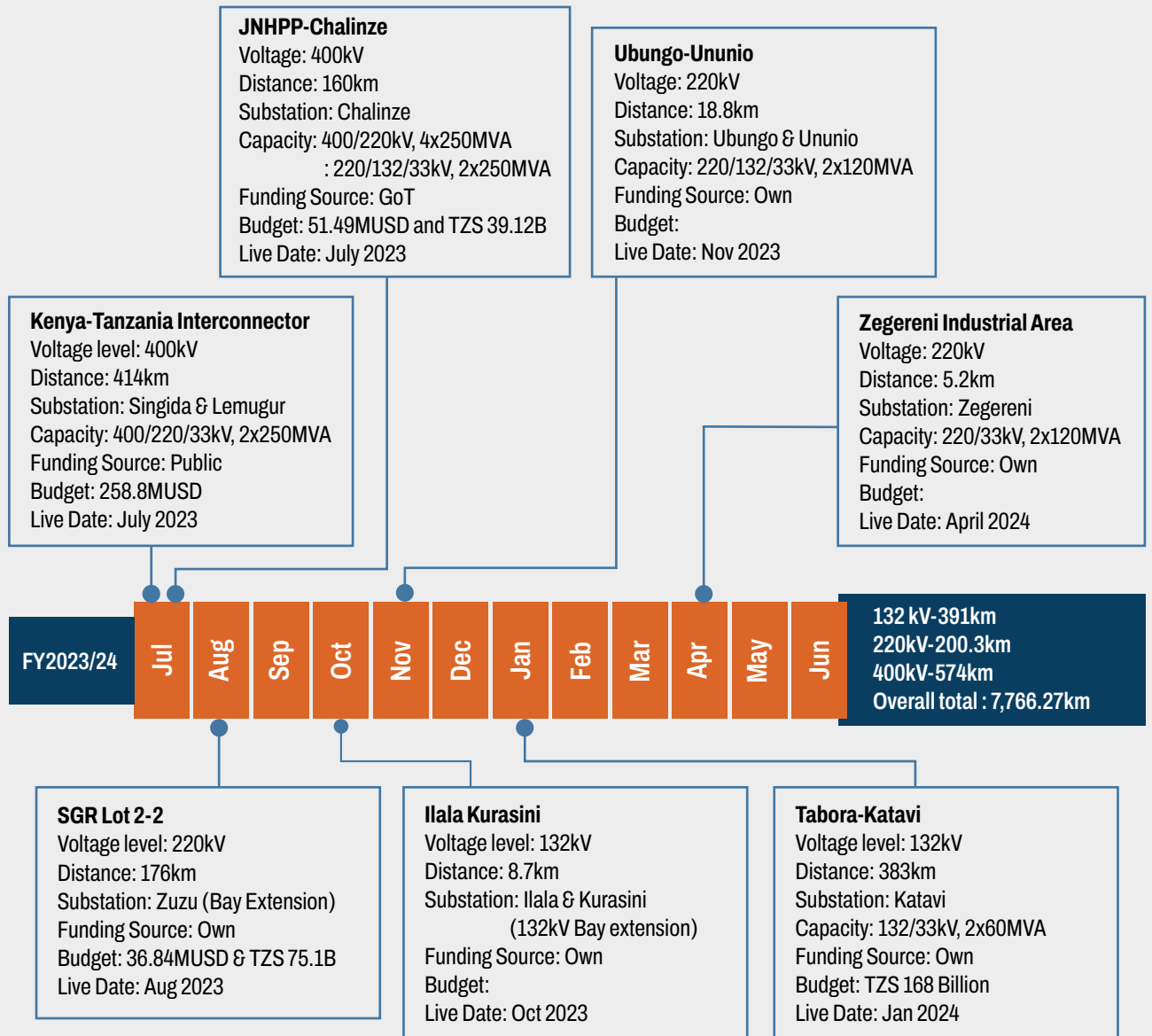
Chanzo TANESCO

B: Miradi ya Kusafirisha Umeme na Vituo vya Kupoza Umeme

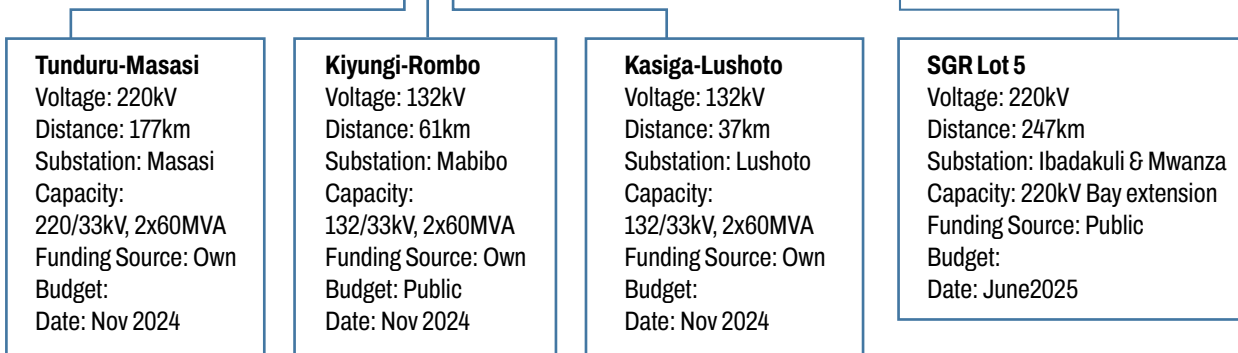
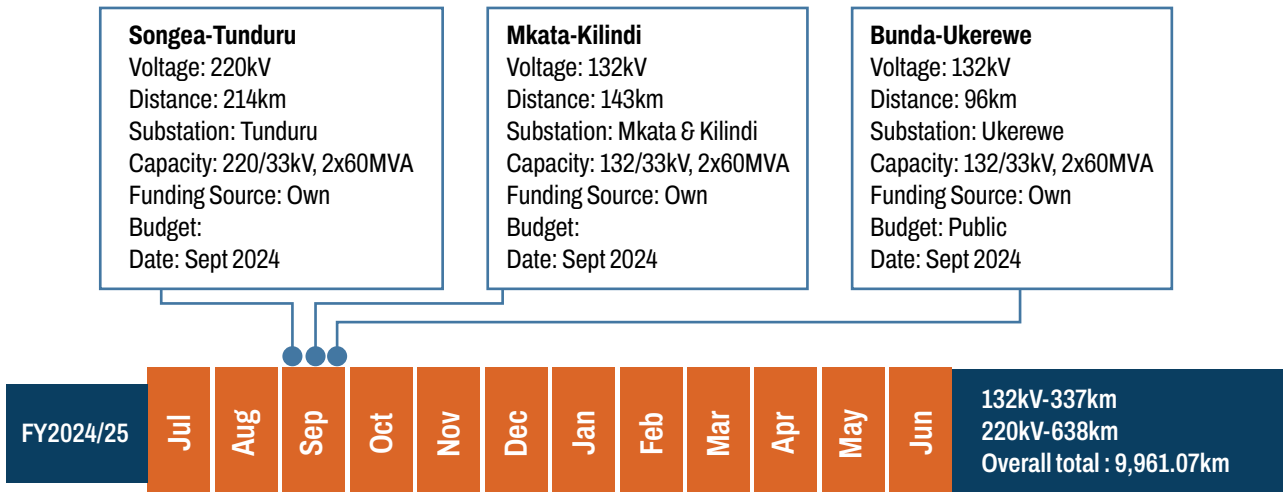
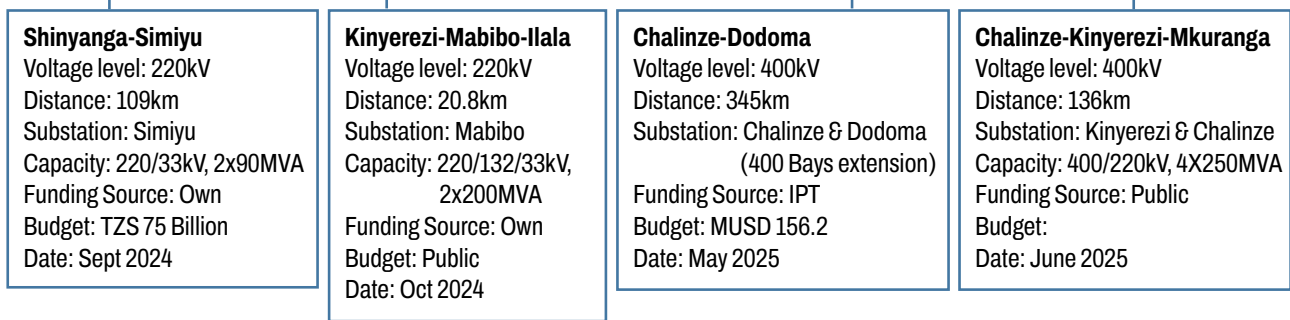
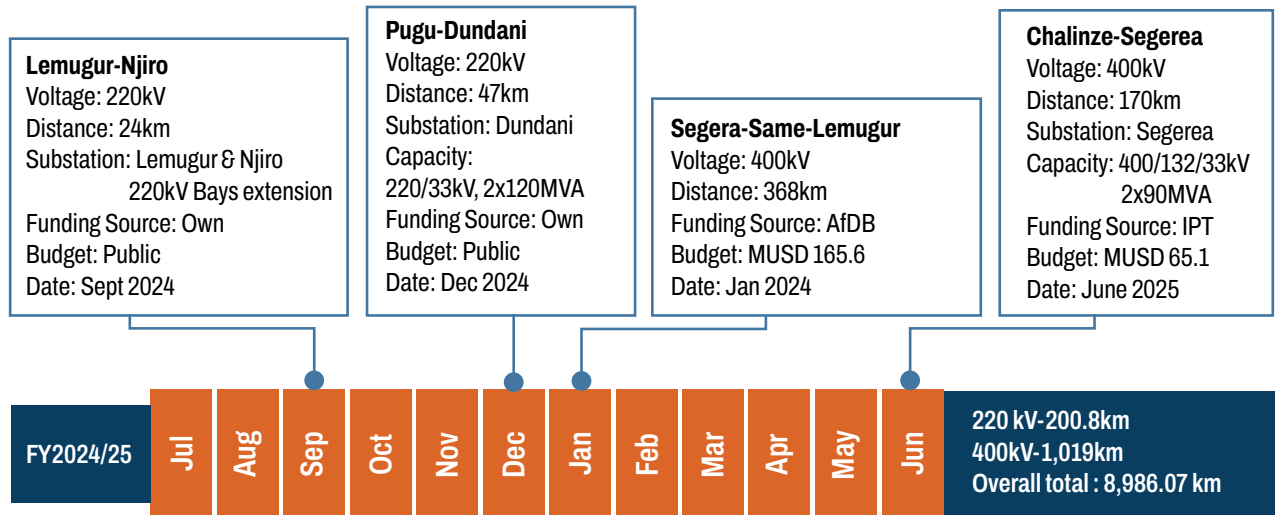

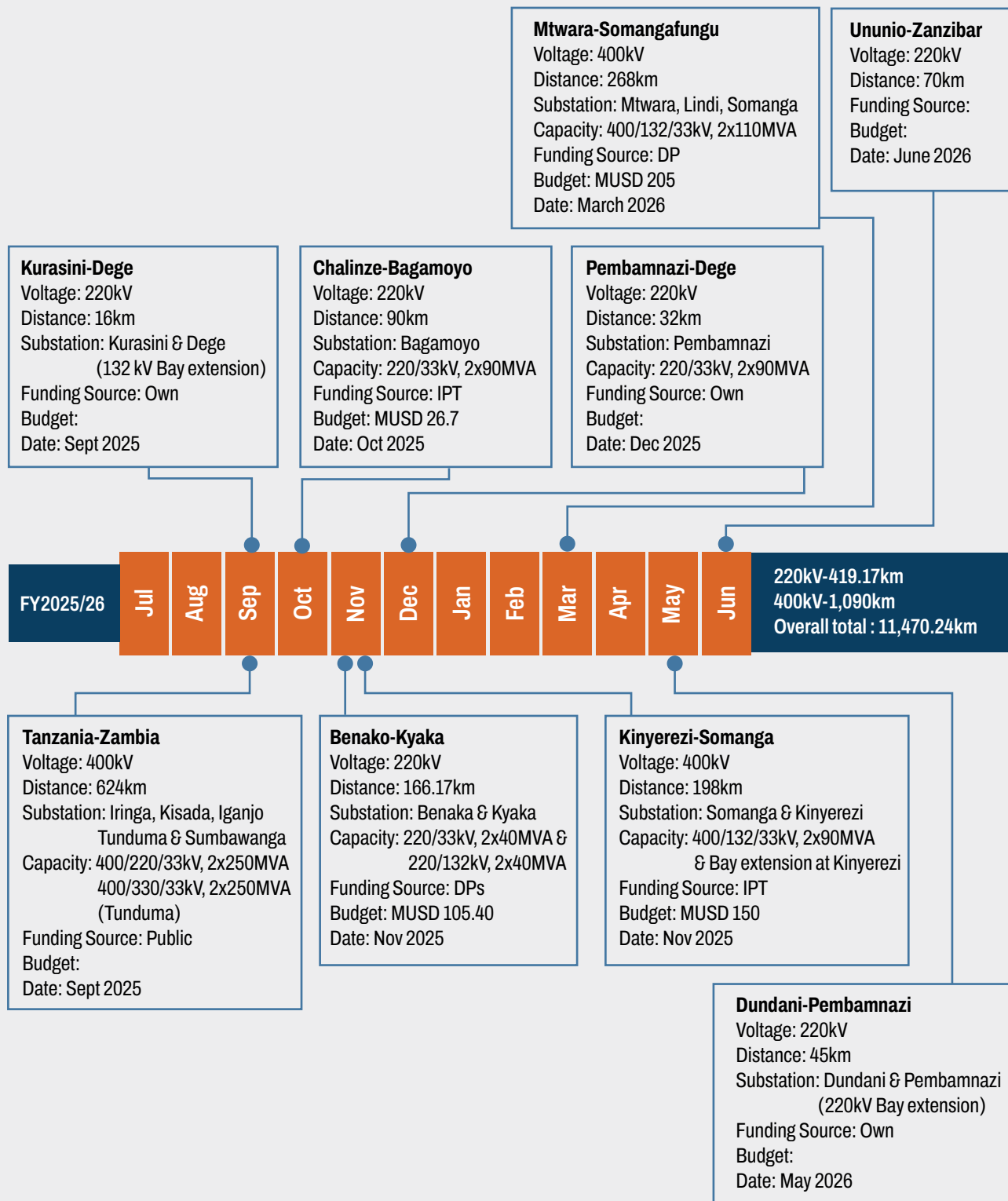
Chanzo: TANESCO

Chanzo: TANESCO

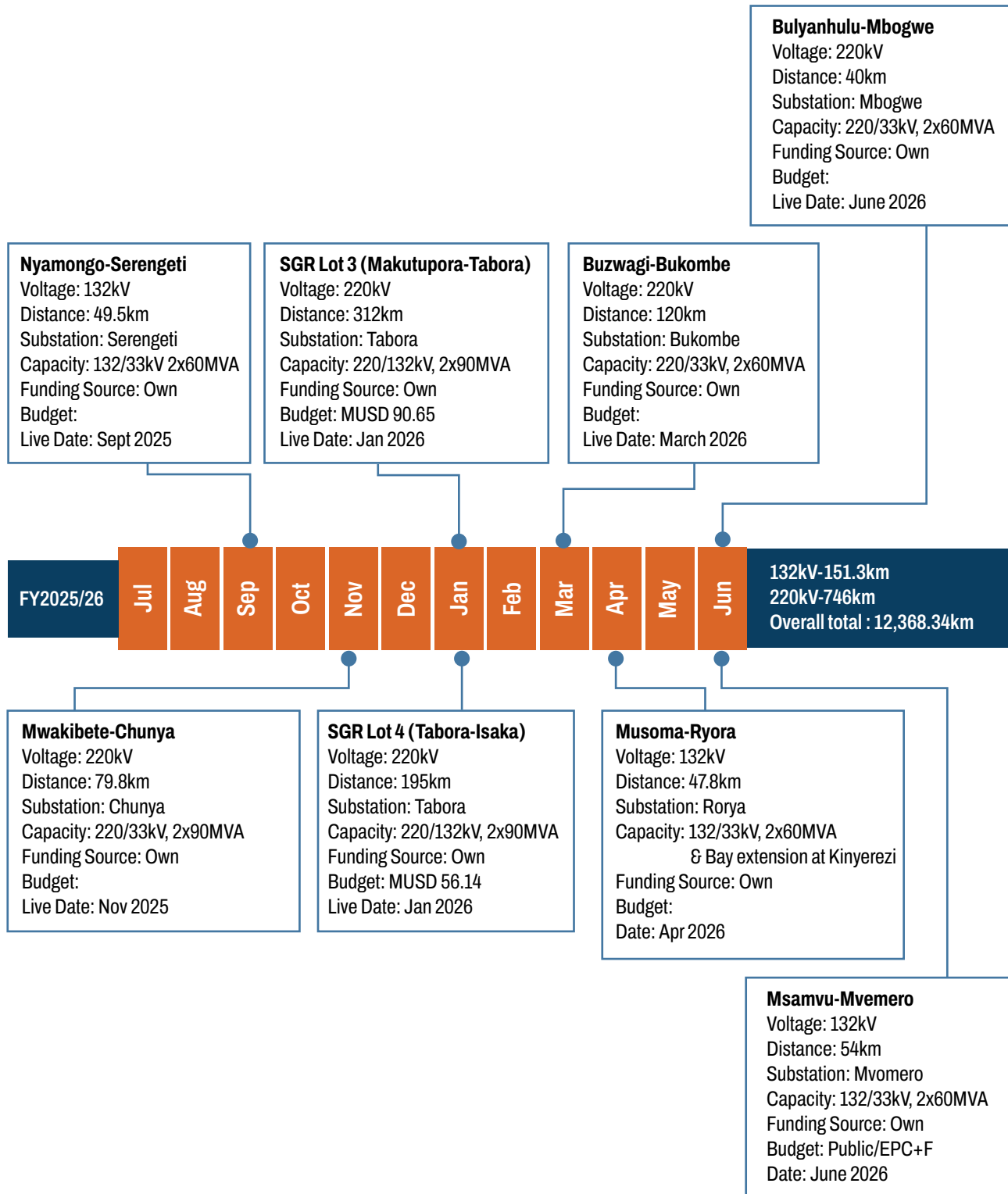

Chanzo: TANESCO

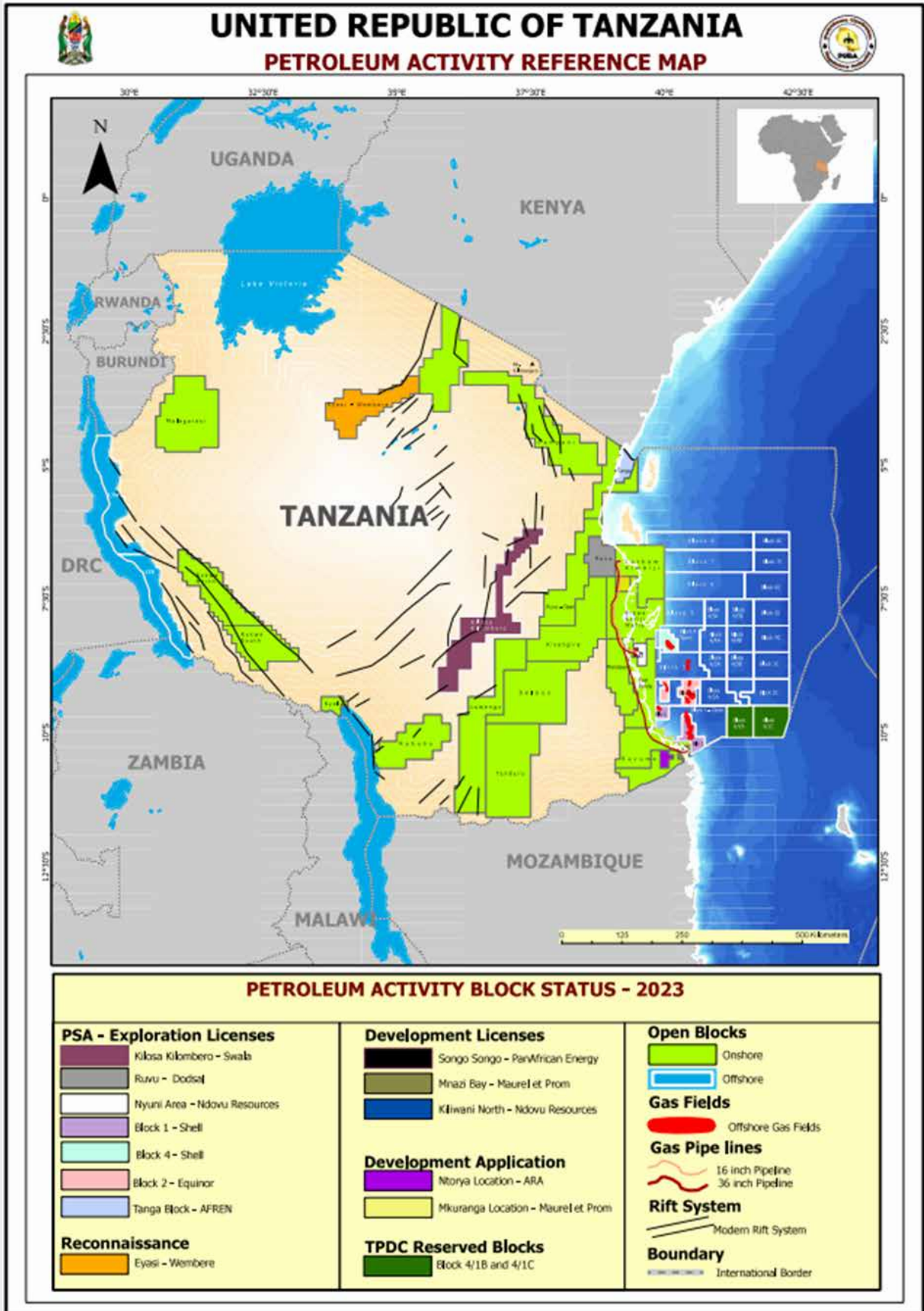

Chanzo: TANESCO

Chanzo: TANESCO

Kiambatisho Na.12: Ramani ya Vitalu vya Utafutaji na Uendelezaji Maeneo ya Nchi Kavu na Baharini

Chanzo: PURA

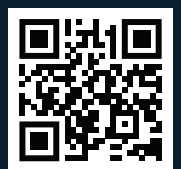
Kiambatisho Na.12: Ramani ya Vitalu vya Utafutaji na Uendelezaji Maeneo ya Nchi Kavu na Baharini

Chanzo: TPDC

The United Republic of Tanzania
Ministry of Energy
Government City Mtumba, Nishati Street
P.O. BOX 2494, 40488 Dodoma, Tanzania.
Email Address: ps@nishati.go.tz
Phone: +255-26-2322018

nishati.go.tz